

UNIVERZA V LJUBLJANI  
EKONOMSKA FAKULTETA

SPECIALISTIČNO DELO

**KONKURENČNOST IN RAZVOJNE PERSPEKTIVE  
GORIŠKE REGIJE**

Ljubljana, september 2010

ANDREJA BRECELJ SILIČ

Študentka Andreja Brecelj Silič izjavljam, da sem avtorica tega specialističnega dela, ki sem ga napisala v soglasju s svetovalcem prof. dr. Markom Jakličem, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne \_\_\_\_\_

Podpis: \_\_\_\_\_

## KAZALO

|                                                                                         |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| UVOD                                                                                    | 1         |
| <b>1 REGIONALNA POLITIKA IN REGIONALNI RAZVOJ</b>                                       | <b>2</b>  |
| <b>1.1 Regija</b>                                                                       | <b>2</b>  |
| 1.1.1 Statistične regije v Sloveniji                                                    | 3         |
| <b>1.2 Regionalizem in regionalizacija</b>                                              | <b>5</b>  |
| <b>1.3 Regionalna politika in regionalni razvoj</b>                                     | <b>6</b>  |
| <b>1.4 Teorije regionalnega razvoja</b>                                                 | <b>6</b>  |
| 1.4.1 Klasična teorija regionalne rasti                                                 | 6         |
| 1.4.2 Moderna teorija regionalne rasti                                                  | 7         |
| <b>1.5 Pregled razvoja regionalne politike v Sloveniji</b>                              | <b>8</b>  |
| 1.5.1 Obdobje spodbujanja manj razvitih območij                                         | 9         |
| 1.5.2 Obdobje spodbujanja demografsko ogroženih območij                                 | 10        |
| 1.5.3 Obdobje spodbujanja skladnega regionalnega razvoja                                | 10        |
| <b>1.6 Normativna ureditev regionalne politike v Sloveniji</b>                          | <b>11</b> |
| <b>1.7 Cilji in načela regionalne politike v Sloveniji</b>                              | <b>13</b> |
| <b>1.8 Nosilci regionalne politike v Sloveniji</b>                                      | <b>15</b> |
| <b>2 KONKURENČNOST</b>                                                                  | <b>16</b> |
| <b>2.1 Opredelitve konkurenčnosti</b>                                                   | <b>16</b> |
| <b>2.2 Razmejitev med nacionalno, regionalno, urbano in podjetniško konkurenčnostjo</b> | <b>19</b> |
| <b>2.3 Konkurenčnost na regionalni ravni</b>                                            | <b>20</b> |
| 2.1.1 Dejavniki konkurenčnosti regije                                                   | 21        |
| 2.1.2 Ocenitev konkurenčnosti regije                                                    | 22        |
| 2.1.2.1 Analiza regionalne ekonomije                                                    | 22        |
| 2.1.2.2 Primerjalna analiza ali benchmarking                                            | 23        |
| 2.1.2.3 Analiza SWOT                                                                    | 24        |
| <b>2.4 Oblikovanje strategije za izboljšanje konkurenčnosti regije</b>                  | <b>24</b> |
| <b>3 KONKURENČNOST GORIŠKE REGIJE</b>                                                   | <b>26</b> |
| <b>3.1 Predstavitev Goriške regije</b>                                                  | <b>26</b> |
| 3.1.1 Splošno o Goriški regiji                                                          | 26        |
| 3.1.2 Zgodovinski pregled razvoja Goriške regije                                        | 27        |
| 3.1.3 Nosilci regionalnega razvoja Goriške regije                                       | 29        |
| <b>3.2 Analiza konkurenčnosti Goriške regije</b>                                        | <b>31</b> |
| 3.2.1 Socialno okolje                                                                   | 31        |
| 3.2.1.1 Demografski kazalci                                                             | 31        |
| 3.2.1.2 Šolstvo in izobrazba                                                            | 31        |
| 3.2.1.3 Zaposlenost                                                                     | 32        |
| 3.2.1.4 Brezposelnost                                                                   | 33        |
| 3.2.2 Gospodarsko okolje Goriške regije                                                 | 34        |
| 3.2.2.1 Industrija                                                                      | 35        |
| 3.2.2.2 Storitvene dejavnosti                                                           | 35        |
| 3.2.2.3 Turizem                                                                         | 35        |
| 3.2.2.4 Kmetijstvo                                                                      | 36        |
| 3.2.3 Naravno okolje Goriške regije                                                     | 37        |

|                                                                                                                |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>3.3 Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in ovir razvoja (SWOT analiza) Goriške regije</b>              | <b>38</b> |
| <b>4 RAZVOJNE PERSPEKTIVE GORIŠKE REGIJE</b>                                                                   | <b>40</b> |
| <b>4.1 Strategija razvoja Goriške regije</b>                                                                   | <b>40</b> |
| 4.1.1 Razvojna vizija Goriške regije                                                                           | 40        |
| 4.1.2 Strateški cilji in pričakovani rezultati Goriške regije                                                  | 41        |
| 4.1.3 Vzporedni cilji regionalnega razvoja                                                                     | 41        |
| 4.1.4 Glavne razvojne prioritete regije                                                                        | 42        |
| <b>4.2 Programi in ukrepi za izvajanje strategije razvoja in povečanje konkurenčnosti Goriške regije</b>       | <b>43</b> |
| 4.2.1 Razvojna prioriteta 1 – Znanje za podjetnost in razvoj                                                   | 43        |
| 4.2.1.1 Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov v regiji in njihov nadaljnji razvoj | 44        |
| 4.2.1.2 Razvoj vseživljenjskega učenja v regiji                                                                | 44        |
| 4.2.1.3 Izboljšanje kakovosti življenja v regiji                                                               | 45        |
| 4.2.2 Razvojna prioriteta 2 – Inovativnost v gospodarstvu                                                      | 46        |
| 4.2.2.1 Izgradnja razvojne infrastrukture                                                                      | 46        |
| 4.2.2.2 Ustvarjanje novih in kakovostnih delovnih mest                                                         | 47        |
| 4.2.2.3 Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007-2013 (SOČA 2013)                                            | 48        |
| 4.2.3 Razvojna prioriteta 3 - Odličnost v turizmu                                                              | 49        |
| 4.2.3.1 Regionalna turistična destinacija Smaragdna pot                                                        | 49        |
| 4.2.3.2 Usposabljanje in izobraževanje v turizmu                                                               | 50        |
| 4.2.3.3 Zagotavljanje infrastrukturne opremljenosti regije za turizem                                          | 51        |
| 4.2.4 Razvojna prioriteta 4 – Celostni razvoj podeželja                                                        | 51        |
| 4.2.4.1 Podjetnost in zaposlitvene možnosti na podeželju                                                       | 52        |
| 4.2.4.2 Kakovost življenja na podeželju                                                                        | 53        |
| 4.2.4.3 Trajnostna raba naravnih danosti in ohranjanje kulturne dediščine                                      | 53        |
| 4.2.5 Razvojna prioriteta 5 – Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije | 54        |
| 4.2.5.1 Celovit prostorski razvoj regije                                                                       | 55        |
| 4.2.5.2 Optimalno varstvo okolja                                                                               | 56        |
| 4.2.5.3 Uravnotežena in kakovostna javna gospodarska in informacijska infrastruktura regije                    | 57        |
| 4.2.5.4 Trajnostna energetika                                                                                  | 58        |
| <b>4.3 Spremljanje uresničevanja programov</b>                                                                 | <b>58</b> |
| <b>SKLEP</b>                                                                                                   | <b>60</b> |
| <b>LITERATURA IN VIRI</b>                                                                                      | <b>64</b> |

## **UVOD**

### **Problematika in namen specialističnega dela**

Spodbujanje regionalnega razvoja je zaradi ekonomskih, socialnih, prostorskih in tudi političnih razlogov pomembno vprašanje v celotni Evropski uniji kakor v njenih posameznih članicah in postaja v zadnjih letih vse pomembnejši. Kavaš, Strmšnik in Pečar (2000, str. 84) so mnenja, da je osnovno vodilo regionalne politike, da z njo najbolje izkoristimo posebne vire razvoja in v največji meri angažiramo razvojno energijo subjektov, ki dejansko delujejo neposredno za lasten razvoj. S tem se skušamo izogniti pretirani odvisnosti od centra in zmanjšati razlike v regionalni razvojni dinamiki. Država zaradi kompleksnosti regionalnih problemov ne more zagotoviti razvoja vsake regije oziroma lokalne skupnosti. Vsekakor pa mora poskrbeti, da ne bo prišlo do pretiranih razlik med regijami, ki bi postali zaviralni dejavniki.

Z uveljavitvijo novega pristopa k spodbujanju regionalnega razvoja je odgovornost za rast gospodarstva posameznih regij prešla na regionalna okolja (Glas, 2000, str. 46). Obenem pa razvoj narodnega gospodarstva temelji na razvoju vseh regij, ki ga sestavljajo. Regionalna politika postaja s tem izredno pomemben del nacionalne razvojne politike, saj lahko s spodbujanjem razvoja regij države spodbujamo razvoj celotnega narodnega gospodarstva. Nosilci regionalne razvojne politike postajajo subnacionalne ravni in ne več nacionalna država.

V konkurenčni ekonomiji so vredne lokalne zmogljivosti tiste, ki povečujejo sposobnost podjetij, da ustvarijo, pridobijo, sprejmejo ali uporabijo znanje nekoliko hitreje kot konkurenca. Regionalni uspeh omogoča ugodnejše razvojne možnosti podjetjem kot tudi sami državi.

Kovačič (2006, str. 73) trdi, da so razlike v razvitosti posameznih regij posledice strukturnih razlik v ključnih dejavnikih, kot so fizični in človeški kapital, infrastruktura, raziskovalne kapacitete, kakovost poslovnega okolja. Ob tem pa geografsko območje, v katerem podjetja delujejo, ne zagotavlja samo naravnih virov, temveč igra pomembno vlogo v procesu akumulacije znanja, v modelih sodelovanja in odločitev, na katerih je inovacijski napredek lokalnih podjetij zasnovan.

Namen specialističnega dela je s pomočjo domače in tuje strokovne literature proučiti stanje regionalne politike in regionalnega razvoja v Sloveniji ter zastaviti teoretično osnovo za preučitev regionalne konkurenčnosti in analizo najpomembnejših dejavnikov konkurenčnosti Goriške regije. Z opredelitvijo prednosti, slabosti, priložnosti in ovir razvoja na področju socialnega, gospodarskega in naravnega okolja Goriške regije želim v nadaljevanju izpostaviti razpoložljive potenciale ter možnosti za nadaljnji razvoj Goriške regije v smeri začrtane razvojne strategije.

### **Cilj specialističnega dela**

Cilj specialističnega dela je, na podlagi podrobnejše proučitve dejavnikov socialnega, gospodarskega in naravnega okolja Goriške regije, podati oceno konkurenčnosti Goriške regije ter na podlagi opredelitve prednosti in slabosti ter priložnosti in ovir razvoja regije razviti strategijo razvoja regije s potrebnimi mehanizmi in ukrepi za povečanje konkurenčnega položaja Goriške regije.

## Metode dela

Za dosego namena in cilja je specialistično delo z metodološkega vidika razdeljeno na dva sklopa: teoretični in empirični.

Pri izdelavi teoretičnega sklopa proučim strokovno literaturo, znanstvene razprave in raziskave ter članke tujih in domačih strokovnjakov s področja regionalne politike, regionalnega razvoja ter konkurenčnosti. Ta del specialističnega dela je analiziran s pomočjo metode znanstvene deskripcije in metode kompilacije, pri čemer posamezne ugotovitve, ki so rezultat proučevanja literature, primerjam med seboj in jih ustrezno kritično interpretiram.

Drugi, empirični del specialističnega dela, sloni na statistični analizi petih najpomembnejših dejavnikov konkurenčnosti Goriške regije – človeških virov, gospodarstva, turizma, podeželja ter okolja, prostora in infrastrukture. S pomočjo podatkov, pridobljenih v raznih javnih inštitucijah, kot so Zavod za zaposlovanje RS, Statistični urad RS, AJPEŠ, Območna obrtna zbornica Severne Primorske, je predstavljena Goriška regija. V nadaljevanju je podana celovita ocena konkurenčnosti Goriške regije na osnovi kompilacije proučevanih statističnih podatkov z drugimi slovenskimi regijami, s čimer sem opredelila trenutni položaj in značilnosti regije. Celovito oceno konkurenčnosti Goriške regije zaokrožim s celovito analizo prednosti, slabosti, priložnosti in ovir razvoja regije, znano tudi pod imenom SWOT analiza. Delo zaključujem z opredelitvijo možnih razvojnih perspektiv Goriške regije s pomočjo strateških razvojnih usmeritev in najpomembnejših razvojnih projektov za povečanje konkurenčnosti Goriške regije.

## Struktura specialističnega dela

Specialistično delo je vsebinsko razdeljeno na pet poglavij, kjer uvodnemu poglavju, v katerem so podani problematika, namen, cilj, metode dela ter struktura specialističnega dela, sledi poglavje z opredelitvijo pojmov, povezanih z regionalno politiko in regionalnim razvojem. V nadaljevanju sledi opredelitev pojma konkurenčnosti, pri čemer izpostavim regionalno konkurenčnost z opredelitvijo dejavnikov konkurenčnosti regije ter možnimi načini ocenjevanja konkurenčnosti na ravni regije. S tem želim postaviti teoretično osnovo za oceno konkurenčnosti Goriške regije, obravnavano v četrtem poglavju, katera je tudi glavni cilj in namen specialističnega dela. Ugotovitve v petem poglavju strnem v opredelitve razvojnih perspektiv regije za prihodnost. V zadnjem poglavju sledi sklep, v katerem so prikazane ključne ugotovitve, pridobljene v okviru izdelave specialističnega dela.

## 1 REGIONALNA POLITIKA IN REGIONALNI RAZVOJ

V literaturi ni enotne opredelitve pojmov regija, regionalizem in regionalizacija, regionalna politika in regionalni razvoj. Definicije se razlikujejo v odvisnosti od teoretičnega gledanja posameznega avtorja na problematiko in od prakse v posameznih državah.

### 1.1 Regija

Veliki slovar tujk (Adlešič, Beranek & Erjavec, 2002, str. 979) podaja najbolj splošno opredelitev pojmov. Pojem **regija** izhaja iz latinske besede *regio* in pomeni pokrajino, predel, področje ali območje, torej prostorsko omejeno okolje.

Tako Keating (1998, str. 11) regijo razume kot ozemeljsko omejeno območje, ki s prepletanjem svojih naravnogeografskih, družbenogeografskih in/ali zgodovinskih elementov sestavlja specifično, od okolice ločeno in funkcionalno zaokroženo celoto.

Različna merila, ki jih lahko upoštevamo pri oblikovanju regij, vodijo v nastanek medsebojno zelo različnih tipov regij. More (1985, str. 26) opredeljuje 3 tipe regij: homogene, funkcionalne in institucionalne.

V prvo skupino sodijo regije, pri katerih je dinamika zapostavljena in te bolj ali manj temeljijo na homogenosti (ekonomski, socialno-politični, nacionalno-zgodovinski) prostora, na primer:

- »... Regija je pokrajina, predel ali območje, ki ga družijo podobne ali celo enake naravne in/ali družbene značilnosti ...« (Vrišer, 1999, str. 38).
- »... Regija je ozemeljska enota, ki jo družijo skupne gospodarske, družbene in naravne značilnosti, pa tudi zgodovinska identiteta ...« (Kukar, 1995, str. 7).

Druga skupina regij predstavlja tiste regije, ki jih poleg homogenosti prostora povezuje tudi splet funkcij, ki zagotavlja kohezivnost ozemlja. V tem kontekstu Paasi (1986, str. 110) razume regijo kot konkretno manifestacijo družbenih (naravnih, kulturnih, gospodarskih in političnih) procesov, ki vplivajo na spremembe v prostorski strukturi, te pa povratno vplivajo na procese. Tako ima regija ključno vlogo v procesu, v katerem so povezani čas, prostor in družba. Kot taka je nujno dolgotrajna institucionalna sfera, ki predstavlja specifično dimenzijo prostorske strukture družbe.

Iz pomena regije kot institucionalizirane pravne in upravne entitete pa izhaja tretja skupina regij. To so regije kot politični subjekti, katere so v številnih primerih vzpostavile lastne oblastne strukture ter s tem prevzele odgovornost za sprejete razvojne odločitve. V tem smislu lahko razumemo regije kot entitete, ki so:

- v političnem smislu takoj pod ravnijo osrednje države in nad ravnijo občine; kot take imajo politično zastopstvo oziroma, če tega ni, telo, ki so ga ustanovile lokalne skupnosti na nižji ravni (Vrišer, 1999, str. 48);
- sestavljene iz večjega števila občin, ki predstavljajo širšo, praviloma geografsko zaokroženo celoto, s povezano družbeno in gospodarsko problematiko (Šmidovnik, 1995, str. 77).

Glede na to, da me v okviru specialističnega dela zanima regionalni razvoj z vidika regionalne razvojne politike, to je z vidika delovanja in ukrepanja za spodbujanje regionalnega razvoja, dajem prednost taki opredelitvi regije, ki obsega obstoječo upravno-politično ureditev. Zato povzemam Senjurjevo (2002, str. 514) opredelitev regije kot upravno-politične geografske celote. V skladu s to opredelitvijo **predstavlja regija vmesni prostor, v katerem nastajajo in se rešujejo problemi, ki temeljijo po eni strani na interesih države, po drugi pa na interesih lokalnega pomena.**

### 1.1.1 Statistične regije v Sloveniji

V Sloveniji so uporabljene t.i. statistične regije kot funkcionalne enote za vodenje regionalne politike (Mojmir Mrak, Maruša Mrak & Rant, 2004, str. 149). Pojem statistična regija ima v slovenski strokovni javnosti razmeroma kratko zgodovino. Uporabljati se je začel šele po letu

1995, in sicer v povezavi z obsežno reformo komunalnega sistema. Takrat so v Sloveniji prenehale obstajati dotedanje, za evropske razmere, velike občine, nadomestile pa so jih v povprečju za več kot polovico manjše občine. Zaradi razdrobitve velikih občin se je povečala potreba po objavljanju podatkov na višji ravni od občinske oz. na vmesni ravni med majhnimi občinami in državo. Od 70. let prejšnjega stoletja so številne raziskovalne ustanove za analitične potrebe združevale tedanje občinske podatke na raven t.i. 12 funkcionalnih regij oziroma 12 območij medobčinskega sodelovanja. V letu 1995 je omenjeno regionalno členitev povzel tudi Statistični urad RS (v nadaljevanju SURS), enote omenjene členitve pa poimenoval statistične regije.

Zakonsko podlago so statistične regije pridobile v letu 2000 s sprejetjem Uredbe o standardni klasifikaciji teritorialnih enot – SKTE, s katero je bilo določeno, da je SKTE obvezni nacionalni standard za evidentiranje, zbiranje, obdelovanje, analiziranje, posredovanje in izkazovanje podatkov na različnih teritorialnih ravneh (Ur.l. RS, št. 28/2000). V skladu z omenjeno uredbo je bilo celotno ozemlje Slovenije razdeljeno na 11 ravni (Pečar, 2008, str. 3–4).

Leta 2003 je bila kot orodje za izkazovanje evropsko primerljivih podatkov sprejeta in uveljavljena Uredba (ES) št. 1059/2003 o oblikovanju skupne klasifikacije statističnih teritorialnih enot – NUTS (fr. *nomenclature des unités territoriales statistiques*) in je urejala delitev ozemlja na 3 ravneh v takratnih 15 državah članicah Evropske unije. Zaradi pristopa novih držav leta 2005 je bila uredba NUTS tedaj dopolnjena. Tako je Uredba ES št. 1888/2005 urejala členitev ozemlja Slovenije, in sicer tako, da je Slovenija na 1. in 2. ravni (raven NUTS 1 in NUTS 2) nastopala kot celota, na 3. ravni (NUTS 3) pa se je njeno ozemlje členilo na 12 statističnih regij<sup>1</sup>. Skladno s spremembo Uredbe NUTS, ki velja od 1. januarja 2008 dalje, je za Slovenijo nastopila sprememba na ravni NUTS 2, saj se ozemlje Slovenije sedaj na ravni NUTS 2 deli na 2 kohezijski regiji: Vzhodno Slovenijo<sup>2</sup> in Zahodno Slovenijo<sup>3</sup>. Na ravni NUTS 1 Slovenija še vedno nastopa kot celota, na ravni NUTS 3 pa se tako kot prej členi na 12 statističnih regij (Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji – NUTS, 2010, str. 2).

Pečar (2008, str. 9–10) navaja, da Uredba NUTS s tem ureja teritorialno razdelitev Slovenije na ravneh NUTS 1, NUTS 2 in NUTS 3, kar pomeni, da so prve 3 ravni uredbe SKTE iz leta 2000 (Ur.l. RS, št. 28/2000) urejene že z Uredbo NUTS. Zato je bila v začetku leta 2007 sprejeta nova Uredba o SKTE (Ur.l. RS, št. 9/2007), ki ureja razdelitev ozemlja Slovenije za potrebe statistike na ravneh, nižjih od NUTS 3 in s tem dopolnjuje evropski uredbi o teritorialni delitvi držav članic. Standardna klasifikacija teritorialnih enot se uporablja v podporo razvoju, pri strokovnem načrtovanju in merjenju učinkov politike, za socio-ekonomske analize, izobraževanje ter informiranje širše javnosti. Z njo je območje Slovenije razdeljeno na 5 ravni: SKTE 4 – upravne enote, SKTE 5 – občine, SKTE 6 – krajevne skupnosti, vaške skupnosti in četrtne skupnosti, SKTE 7 – naselja, SKTE 8 – prostorski okoliši.

---

<sup>1</sup> Statistične regije v Sloveniji na ravni NUTS 3: Osrednjeslovenska, Obalno-kraška, Gorenjska, Goriška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Pomurska, Notranjsko-kraška, Podravska, Koroška, Spodnjeposavska, Zasavska.

<sup>2</sup> V kohezijsko regijo Vzhodna Slovenija so vključene naslednje statistične regije na ravni NUTS 3: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska, Jugovzhodna Slovenija in Notranjsko-kraška.

<sup>3</sup> V kohezijsko regijo Zahodna Slovenija pa so vključene naslednje statistične regije na ravni NUTS 3: Osrednjeslovenska, Gorenjska, Goriška in Obalno-kraška.

Tako določene statistične regije niso povsem ustrezne za izvajanje regionalne politike, saj imajo le teritorialni okvir, ne pa tudi lastnih teritorialnih organov, ki bi dejansko spodbujali regionalni razvoj na vmesnem nivoju med državo in občino (Mojmir Mrak, Maruša Mrak & Rant, 2004, str. 150). Kakovostnega razvoja regij ni mogoče usmerjati samo z enega mesta, zato je obstoj pokrajin z lastnimi organi upravljanja osnova za razvojno obvladljivost. Poleg tega so tako oblikovane pokrajine sredstvo za razčlenjeno uveljavljanje razvojnih interesov različnih slovenskih območij in tako nepogrešljive za upoštevanje ciljev skladnega regionalnega razvoja.

## 1.2 Regionalizem in regionalizacija

**Regionalizem** pomeni prizadevanje, da se nekemu področju prizna poseben gospodarski, družbenopolitični oz. kulturni položaj (Sruk, 1995, str. 278). Gulič in Praper (1998, str. 53) ga opredeljujeta kot filozofijo in tehniko samopomoči, samorazvoja ter iniciativnosti, pri čemer regionalna enota ni samo predmet prejemanja pomoči, temveč se v veliki meri zanaša na razvoj lastnih virov in sposobnosti. Lajh (2006, str. 55) opredelitev regionalizma nadgrajuje v idejno usmeritev in družbeno gibanje, ki v ospredje postavlja vse tisto, s čimer se uveljavljata posebna identiteta in samostojnost določene regije.

V literaturi so najpogosteje podane 3 utemeljitve regionalizma, katerih vidiki se v vsakdanjem življenju prepletajo (Bugarič, 1998, str. 121–122):

- politično-participativna, ki poudarja politične prednosti decentralizirano upravljane družbe;
- kulturno-zgodovinska, ki izhaja iz pomembnosti globljih kulturnih iz zgodovinskih vezi, katere naj bi povezovale in združevale prebivalce različnih regij v državi;
- ekonomska, ki izhaja iz vse večjega pomena t.i. regionalnih ekonomij.

Pri **regionalizaciji** gre za politiko države, ki si prizadeva vzpostaviti regije, na katere prenaša del svojih pristojnosti, in jih usposablja kot subjekte, s katerimi lažje nadzoruje svoje ozemlje in pospešuje nadzor (Bučar, 1993, str. 52). Gre za stvaritev nove ravni v državni teritorialni organizaciji, pri čemer lahko nove institucije široko varirajo v pogledu organov, odgovornosti in oblasti.

Gulič in Praper (1998, str. 52) menita tudi, da lahko regionalizacijo razumemo kot instrument za uresničevanje ciljev regionalnega razvoja države. Po njunem mnenju je regionalizacija sredstvo za gospodarsko, prostorsko, socialno in kulturno členitev prostora države zaradi:

- ustvarjanja pogojev za optimalno teritorialno delitev dela v skladu z vsakokratnimi objektivnimi družbenimi razmerami;
- funkcionalno posredovanje države pri ustvarjanju boljših in enakopravnejših možnosti za delovanje tržnih mehanizmov;
- samorazvoj lokalnih in regionalnih družbenih skupnosti;
- tenkočutnega gospodarjenja z naravnimi in pokrajinskimi razvojnimi potenciali.

Za nazornejšo predstavitev pomenskih razlik med regionalizacijo in regionalizmom prikaže Bučar (1993, str. 52) regionalizacijo kot proces, ki poteka od zgoraj, od države navzdol, medtem ko je regionalizem proces, ki poteka od spodaj navzgor, to je od prebivalstva, ki hoče sodelovati pri upravljanju in razvoju določenega območja. Govorimo torej o stopnjevanju procesa prenašanja funkcij države, pri čemer oblika vzpodbuja tudi vsebinske procese.

Regionalizacija in regionalizem sta v tem pogledu dva pola istega procesa demokratizacije v družbi.

### 1.3 Regionalna politika in regionalni razvoj

Politika je opredeljena kot dejavnost državnih oblasti na raznih področjih oz. nauk o upravljanju države in državnih zadev (Adlešič et al., 2002, str. 905). Na ta način Farič (1999, str. 19) ponuja opredelitev **regionalne politike** kot dejavnost države na področju usmerjanja **regionalnega razvoja** oziroma kot splošno usmerjenost države na področju regionalnega razvoja.

V Enciklopediji Slovenije (Javornik et al., 1996, str. 149–150) je regionalna politika definirana kot:

- del splošne gospodarske, razvojne ali strukturne politike, ki se izrecno nanaša na prostorsko (teritorialno) porazdelitev dejavnosti;
- ukrepi za zmanjševanje razlik v življenjskih in delovnih pogojih med posameznimi regijami v državi;
- državna pomoč regijam s posebnimi razvojnimi problemi;
- politika, ki je vgrajena tudi v druge gospodarske politike (industrijsko, kmetijsko, zaposlitveno, transportno ...) kot regionalni vidik razvoja ali kot regionalizacija ciljev, ki si jih zastavlja gospodarska politika.

Armstrong in Taylor (1993, str. 213) poskušata opredeliti regionalno politiko kot zbir instrumentov, ki se jih uporablja za doseg določenih ciljev. Ravbar (2005, str. 43) pa meni, da je regionalna politika temeljno orodje za dolgoročno usmerjanje regionalnega razvoja in pomeni doseženo stopnjo soglasja vseh teritorialnih ravni, lokalne, regionalne in državne, o problemih, ciljih in ukrepih usmerjanja regionalnega razvoja. V najširšem smislu se opredeljuje kot politika, katere osnovni cilj je zmanjševanje ekonomskih, socialnih in razvojnih razlik na nekem teritorialno oziroma geografsko omejenem prostoru.

### 1.4 Teorije regionalnega razvoja

Po 2. svetovni vojni je prišlo do skokovitega gospodarskega razvoja, ki se je kmalu odrazil v naraščanju regionalnih razlik, ki so v razvojnem smislu postajale vedno bolj moteč faktor. Nared (2007, str. 29–30) navaja, da so države skušale oblikovati regionalne politike z namenom zmanjšanja teh razlik. Opirale so se na takrat prevladujoče nazore o gospodarski rasti, ki pa so jih sčasoma nadgrajevale z vse večjim vpletanjem družbenih dejavnikov razvoja. Tako se je razvijala in spreminjala tudi regionalna politika, ki jo sprva lahko označimo kot tradicionalno, pozneje pa s povzemanjem idej o endogeni regionalni rasti preide v endogeno regionalno politiko.

#### 1.4.1 Klasična teorija regionalne rasti

V začetnem obdobju uveljavljanja regionalne politike v 60. in 70. letih 20. stoletja so zaostalost šibkejših regij pripisovali predvsem pomanjkanju kapitala in izobražene delovne sile ter slabi infrastrukturni opremljenosti regij (Farič, 1999, str. 24). Zato naj bi odprava strukturnih pomanjkljivosti temeljila na vzpostavljanju klasičnih lokacijskih in proizvodnih dejavnikov, kot so razpoložljive proizvodne površine, prometna in komunikacijska infrastruktura, oskrba, izobraževalne in zdravstvene ustanove ter komunalna opremljenost. Za

to obdobje so značilni klasični principi državnega poseganja s strani centralnih oblasti. Glavni instrumenti regionalne politike so bili subvencije v obliki nepovratnih sredstev, posojila z nizko obrestno mero, davčne olajšave, subvencioniranje socialnih prispevkov, naložbe v infrastrukturo. Spodbude so bile namenjene predvsem problematičnim območjem s ciljem zmanjšanja razlik med regijami.

Ker so bila problemska območja, ki so potrebovala tovrstno pomoč, obsežna, se je to kazalo v vse večjih pritiskih na državne proračune, manj pa v zmanjševanju regionalnih razlik. Prej nasprotno – regije so ob pomanjkanju endogenega avtopropulzivnega razvoja postajale vse bolj odvisne od subvencij in transferjev (Damijan, 1999, str. 106). Dodaten razlog za, po večini, neuspešno tradicionalno politiko je bil pomanjkanje koordinacije ukrepov regionalne politike z ukrepi drugih politik (industrijske, kmetijske, zaposlitvene), pa tudi v nezadostnem upoštevanju naravnih značilnosti pokrajin in negospodarskih dejavnikov (socialnih, demografskih, izobrazbenih, podjetniških, okoljskih) (Ravbar, 1997, str. 3).

#### **1.4.2 Moderna teorija regionalne rasti**

Po ostrih kritikah tradicionalne regionalne politike konec 70. let 20. stoletja je prišlo do velikih sprememb v konceptu politike regionalnega razvoja, ki za razliko od klasične, zahteva oblikovanje moderne regionalne politike, ki temelji na endogenem razvoju (Farič, 1999, str. 25). Govorimo o t.i. regionalni razvojni politiki, ki presega izključljivost dveh temeljnih ciljev tradicionalne regionalne politike, t.j. cilj narodnogospodarske učinkovitosti na eni in uravnoteženega regionalnega razvoja na drugi strani.

Podlesek (2007, str. 6) primerja tradicionalno regionalno politiko, ki je težila k vzpostavitvi fizične (trde) infrastrukture in novo regionalno politiko, ki poudarja t.i. šibke lokacijske dejavnike. Ker mora regionalna politika skrbeti za vzpostavitev takšnega okolja, v katerem bodo podjetja, organizacije in javne ustanove sposobne najti skupne točke, rešiti skupne probleme ter izkoristiti skupne priložnosti, podpira sodelovanje gospodarstva na lokalni ravni, krepi informacijske in inovacijske strukture, spodbuja rabo lokalnih virov in surovin, teži k razvoju privlačnih storitev in infrastrukture, podpira turizem, ki ne zahteva velikega vlaganja v infrastrukturo, in omogoča večjo vključenost lokalnega prebivalstva. Na ta način skuša regionalna politika pomagati podjetjem in jih podpirati, ne pa regulirati njihovega gospodarskega obnašanja. To seveda ne pomeni, da se nacionalna država umika s področja regionalnega razvoja, se pa njena vloga spreminja. Naloga sodobne države pri vzpodbujanju regionalnega razvoja je ustvarjanje splošnih pogojev razvoja na makroekonomski, državni ravni, na regionalni ravni pa zlasti spodbujanje regionalnih razvojnih spodbud. Prevladujejo mehki ukrepi, ki temeljijo na svetovanju, usposabljanju in izobraževanju.

Farič (1999, str. 26) nadalje značilnosti sodobne regionalne politike opredeljuje kot usmerjenost v razvoj celotne države, tako v razvoj manj razvitih kot razvitih območij, kar je v nasprotju s tradicionalno regionalno politiko, ki je svoje instrumente usmerjala predvsem v problemska območja. Poleg tega je sodobna regionalna politika tržno naravnana, zasnovana na načelih endogenega, samovzdržnega razvoja in v osnovi temelji na idejah, spodbudah in ukrepih prebivalcev regije same. Pri vseh omenjenih aktivnostih se v najširšem smislu upošteva še načelo trajnostnega razvoja, ki optimalno izrablja vse potenciale regij, ob tem pa ne zmanjšuje virov in možnosti razvoja prihodnjih generacij. Poglavitne razlike v obeh konceptih prikazuje Tabela 1.

*Tabela 1: Klasična in moderna regionalna politika*

| ZNAČILNOSTI                     | KLASIČNA                                                                                                                     | MODERNA                                                                                                                                                                     |
|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Teoretična osnova</b>        | lokacijska teorija: ključni faktorji razvoja so proizvodni stroški in razpoložljivost delovne sile                           | teorija učeče se regije: ključni faktorji so ustvarjanje dodane vrednosti, inovacijsko okolje, raziskave, mreže, grozdi                                                     |
| <b>Namen</b>                    | enakost ali učinkovitost: pospeševanje infrastrukturne opremljenosti in posameznih industrijskih obratov                     | enakost in učinkovitost: pospeševanje inovacijskih procesov (grozdenje), medsektorska koordinacija                                                                          |
| <b>Cilj</b>                     | nova delovna mesta, nove investicije                                                                                         | izboljšana konkurenčnost (znanje, inovacije, podjetništvo)                                                                                                                  |
| <b>Obseg aktivnosti</b>         | ozek                                                                                                                         | širok (večsektorski)                                                                                                                                                        |
| <b>Način delovanja</b>          | reaktiven, projektno zasnovan                                                                                                | proaktiven, strateški                                                                                                                                                       |
| <b>Območje</b>                  | problemska območja: gorska, kraška, obmejna; zmanjševanje regionalnih disparitet: izravnava med regijami                     | vse regije: referenčni okvir za programski in projektni razvoj vseh regij, uravnotežena tekmovalnost med regijami s pomočjo inovacij                                        |
| <b>Analitična osnova</b>        | kazalniki stopnje razvitosti                                                                                                 | SWOT analize regij, regionalni foresight                                                                                                                                    |
| <b>Ključni instrumenti</b>      | spodbude                                                                                                                     | razvojni program                                                                                                                                                            |
| <b>Ključne aktivnosti</b>       | pomoč podjetjem, trda infrastruktura                                                                                         | razvojni program, poslovno okolje, mehka infrastruktura                                                                                                                     |
| <b>Način določanja politike</b> | razvojni impulzi: centralizirano, od zgoraj navzdol                                                                          | kolektivno-partnersko: od spodaj navzgor, podjetniško inovativno                                                                                                            |
| <b>Ključna institucija</b>      | centralna oblast                                                                                                             | decentralizacija, prehod na regionalno raven                                                                                                                                |
| <b>Partnerji</b>                | jih ni                                                                                                                       | krepitev raziskovanja na regionalni ravni, lokalna združenja, nevladne organizacije, socialni partnerji                                                                     |
| <b>Administracija</b>           | enostavna/racionalna: pospeševanje in sofinanciranje razvojnih konceptov, potrjevanje in sofinanciranje posameznih projektov | kompleksna/razvojna: pospeševanje grozdov in mrežnih projektov, podpora pilotnim in inovativnim projektom na podlagi predhodno določenih pravil, spremljanje in ocenjevanje |
| <b>Izbor projektov</b>          | notranji                                                                                                                     | participativen                                                                                                                                                              |
| <b>Časovni okvir</b>            | ga ni                                                                                                                        | večletna razvojna perspektiva                                                                                                                                               |
| <b>Vrednotenje</b>              | zaključno                                                                                                                    | predhodno, vmesno, končno                                                                                                                                                   |
| <b>Rezultati</b>                | težko merljivi, še posebej kratkoročno                                                                                       | merljivi                                                                                                                                                                    |

Vir: T. Podlesek, *Regionalna politika in regionalni razvoj Slovenije*, 2007, str. 7.

## 1.5 Pregled razvoja regionalne politike v Sloveniji

Kot v drugih državah je tudi regionalna politika v Sloveniji šla skozi več faz razvoja, s katerimi so se spreminjale značilnosti le-te. Glede na značilnosti posameznih zakonov lahko dozdajšnja prizadevanja slovenske regionalne politike razdelimo v 3 obdobja:

- obdobje spodbujanja manj razvitih območij (med letoma 1971 in 1991),
- obdobje spodbujanja demografsko ogroženih območij (med letoma 1991 in 1999) in
- obdobje spodbujanja skladnega regionalnega razvoja (od leta 1999 dalje).

Medtem ko je bilo za prvi dve obdobji značilno dodeljevanje pomoči zgolj izbranim problemskim območjem, se v tretjem obdobju skuša zajeti celotno državno ozemlje, vendar so vseeno v prednosti območja s posebnimi razvojnimi problemi.

### 1.5.1 Obdobje spodbujanja manj razvitih območij

Pečar (2001, str. 14) je mnenja, da pred letom 1971 težko govorimo o načrtni regionalni politiki na Slovenskem oziroma zmanjševanju razlik v razvoju med posameznimi deli države, saj se je regionalna politika izvajala v okviru SFRJ, kjer je Slovenija veljala za najrazvitejšo republiko, ki nima notranjih regionalnih problemov.

Slovenija je začela sistemsko urejati svoj regionalni razvoj s sprejetjem Zakona o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v SR Sloveniji (Lah, 1975; Vrišer, 1989; Kukar, 1995; Plut, 1998) v letu 1971. Zakon je poskušal opredeliti posamezna gospodarsko manj razvita območja in izoblikovati instrumente, s katerimi bi izenačili razmere za življenje in delo na vsem republiškem teritoriju. Vsem 11 občinam, ki so pridobile status manj razvitega območja, je bila zagotovljena pomoč pri gradnji infrastrukturnih objektov, pomembnih za gospodarski in socialni razvoj posameznega območja. Z davčnimi in kreditnimi olajšavami so poskušali spodbujati investitorje za vlaganje sredstev v razvojno pomembne gospodarske objekte. Strokovna in finančna pomoč je bila na razpolago tudi za izdelavo investicijskih in razvojnih programov ter izvedbo ukrepov za pospeševanje kmetijstva (Pečar & Farič, 2001, str. 11).

Na podlagi spoznanj o ukrepih spodbujanja razvoja manj razvitih območij je bil leta 1975 sprejet Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji, ki je začel veljati v začetku leta 1976. Zakon je na novo opredelil kriterije, na podlagi katerih se lahko občino ali krajevno skupnost uvrsti med manj razvita območja. Te je opredelil na osnovi gospodarske razvitosti, značilnosti prebivalstva, višine družbenega standarda in infrastrukturne opremljenosti. Poleg posameznih občin je štel za manj razvita območja tudi večja geografsko zaokrožena območja, katera so izpolnjevala nekatere<sup>4</sup> dodatno predpisane kriterije. Kukar (1989, str. 133) navaja, da so v obdobju 1976–1980 manj razvita območja obsegala kar 30 % površine SR Slovenije in je na njih živelo 20 % republiškega prebivalstva.

S spremembami in dopolnitvami Zakona o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji med letoma 1980 in 1981 so bila merila skržena na razvitost proizvodnih sil, učinke delovanja proizvodnih sil, razvitost družbenega standarda. Pomembna novost je bila uvedba 3-letnih prehodnih obdobji za manj razvite občine in območja, ki po preteku srednjeročnega planskega obdobja niso več izpolnjevala predpisanih meril.

Kljub nekaterim pozitivnim rezultatom regionalne politike v 70. in 80. letih 20. stoletja, ki so bili vidni predvsem v izboljšani infrastrukturi, večji raznolikosti strukture gospodarstva in naraščanju stopnje zaposlovanja, so regionalne razlike ostale in se še poglobljale (Strategija regionalnega razvoja Slovenije, 2001, str. 19). Dodatno jih je zaostriło strukturno zaostajanje posameznih mest. Čeprav so družbene spremembe konec 80. in na začetku 90. let tekale razmeroma gladko, so marsikatero podjetje ujele nepripravljeno, kar se je odrazilo v razkroju nekaterih večjih gospodarskih sistemov, pri čemer je prišlo tudi do zapiranja delovnih mest (Kukar, 1995, str 9).

---

<sup>4</sup> Dodatno predpisani kriteriji so v obdobju 1976–1980 med manj razvita območja uvrstili tudi tiste krajevne skupnosti, ki so izkazovale zmanjšanje prebivalstva v obdobju 1961–1975 in katerih delež kmečkega prebivalstva je bil za 50 % višji od državnega povprečja in ki so bili sestavni del občine, katera je izpolnjevala vsaj en kriterij iz najmanj treh skupin, ki so bile določene za opredeljevanje manj razvitih območij, vendar le s 25 % zaostajanjem za povprečjem Slovenije (Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji, 1975, str. 1492).

Zaradi razvojne zaostalosti manj razvitih območij so se številni prebivalci odselili, kar se je v nekaj desetletjih odrazilo v demografski strukturi. Ta pa je zaradi velikega deleža starega prebivalstva postala eden vidnejših problemov manj razvitih območij (Kukar, 1995, str. 21).

### **1.5.2 Obdobje spodbujanja demografsko ogroženih območij**

Regionalna politika v Sloveniji je bila pred letom 1990 osredotočena na gospodarsko manj razvita območja, po letu 1990 pa se je najprej omejila na demografsko ogrožena območja (Strategija regionalnega razvoja Slovenije, 2001, str. 19). V ta namen je bil leta 1990 sprejet Zakon o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij, ki je pri določanju problemskih območij opustil gospodarska in se v celoti oprl na demografska merila.

Kukar (1995, str. 13) meni, da je to pomenilo samo še nadaljevanje nepopolnosti uvajanja regionalne politike v Sloveniji, saj se je ta formalno izvajala le prek politike spodbujanja razvoja in zmanjševanja razlik na območjih z zelo neugodnimi demografskimi gibanji<sup>5</sup>, kljub temu, da so se v prvem obdobju po osamosvojitvi razvojni problemi zaostrovali zlasti na območjih s staro strukturo (predvsem težke) industrije, ki so zajemala ekonomsko in socialno nestabilna območja z visoko stopnjo brezposelnosti, in na mejnih območjih, predvsem ob tedaj novi južni meji s Hrvaško.

Plut (1997, str. 237–238) išče ključne razloge za povečevanje regionalnih razlik tudi v obdobju po osamosvojitvi Slovenije v 90. letih 20. stoletja v dejstvu, da politika spodbujanja demografsko ogroženih območij nikoli ni bila celovita in dosledna. Odločitve so bile pogosto preveč politično obarvane ob hkratnem zanemarjanju vseh lokacijskih in tržnih dejavnikov, zato so bile obsojene na ekonomski neuspeh.

Poleg tega so se zanemarljivi regionalni viri in lastne sposobnosti regij, da ob pomoči države izdelajo in uresničijo regijam prilagojene in izvedljive razvojne programe. Namesto skladnega regionalnega razvoja je v Sloveniji potekal razvoj po modelu razvojnih osi, ki je bil omejen predvsem na Osrednjeslovensko regijo in na posamezne razvojne otoke, obkrožene z obsežnimi razvojno šibkimi podeželskimi območji, ki so se zaraščala in prebivalstveno praznila (Plut, 1997, str. 241). To je le še povečalo centralizacijo sredstev in odločanja na ravni države, regionalni razvoj pa je bil potisnjen v ozadje.

### **1.5.3 Obdobje spodbujanja skladnega regionalnega razvoja**

Poglabljanje regionalnih razlik tudi po osamosvojitvi Slovenije je ob koncu 90. let 20. stoletja zahtevalo spremembe v konceptu regionalnega razvoja. Poglavitni razlogi za spremembo koncepta regionalnega razvoja so, po mnenju Pluta (1998, str. 44), proces osamosvajanja, uvajanje tržnega gospodarstva, zahteve sonaravnega razvoja, večnamenska vloga kmetijstva in poseljenega sveta ter približevanje evropski politiki regionalnega razvoja.

Podobno Kavaš, Strmšnik in Pečar (2000, str. 84) navajajo, da so razlogi za prenovu regionalne politike v Sloveniji premajhna učinkovitost in nedoseganje ciljev prejšnje oziroma pretekle regionalne politike, priprava na vključevanje Slovenije v Evropsko unijo, priprava na uveljavitev pogajalskih izhodišč pri vključevanju v Evropsko unijo, slabo izkoriščanje lokalnih razvojnih pobud in odsotnost regionalne dimenzije v sektorskih razvojnih programih,

---

<sup>5</sup> Kazalci za določanje teh območij so bili izključno demografski in so vključevali indeks staranja in indeks rasti prebivalstva. Leta 1990 so demografsko ogrožena območja obsegala 61 % površine Slovenije in skoraj četrtino prebivalstva (Kukar, 1995, str. 14).

dokončanje projekta reforme državne uprave ter nedokončana reforma lokalne samouprave. Istočasno zatrjujejo, da je prenova regionalne politike nujen pogoj za učinkovito izvajanje reforme kmetijske politike in drugih sektorskih razvojnih politik.

V skladu s Strategijo regionalnega razvoja Slovenije (2001, str. 16), ki predstavlja strateški dokument prenove regionalne politike, so razlogi za prenovu regionalne politike tako notranji kot zunanji. Tako se notranji razlogi kažejo predvsem v premajhni učinkovitosti in nedoseganju ciljev pretekle regionalne politike, zunanji pa so posledica novih izzivov globalizacije in vključevanja Slovenije v evropske povezovalne procese.

Na zgoraj opredeljenih osnovah je slovenska vlada v letu 1999 formalno začela z reformo regionalne politike s sprejetjem Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (v nadaljevanju ZSRR) sredi julija 1999, nato pa oktobra 2005 še spremembe in dopolnitve k Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (v nadaljevanju ZSRR-1). S tem je vzpostavila nov sistem spodbujanja regionalnega razvoja, ki uvaja pojem regionalna razvojna politika (Lajh, 2006, str. 144).

Razvojna politika v Sloveniji potrebuje regionalno izvajanje, kajti Slovenija potrebuje razvoj po meri posameznih regij (Kavaš, Strmšnik & Pečar, 2000, str. 95). Slovenija je namreč preveč raznolika država, da bi bilo mogoče usmerjati razvoj iz enega centra. V svoji raznolikosti je Slovenija tudi premajhna, da ne bi izkoristili slehernega kotička naše dežele za življenje in delo. Koncentracija gospodarskih aktivnosti in poselitve v Ljubljani in ob obeh razvojnih oseh je neprimeren razvojni koncept, ki bi povzročil velike eksterne stroške. Nasprotno pa policentrični razvoj, prav zaradi relativne majhnosti Slovenije, relativno dobrih prometnih povezav in vse boljše dostopnosti ter samih zakonitosti razvoja postindustrijske informacijske družbe, ne povzroča velikih transakcijskih stroškov, ki bi opravičevali centralizacijo.

## **1.6 Normativna ureditev regionalne politike v Sloveniji**

V skladu z ZSRR-1 (Ur. l. RS, št. 93/2005) so temeljni dokumenti za upravljanje in izvajanje regionalne politike v Sloveniji naslednji:

- Strategija razvoja Slovenije (v nadaljevanju SRS),
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SPRS),
- Strategija regionalnega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SRRS),
- Državni razvojni program (v nadaljevanju DRP),
- sektorski razvojni programi,
- regionalni razvojni programi (v nadaljevanju RRP),
- skupni/območni razvojni programi.

Do sprejetja SRS je krovni strateški dokument na področju celotnega (in ne zgolj regionalnega) razvoja Slovenije predstavljala Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SGRS), iz katerega izhajajo vsi drugi področni razvojni dokumenti (Lajh, 2006, str. 149). SGRS je opredelila vizijo in cilje razvoja Slovenije v obdobju 2001–2006 ter 5 temeljnih mehanizmov za njeno uresničevanje, in sicer: prehod v družbo, temelječo na znanju, krepitev konkurenčnosti gospodarstva, izboljšanje učinkovitosti države, politike za vključitev v notranji trg EU ter regionalno in prostorsko uravnotežen razvoj. Ta strategija je torej pomembna izhodiščna točka načina in obsega urejanja politike regionalnega razvoja v Sloveniji.

SRS je bila sprejeta junija 2005 in predstavlja krovno nacionalno razvojno strategijo, ki izhaja iz načel trajnostnega razvoja ter integracije razvojnih politik, ob tem da v ospredje postavlja celovito blaginjo državljanov, zato se ne osredotoča samo na gospodarska vprašanja, temveč vključuje tudi socialna, okoljska, politična, pravna in kulturna razmerja (SRS, 2005, str. 40–41). Strategija upošteva usmeritve že sprejetih razvojnih dokumentov, jih povezuje v celoto in usklajuje z razvojnimi cilji države kot celote. Omenjena strategija je oblikovala 5 razvojnih prioritet z akcijskimi načrti na naslednjih področjih: konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast, učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj ter kakovostna delovna mesta, učinkovita in cenejša država, moderna socialna država in večja zaposlenost ter povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja. V 5. razvojno prioriteto, ki v dokumentu opredeljuje ukrepe za doseganje trajnostnega razvoja, je vključen tudi skladnejši regionalni razvoj. Le-ta naj bi se uresničeval na širokem področju, od oblikovanja in ustanovitve pokrajin, zagotavljanja finančnih spodbud občinam za razvoj lokalnega gospodarstva, socialnih dejavnosti in infrastrukture, do krepitve razvoja policentričnega urbanega prostora in razvoja regionalnih središč, nadgradnje dosedanjega regionalnega razvojnega programiranja in tesnejšega sodelovanja med mestnimi in podeželskimi območji na osnovi zavezujočega partnerskega sodelovanja.

Za razliko od SRS, ki je konceptualni dokument in v kateri je poudarek na oblikovanju vizije dolgoročnega razvoja države, je DRP izvedbeni dokument, ki natančneje opredeljuje tiste razvojno-investicijske prioritete, ki so potrebne za uspešno realizacijo ciljev, zastavljenih v SRS (DRP 2007–2013 ter na njem temelječi strateški dokumenti, 2010). V DRP so tako vključeni vsi razvojno-investicijski programi in projekti na področju Slovenije, ki so financirani in sofinancirani s strani državnega in občinskih proračunov, ravno tako pa tudi oni, ki so sofinancirani s strani evropskega proračuna. Razvojno-investicijske prioritete DRP za obdobje 2007–2013 so strukturirane enako kot razvojne prioritete SRS. Splošni cilj 5. razvojno-investicijske prioritete, kamor spada tudi skladen regionalni razvoj, je zagotoviti visoko kakovost življenja, ki temelji na razvoju kulture in nacionalne identitete, skladnejšemu razvoju regij, varnosti, učinkovitejšemu gospodarjenju s prostorom in trajni mobilnosti ter izboljšani kakovosti okolja in ustrezni komunalni infrastrukturi.

SPRS, sprejeta v letu 2004, predstavlja temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru in podaja okvir za prostorski razvoj na celotnem ozemlju države, postavlja usmeritve za razvoj v evropskem prostoru ter določa zasnovo urejanja prostora, njegovo rabo in varstvo. SPRS je temeljni strateški prostorski akt in celovit prostorski dokument, ki temelji na konceptu vzdržnega prostorskega razvoja. Podaja splošna izhodišča in značilnosti slovenskega prostora, na osnovi katerih so določeni naslednji cilji prostorskega razvoja Slovenije (Izvod iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije, 2010):

- učinkovitost in konkurenčnost mest in urbanih območij, ki obsega zlasti ukrepe glede policentričnega urbanega sistema in regionalnega prostorskega razvoja, vitalnih in urejenih mest ter usklajenega razvoja širših mestnih območij;
- izboljšana dostopnost in učinkovita povezanost, ki obsega predvsem ukrepe glede enakovredne vključenosti Slovenije v evropski prostor ter povezanega in usklajenega razvoja prometnega in poselitvenega omrežja;
- razvojna vitalnost in privlačnost podeželja, ki zajema zlasti ukrepe glede vitalnosti in privlačnosti podeželja, krepitve prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ter prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi.

SRRS je temeljni državni strateški dokument regionalne strukturne politike v Sloveniji, v katerem so za programsko obdobje DRP z vidika spodbujanja skladnega regionalnega razvoja opredeljeni cilji, politike in naloge usklajeni s SRS in SPRS. S SRRS se določi nabor prednostnih območij in posebnih ukrepov regionalne politike, način vključevanja regionalnih razvojnih programov v programske dokumente za Evropsko unijo ter regionalno specifične cilje in usmeritve ministrstev pri dodeljevanju regionalnih spodbud. Kot taka predstavlja SRRS podlago za pripravo regionalnih razvojnih programov, njeni cilji pa se prav tako upoštevajo pri pripravi sektorskih razvojnih programov ministrstev, DRP, programskih dokumentov za Evropsko unijo in strateških prostorskih aktov Slovenije (ZSRR-1, 93/2005).

Temeljni programski in izvedbeni dokumenti na regionalni ravni pa so RRP, kateri predstavljajo dogovor med občinami in vlado o razvoju regije v programskem obdobju. V njih so, s pomočjo vključevanja strokovnih, razvojnih in upravnih institucij, predstavnikov gospodarstva, sindikatov in civilne družbe, opredeljeni usklajeni razvojni cilji posamezne regije. Vsebovati morajo gospodarske, socialne, okoljske in prostorske vidike razvoja ter določati aktivnosti (programe, ukrepe, projekte), vire (finančne, kadrovske) in način organiziranosti za njihovo uresničevanje (Kavaš et al., 2000, str. 122). Dokument predstavlja razvojne prednosti regije, finančno ovrednotene programe, podprograme in posamične projekte za posamezna področja regije.

Podobno kot SRRS tudi RRP vsebujejo strateški in izvedbeni del. Strateški del podaja analizo dejanskega stanja, regionalne probleme, problemsko analizo posameznih sektorjev v regiji, določitev prioritet, kvantificirane cilje, instrumente za doseg ciljev, skladnost regionalnih prioritet z državnimi razvojnimi prioritetami, vplive izvajanja RRP na okolje in zaposlenost, okvirno oceno sredstev, potrebnih za izvedbo RRP in aktivnosti za seznanjanje javnosti s cilji in rezultati RRP. Na podlagi strateškega dela RRP se izdela izvedbeni del RRP, ki vsebuje prikaz glavnih programov, podprogramov (projektov) in skupnih programov. Podprogrami morajo biti finančno in časovno ovrednoteni, določeni morajo biti njihovi nosilci in projekti, s katerimi bodo podprogrami izvedeni (Navodilo o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnega razvojnega programa, 2000; Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, 1999).

Skupni razvojni program je izvedbeni akt na medobčinski ravni, ki se pripravlja za območja več občin za reševanje posameznih zadev skupnega interesa, zlasti problemov razvoja podeželja, gradnje javne infrastrukture in varovanja okolja ter naravnih in kulturnih vrednot. Mora biti v skladu z RRP (Kavaš et al., 2000, str. 122).

## **1.7 Cilji in načela regionalne politike v Sloveniji**

Strategija regionalnega razvoja Slovenije, sprejeta leta 2001, je opredelila vizijo regionalnega razvoja Slovenije do vključno leta 2006. Splošni cilj strategije je bil zmanjšanje razvojnega zaostanka Slovenije in slovenskih regij za povprečjem EU, in sicer ob doseganju visokega življenjskega standarda, kvalitete življenja in boljšega zdravja vseh prebivalcev ter pospeševanjem razvoju okolju prijaznega gospodarstva z uveljavljanjem načel policentrizma in regionalizma. (SRRS, 2001, str. 6).

Podobno kot v obdobju do leta 2006 je opredeljena tudi vizija regionalnega razvoja v programskem obdobju 2007–2013. Splošni cilj v tem obdobju je uravnotežen gospodarski, socialni in okoljski razvoj vseh slovenskih regij, kar zagotavlja visoko življenjsko raven in kakovost zdravja ter bivalnega okolja vsem prebivalcem Slovenije (Regionalna politika,

2010). V najširšem pomenu besede stremi vizija k trajnostnemu razvoju, ki optimalno izrablja vse regionalne potenciale, pri tem pa ne zmanjšuje virov in možnosti razvoja prihodnjih generacij.

Strategija zasleduje 2 splošna cilja, in sicer vzpostavitev učinkovitega modela upravljanja z regionalnim razvojem ter učinkovito izvedbo regijskih razvojnih programov in ostalih programov spodbujanja skladnega regionalnega razvoja.

Zastavljene strateške cilje do leta 2013 bo regionalna politika Vlade RS in Javnega sklada RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja dosegala v sodelovanju s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in s 15 ključnimi projekti, kateri predstavljajo reforme in razvojne programe na področju regionalnega programa (Regionalna politika, 2010):

1. vzpostavitev pokrajin;
2. krepitev in usposabljanje institucij za upravljanje z razvojem na regionalni ravni;
3. racionalizacija, dekoncentracija in usposabljanje nacionalnih institucij za upravljanje z razvojem;
4. zagotovitev pogojev za delovanje dveh kohezijskih regij – Vzhodna Slovenija in Zahodna Slovenija v programskem obdobju po letu 2013;
5. zagotovitev pogojev za postopno oblikovanje evromakroregije s sedežem v Sloveniji;
6. izvedba Operativnega programa Evropske zveze za krepitev regionalnih razvojnih potencialov;
7. izvedba čezmejnih, transnacionalnih in medregionalnih programov;
8. pomoč občinam pri časovnem premoščanju plačil iz skladov Evropske zveze;
9. pomoč občinam pri zagotavljanju regionalne in lokalne infrastrukture;
10. pomoč občinam pri osnovnem komunalnem urejanju romskih naselij;
11. razvojna pomoč območjem, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost;
12. program razvojne pomoči Posočju;
13. regionalne spodbude podjetjem;
14. izvedba nujnih ukrepov regionalne politike ter
15. izvedba regionalnih razvojnih programov za obdobje 2007–2013 v razvojnih regijah.

Da bi s pomočjo strategije uresničili zadane cilje, mora regionalna strukturna politika v Sloveniji upoštevati naslednjih 7 načel (SRRS, 2001, str. 5–6):

- Načelo **celovitosti izvajanja regionalne strukturne politike** je najpomembnejše načelo, ki je bilo v preteklosti pogosto potisnjeno v ozadje. Regionalna strukturna politika se bo izvajala na celotnem ozemlju RS, saj je razvoj regij pomemben spodbujevalec razvoja celotne države. Zato je pomemben razvoj tako najbolj, kot tudi najmanj razvitih regij. V Evropi regij bo vsaka slovenska regija imela določeno vlogo in zato je potrebno, da najbolj razvite slovenske regije postanejo pomembne tudi v širšem evropskem prostoru.
- Pri načelu **partnerstva** in **subsidiarnosti** gre za sodelovanje med lokalnimi skupnostmi, državo ter med socialnimi partnerji pri spodbujanju regionalnega razvoja. Slovenska država bo močno prisotna v slovenski regionalni politiki, vendar le tam, kjer lahko deluje učinkoviteje od nižjih ravni. Te bodo imele odločilno vlogo pri sprejemanju regionalnih razvojnih programov, skupnih razvojnih programov in delovanju regionalnih razvojnih agencij.
- Pri vodenju regionalne politike bo potrebno **usklajevanje**, tako med resorji (programi neposrednega spodbujanja regionalnega razvoja, sektorske politike), kakor tudi med

državo in lokalnimi skupnostmi. Le-to bo omogočilo uspešno in učinkovito regionalno strukturno politiko.

- V skladu z načelom **programskega usmerjanja** naj bi se regionalna strukturna politika v Sloveniji izvajala na podlagi medsebojno usklajenih razvojnih in prostorskih dokumentov.
- **Spremljanje in vrednotenje učinkov** izvajanja regionalne strukturne politike (tako vsebinsko kot tudi finančno) je potrebno za zagotovitev doseganja uspešnosti in učinkovitosti.
- Načelo **sofinanciranja** pomeni, da morajo lokalne skupnosti, podjetja in drugi prejemniki regionalnih razvojnih spodbud zagotoviti ustrezen delež lastnih sredstev.

Upoštevanje zgoraj navedenih načel je predpogoj za doseganje zastavljenih ciljev in uspešen regionalni razvoj.

## 1.8 Nosilci regionalne politike v Sloveniji

Nosilci regionalne politike so vsi akterji, ki imajo politično ali ekonomsko moč vplivanja na regionalne politične odločitve oziroma imajo interes za razvoj regije. Teoretično so ti nosilci (Kavaš et al., 2000, str. 89): vlada, politične stranke, lokalne skupnosti, zasebni akterji (od podjetij, zasebnih združenj, organizacij do angažiranih posameznikov) in nadnacionalne skupnosti.

Reforma regionalne strukturne politike v Sloveniji je prinesla oblikovanje novih institucij na vseh ravneh delovanja. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. l. RS, 93/2005) opredeljuje aktualne nosilce regionalne strukturne politike v Sloveniji. To so: Svet za strukturno politiko, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (do 31.12.2005 je njene naloge opravljala Agencija RS za regionalni razvoj), regionalne razvojne agencije, Javni sklad RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja ter ministrstva, ki dajejo spodbude, pomembne za regionalni razvoj.

**Svet za strukturno politiko** je usklajevalni organ Vlade RS za področje strukturne politike in regionalnega razvoja. Sestavljajo ga ministri, ki so najbolj vpeti v strukturno politiko EU, po potrebi tudi ministri drugih resorjev. Vodi ga minister, pristojen za razvoj. Svet je odgovoren za usklajenost državnega načrtovanja, načrtovanja in izvajanja strukturne politike na državni ravni ter za oblikovanje in usklajevanje državnih razvojnih spodbud in mednarodnih finančnih pomoči. Svet tudi spremlja in ocenjuje izvajanje državnega razvojnega programa ter obravnava regionalne razvojne programe in jih posreduje v postopek vključevanja v načrt razvojnih programov.

Na nacionalni ravni je ustanovljena **Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko**, ki je osrednja državna institucija za koordinacijo strukturne politike v Sloveniji. Izvaja posebne ukrepe regionalne politike ter usklajuje aktivnosti ministrstev in drugih organov in služb pri usmerjanju njihovih regionalnih spodbud v ključne projekte regij iz regionalnih razvojnih programov. Usmerja delo Javnega sklada RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja ter usklajuje delovanje regionalnih razvojnih agencij v slovenskih regijah. Zagotavlja svetovalno podporo regionalnim ter lokalnim skupnostim in institucijam (Področje regionalnega razvoja, 2010).

**Regionalna razvojna agencija** (v nadaljevanju RRA) opravlja razvojne naloge za regijo. RRA ustanovijo občine in osebe javnega in zasebnega prava in sicer za območje ene ali več statističnih regij. RRA se financira iz sredstev ustanoviteljev in sredstev izvajanja projektov v

okviru programov državnih razvojnih spodbud, mednarodnih pomoči ter ostalih sredstev zainteresiranih naročnikov. Proces oblikovanja RRA se je zaključil leta 2001, tako da obstaja danes na območju Slovenije 12 RRA. Območja delovanja RRA so skladna z območji statističnih regij, razen v 5 regijah. Teh 5 je: Savinjska (brez Radeč), Zasavska (vključuje še občini Litija in Radeče), Osrednjeslovenska (brez Litije), Notranjsko-kraška (brez Ilirske Bistrice) ter Obalno-kraška (vključuje občino Ilirska Bistrica). Štiri RRA so organizirane kot mrežne agencije (na Gorenjskem, Goriškem, v Obalno-kraški regiji ter v Podravju), kjer je pogodbeno povezanih več razvojnih agencij, ena od njih pa je nosilna (Pečar, 2001, str 15–16).

RRA opravlja naslednje naloge (Kavaš et al., 2000, str. 121):

- priprava regionalnih razvojnih programov in skupnih razvojnih programov;
- koordiniranje dela lokalnih razvojnih institucij, ki sodelujejo pri pripravi in izvajanju regionalnega razvojnega programa;
- spremljanje, poročanje in nadzor izvajanja regionalnih razvojnih programov;
- svetovanje in prijava projektov na razpise za dodeljevanje regionalnih razvojnih spodbud;
- organiziranje in koordiniranje drugih nalog s področja regionalne strukturne politike;
- sodelovanje pri pripravi državnih dokumentov razvojnega načrtovanja – SRRS in DRP.

**Javni sklad RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja** je finančna institucija, ki zbira in dodeljuje sredstva za uresničevanje regionalne strukturne politike. Namenjen je trajnejšemu doseganju javnih ciljev na področju regionalnega razvoja in razvoja podeželja. Sklad opravlja svoje poslanstvo preko spodbud (posojila z ugodno obrestno mero in dolgo ročnostjo vračila, izjemoma tudi nepovratna sredstva). Vsa sredstva dodeljuje preko javnih razpisov (Slovenski regionalno razvojni sklad, 2010).

## 2 KONKURENČNOST

Področje konkurenčnosti, konkurenčnih prednosti in dejavnikov konkurenčnost je eno najbolj obravnavanih v sodobni ekonomski znanosti, vendar pa kljub temu v ekonomski literaturi še ne najdemo enotne definicije teh pojmov, niti načina njihovega merjenja.

### 2.1 Opredelitve konkurenčnosti

Konkurenčnost se je kot teorija razvijala skozi čas in zgodovinsko gledano se pojem konkurenčnosti v ekonomski teoriji pojavi ob vprašanju, zakaj ekonomski subjekti sploh trgujejo (Makovec Brenčič, 2000, str. 1).

Kovačič (2005, str. 58–59) podaja klasične razlage globalnega uspeha posameznih dejavnosti, kot izhaja iz teorij primerjalnih prednosti različnih avtorjev. Adam Smith je tako izpostavil pomen absolutnih prednosti s tezo, da države izvažajo tiste izdelke, ki jih na svetu proizvajajo najcenejše. David Ricardo, ki je absolutne prednosti zamenjal s primerjalnimi, ugotavlja, da tržne sile povzročijo, da posamezne države razvijajo tiste industrije, ki so relativno najbolj produktivne. Država ob tem uvaža tiste izdelke, za katere bi bila lahko najcenejši proizvajalec v primeru, da je bolj produktivna pri proizvodnji drugih izdelkov. Ricardova teorija temelji na diferenciaciji delovne produktivnosti med narodi. Teorijo primerjalnih prednosti sta dopolnila Heckscher in Ohlin s tem, da sta faktorjema zemlja in delo dodala še kapital. Države imajo torej primerjalne prednosti v panogah, kjer so močno zastopani tisti proizvodni faktorji, ki so v državi v izobilju. Nadalje Vernon s svojo teorijo življenjskega cikla ugotavlja, da z

razvojnimi cikli (uvajanje, rast, zrelost in upad) konkurenčne prednosti posameznih izdelkov po določenem času prehajajo iz države v državo.

V skladu s klasičnimi teorijami mednarodne menjave ima gospodarstvo vedno primerjalno prednost v eni od panog, zaradi česar je v mednarodni menjavi korist vedno obojestranska (Kovačič, 2005, str. 59). Ta ugotovitev pa vse težje pojasnjuje današnji položaj držav. Koncept konkurenčne prednosti namreč ne zagotavlja, da bo imelo gospodarstvo vedno konkurenčno prednost v eni od panog, če je ta odvisna od uspeha podjetij. Podjetja morajo organizirati proces proizvodnje tako, da le-ta postane konkurenčna, kar pa ne gre brez skupne vloge gospodarstva in države, kar se kaže na primer v relativni višini stroškov (cena delovne sile, kreditov, lokalnih dobaviteljev, nepremičnin). Od podjetij samih je odvisno, ali bodo določene primerjalne prednosti nadgradile in si tako zagotovile konkurenčne prednosti.

Nova teorija konkurenčnih prednosti upošteva strategijo podjetij v mednarodni konkurenci. Različne strategije so prisotne v različnih panogah, saj so strategije močno odvisne od strukture podjetij in narave konkurenčnih virov. Tudi znotraj ene panoge se podjetja odločajo za različne strategije in sicer glede na to, kakšne konkurenčne prednosti gradijo. Uspeh države je dosežen, če pogoji v nacionalnem okolju podpirajo in omogočajo izbiro pravih strategij v podjetjih in panogah. Značilnosti nacionalnega okolja lahko podpirajo ali otežujejo izvajanje izbranih strategij v podjetjih. To velja tako za sistem vrednot, ki vpliva na način vodenja podjetij, kot tudi za razpoložljivost visokoizobraženih profilov na trgu dela, kar vse vpliva na hitrost prehajanja podjetij na višjo dodano vrednost (Kovačič, 2005, str. 59).

Pojem konkurenčnosti izvira iz mikroekonomije. V raziskovanju mikro odnosov udeleženci trga v tržnih procesih konkurence in sodelovanja dosegajo določeno stopnjo konkurenčnosti. Chiaietta (2007, str. 3) naniza več različnih razumevanj pojma konkurenčnosti na mikro ravni:

- Feurer in Charabaghi (1994, str. 50) opredeljujeta konkurenčnost kot »relativno in ne absolutno enoto. Konkurenčnost je odvisna od cen blaga in storitev ali npr. na kapitalskem trgu od cene delnic, finančne moči podjetja, ki določa zmožnost ravnanja znotraj konkurenčnega okolja, človeškega potenciala in tehnologije za implementacijo potrebnih strateških sprememb. Podjetje je lahko trajno konkurenčno le, kadar je med nasprotujočimi si dejavniki primerno ravnovesje.«
- Poročilo angleškega parlamenta (Report of the Select Committee, 1985, str. 815) opredeljuje, da je »podjetje konkurenčno, če proizvede proizvode in storitve višje kakovosti z nižjimi stroški, kot to lahko storijo domači in mednarodni tekmeci. Konkurenčnost je zato sinonim za dolgoročni dobiček podjetja ter za zmožnost, da lahko ustrezno poplača zaposlene in zagotovi višje donose lastnikom.«
- Buckley, Pass in Prescott (1988, str. 187) pravijo, da »konkurenčnost zajema tako učinkovitost (doseganje ciljev z najnižjimi možnimi stroški) kot tudi uspešnost (imeti prave cilje). Pri tem je izbira industrijskih ciljev ključna, zato konkurenčnost vključuje tako cilje kot sredstva za doseg ciljev.«

Vzroke za preučevanje konkurenčnosti na makro nivoju v okviru ekonomske teorije pa gre iskati v razvoju globalizacije in uporabi pojma konkurenčnosti tako za institucije, regije in države v globalnem svetu. Vendar se ekonomska realnost med podjetji in državami močno razlikuje. Razlike v pojmu konkurenčnosti na mikro in makro nivoju je bilo leta 1984 prvič predstavljeno v Poročilu Reaganove komisije (Cohen, 1990, str. 263): »Konkurenčnost ima drugačen pomen za podjetje kot za državno gospodarstvo. Državna konkurenčnost je stopnja

zmožnosti domače proizvodnje dobrin in storitev, da se v pogojih prostega in poštenega trga uspe obdržati na svetovnem trgu in zadovoljiti merila mednarodne konkurenčnosti, ob čemer se življenjski standard njenih prebivalcev trajno povečuje. Konkurenčnost na ravni države sloni na produktivnosti njenega gospodarstva.«

Med najpomembnejše avtorje, ki so prispevali k opredelitvi konkurenčnosti, nedvomno sodi Michael Porter. V svojem prvem poskusu oblikovanja teorije konkurenčnih prednosti razlaga konkurenčnost gospodarstva s stopnjo nacionalne produktivnosti (Porter, 1990, str. 84). Dejavnike nacionalne konkurenčnosti pripiše predvsem mikro ravni, podjetjem, ki medsebojno konkurirajo na domačem in mednarodnem trgu ter tako pospešujejo ali zavirajo razvoj konkurenčnih prednosti.

Vendar pa konkurenčnosti danes ne moremo obravnavati le v luči produktivnosti in bruto domačega proizvoda, saj se gospodarski subjekti spopadajo tudi s političnimi, socialno-kulturnimi, izobraževalnimi in drugimi razsežnostmi poslovnega okolja. Današnje poslovno okolje lahko opredelimo na makro in mikro ravni (Gilligan & Hird, 1993, str. 43). Na makro ravni analiziramo obseg, strukturo, trende rasti prebivalstva, dohodek, ekonomski sistem in stopnjo odprtosti gospodarstva, na mikro ravni pa kulturološke-sociološke, politične in pravne značilnosti okolja. Analiza navedenih sestavin nam omogoči ugotovitev sprememb celovitega okolja. Porter v svojo opredelitev konkurenčnosti ne vključuje vpliva državnega in regionalnega okolja, ki sta pomembna dejavnika uspeha poslovnih izvajanj podjetij.

Porter je opredelil tudi dejavnike vzdržnosti konkurenčnih prednosti. Le-ti so (Porter, 1998, str. 49–51):

- **vir konkurenčne prednosti**

Nizko raven konkurenčnih prednosti, katerih vir je nizka cena delovne sile ali poceni surovine, se lahko hitro posnema. Visoka raven konkurenčnih prednosti, kot so inovativni izdelki ali dobra diferenciacija prodajnega programa, je težje izničiti, saj so za to potrebne precejšnje kapitalske naložbe in dvig človeškega potenciala (inovativnost).

- **število virov konkurenčnih prednosti**

Konkurenčne prednosti so običajno systemske in zato tudi zgodovinsko pogojene. Ker je prenos celotnega sistema vsled tega zelo težak in nepopoln, so konkurenti v zelo težkem položaju.

- **neprestane izboljšave in nadgrajevanje obstoječe tehnologije**

Za podjetja je pomembna dinamika in stalno spreminjanje obstoječega stanja. Schumpeter je pred desetletji poudarjal, da so izboljšave in inovacije v industriji neprekinjen proces. Podjetja morajo biti za svoje konkurente premikajoča se tarča (Porter, 1998, str. 70).

Da bi zagotovili trajno prednost, morajo biti viri konkurenčne prednosti neločljivi od sistema. Ko si nek določen mobilni vir prednosti (npr. človeški) pridobi višjo vrednost zunaj sistema, je malo verjetno, da bo znotraj obstoječega sistema ostal dalj časa. Na primer, visoko usposobljeni strokovnjaki zapuščajo državo, ko sta njihova produktivnost in nagrada v drugi državi višji, če pa so viri konkurenčnih prednosti povezani s sistemom tako, da njihove celotne vrednosti ni možno realizirati v drugem okolju, prispevajo k trajni konkurenčni prednosti.

Pomemben je Porterjev (1998, str. 35) prispevek k razvoju diamanta konkurenčnosti. Narava konkurence v panogi dejavnosti je določena s petimi silami konkurenčnosti, t.j. nevarnostjo vstopa novih podjetij, nevarnostjo zamenjav, pogajalsko močjo dobaviteljev, pogajalsko

močjo kupcev ter rivalstvom med obstoječimi konkurenti. Moč teh sil se spreminja po dejavnostih ter določa dolgoročno donosnost panog.

Države dosežejo konkurenčno prednost v posameznih industrijah z dejavniki, s katerimi oblikujejo svoje poslovno okolje, v katerem lokalna podjetja tekmujejo in ustvarjajo konkurenčne prednosti. Podjetja ustvarjajo konkurenčne prednosti tam, kjer njihova domača baza (poslovno okolje) podpira hitro kopičenje specializiranega premoženja in znanja (Porter, 1998, str. 71). Vsak dejavnik zase in vsi skupaj ustvarjajo okolje, v katerem podjetja nastajajo, delujejo, tekmujejo in s tem oblikujejo mehanizem konkurenčnih prednosti.

## **2.2 Razmejitev med nacionalno, regionalno, urbano in podjetniško konkurenčnostjo**

Ustrezna definicija konkurenčnosti se razlikuje znotraj posameznih podjetij, industrij, regij, mest in držav, ker imajo le-ti različne cilje (Kovačič, 2004, str. 60).

**Konkurenčnost podjetja** tako opredeljuje Kovačič (2004, str. 63) kot sposobnost podjetja, da stalno razpolaga z visoko strokovnim kadrom ter da zagotovi nadpovprečne donose lastnikom podjetja. Skladno s to opredelitvijo je podjetje najbolj konkurenčno, če proizvaja izdelke ali opravlja storitve z nadpovprečno kakovostjo in z nižjimi stroški kot konkurenti doma in v tujini. Za ohranitev konkurenčnosti na dolgi rok je treba ustvariti prednosti v več elementih sistema, ne samo v enem. Prednosti, ki jih podjetja pridobe zgolj na osnovi nizke cene delovne sile in cenениh surovin, se lahko hitro nadomestijo. Bolj pomembne so prednosti, ki so težje nadomestljive (kot npr. diferenciacija izdelkov, lastne blagovne znamke, patenti in zaščitene tehnologije). Konkurenčna prednost podjetja je dolgoročna, če jo obstoječi in potencialni konkurenti ne morejo doseči.

Tipurić (1999, str. 2) je mnenja, da je konkurenčnost podjetij funkcija dveh skupin spremenljivk. Na eni strani so to razpoložljivi nacionalni, lokalni in industrijski pogoji, ob katerih je podjetje nastalo in se razvija. Na drugi strani je konkurenčnost podjetij rezultat znatnega napora in dela ključnih ljudi v podjetju, pogosto dela več generacij z namenom doseganja boljšega položaja glede na konkurenco.

Konkurenčnost podjetij običajno ocenjujemo z deležem izvoza podjetja v celotni prodaji, z donosnostjo in z velikostjo tržnega deleža na glavnih trgih. Če primerjamo posamezne industrije, običajno primerjamo dodano vrednost in gibanje zaposlenosti. Če naredimo primerjavo po dodani vrednosti na zaposlenega, dobimo stanje **konkurenčnosti po panogah** (Kovačič, 2004, str. 64).

Omoregie in Thomson (2001, str. 281) podajata definicijo **regionalne konkurenčnosti** kot sposobnost regije, da zadovoljuje potrebe in povpraševanje (v blagu in storitvah) tako lokalnega kot globalnega trga, ob čemer je dosežen visok in dolgoročen nivo dohodkov. Vendar pa je način konkuriranja regij drugačen od načina podjetij. Regije skušajo s svojim delovanjem vplivati na naložbene strategije podjetij. Z izboljševanjem podjetniškega okolja in podpornih organizacij skušajo privabiti nova podjetja v regijo ter preprečiti odhod podjetij v druge regije.

Po preučitvi regionalnih študij novih članic EU Kovačič (2006, str. 73–75) ugotavlja, da so konkurenčnost povečale predvsem regije, ki imajo glavno mesto in tiste regije, ki mejijo na stare članice EU. Tako so regije glavnih mest pridobile zaradi koncentracije visoko izobraženih strokovnjakov, velikih naložb, dobre infrastrukture ter zaradi ugodnega

geografskega položaja. Mejne regije novih članic EU, ki mejijo na stare članice, pa so izboljšale svoj konkurenčni položaj zaradi bližine pomembnih trgov, manjših potrebnih naložb v infrastrukturo, precejšnjega priliva neposrednih tujih naložb ter večjega prihoda turistov. Svojo konkurenčno prednost pa so izgubile predvsem tiste regije, ki imajo upadajočo industrijo in regije, v katerih prevladuje kmetijska dejavnost.

**Urbana konkurenčnost** je definirana kot sposobnost mesta, da na prilagodljiv in učinkovit način odpravlja negativne posledice ekonomske rasti, ki se pogosto kažejo v rasti cen zemljišč in poslovnih prostorov, povečanju mestnega prometa, večjemu onesnaževanju in povečevanju socialnih razlik (Kovačič, 2006, str. 74). Kovačič nadalje izpostavlja velik pomen konkuriranja mest s storitvami, ki morajo biti boljše v primerjavi z drugimi mesti.

Mrak (2004, str. 126) poudarja tudi pomen **konkurenčnosti podeželskih področij**. Ta je odvisna od širšega spektra aktivnosti, usmerjenih v ustvarjanje novih delovnih mest, ki naj bi upočasnila oziroma zaustavila izseljevanje prebivalstva iz podeželskih področij. Pri tem ne gre pozabiti, da so podeželska področja pogosto sinonim za bolj zdravo okolje ter naravno dediščino, kar sta pomembna elementa za razvoj turizma in nekretnostnih dejavnosti. Zato je ohranitev podeželja, zaščita naravne ter spodbujanje obnavljanja in oživitve vasi izrednega pomena.

**Konkurenčnost na nivoju države** lahko opredelimo kot sklop institucij, politik ter dejavnikov, ki pogojujejo nivo produktivnosti v posamezni državi (Kovačič, 2008, str. 129). Države konkurirajo za delež svetovne trgovine s prilagajanjem obrestne mere in tečajev valut, z restriktivnimi politikami ali s sodelovanjem z drugimi narodnimi gospodarstvi. Mesta konkurirajo med seboj, vendar drugače kot države. Globalizacijski proces daje mestom ključno vlogo igralcev v svetovni ekonomiji (Kovačič, 2004, str. 67–71). Zato postaja konkurenčnost mest pomemben izziv ne samo lokalno, ampak tudi za regionalno gospodarstvo.

## 2.3 Konkurenčnost na regionalni ravni

Regije so se v zadnjih 20 letih soočile z izzivi, kot so globalizacija, prestrukturiranje, prihod prebivalstva iz ruralnih v urbana območja, visoka brezposelnost, povečanje konkurence med regijami ter nizka kakovost življenja. Prav zato je vse večje politično osredotočanje na regionalno konkurenčnost potreba in nuja saj le-to lahko precej prispeva k uspehu tako na podjetniški kot na nacionalni ravni. Regionalni uspeh omogoča ugodnejše razvojne možnosti podjetjem kot tudi sami državi.

Večje osredotočanje na regionalno raven pomeni, da se institucionalni okvir bolj približa potrebam regionalnega prebivalstva. Regionalne institucije lahko vsekakor bolje zadovoljijo potrebe prebivalstva in podjetij na določenem območju. Na splošno velja, da nudijo dobro upravljane in učinkovite institucije pomembno podporo za konkurenčnost regij, saj omogočajo sodelovanje med različnimi skupinami iz javnega in zasebnega sektorja. Še posebej lahko izboljšajo kolektivne procese učenja in ustvarjanja, prenašanja in širjenja znanja, kar je bistvenega pomena za inovativnost. Poleg tega pa lahko utrdijo omrežja in javno-zasebna partnerstva, ter tako spodbujajo k nastanku uspešnih regijskih poslovnih grozdov, pa tudi oblikovanje strategije razvoja inovativnosti in regijske politike. Dobro vodstvo in učinkovite ustanove so dokaj pomembne v manj uspešnih regijah, ki imajo praviloma pomanjkljiv upravni sistem in slabo obvladajo vprašanja v zvezi z znanostjo in

tehnologijo, čeprav se soočajo z velikimi spremembami na gospodarskem, tehnološkem in socialnem področju.

Regije tekmujejo in sodelujejo med seboj pri kreiranju svojih konkurenčnih prednosti. Tekmujejo glede privlačnosti za dolgoročne naložbe, turiste, pomembne prireditve, specializirane človeške vire, moderno infrastrukturo, visoko tehnologijo, inovacijsko aktivnost ter glede kakovosti življenja in okoljevarstvenih standardov (Kovačič, 2006, str. 73).

### **2.3.1 Dejavniki konkurenčnosti regije**

Ker je regionalna konkurenčnost zelo kompleksen pojem, je zanimivo pogledati, kaj določa samo uspešnost.

Študija evropske komisije iz leta 2008 (Regional Competitiveness Indicators) je analizirala najpomembnejše dejavnike, ki so tesno povezani z regionalnimi razlikami v ravni BDP v posameznih regijah. To so zlasti 4 dejavniki (Kovačič, 2004, str. 66–67):

- struktura gospodarskih dejavnosti, ki se najenostavneje prikaže z razmerjem zaposlenosti po sektorjih: kmetijstvo, industrija, gradbeništvo, trgovina, druge storitve;
- obstoj inovativne dejavnosti, ki se meri ob pomoči števila patentov ali z dejavnostmi regije za izboljšanje inovativnosti gospodarstva;
- regionalna dostopnost, ki se meri z novim indeksom periferije XVI, ki vključuje učinek različnih variacij infrastrukture;
- usposobljenosti in kvalificiranosti delovne sile, katera se meri s številom univerzitetnih diplomantov v populaciji med 25. in 59. letom. Najuspešnejše regije stremijo k temu, da imajo višji odstotek visoko izobražene delovne sile od povprečja EU.

Kot izhaja iz rezultatov študije, zgoraj navedeni dejavniki pojasnijo v statističnem pogledu skoraj dve tretjini sprememb BDP na prebivalca med regijami v Evropski uniji.

Ob proučevanju dejavnikov konkurenčnosti ne gre prezreti, da je konkurenčnost določena na eni strani z dejavniki, ki določajo sposobnost regije, da uspešno konkurira drugim regijam (t.i. vhodni dejavniki konkurenčnosti ali sredstva konkurenčnosti) in na drugi strani z rezultati, ki so posledica regionalne konkurenčnosti (t.i. izhodni dejavniki konkurenčnosti) (Ručinska & Ručinsky, 2007, str. 905). Na tej osnovi razlikujemo tudi med študijami, ki analizirajo regionalno konkurenčnost kot kumulativni rezultat izhodnih dejavnikov konkurenčnosti in študij, ki obravnavajo gonilne sile konkurenčnosti posamezne regije.

Izhodni dejavniki konkurenčnosti regije so posledica in rezultat konkurenčnosti in jih lahko izrazimo z regionalnimi kazalniki gospodarskega razvoja, kot so: regionalni BDP na prebivalca, stopnja brezposelnosti, povprečne plače in njihovo primerjavo z državnim povprečjem, itd. Vhodni dejavniki konkurenčnosti pa so vse tiste determinante regij, ki predstavljajo pogoje regije za njeno konkurenčnost, kot npr. število podjetij, kvaliteta in nivo storitev, število in usposobljenost delovne sile, število in nivo izobraževalnih institucij, infrastruktura, inovacije, kakovost javne uprave, varnost, viri naravnega okolja, zgodovinski okvir regije. Le-te lahko razdelimo v 4 skupine dejavnikov konkurenčnosti regije (Ručinska & Ručinsky, 2007, str. 905):

- dejavniki gospodarskega okolja regije,

- dejavniki socialnega okolja regije,
- dejavniki naravnega okolja regije in
- dejavniki političnega okolja regije.

Uspešno delovanje posamezne družbe zahteva medsebojno tesno povezano delovanje vseh 4 sistemov (Stanovnik et al., 2000, str. 1). Noben od sistemov ne more delovati brez skladnosti z drugimi sistemi, kar kažejo tudi prakse uspešnih držav, tako z vidika nacionalnega kot tudi z vidika regionalnega razvoja. Dejstvo je, da sodobni razvoj (storitve, visokotehnološka proizvodnja, ekologija, pomen človeških virov in znanja, inovacije), ki temelji na ustvarjanju visoke dodane vrednosti, potrebuje optimalno izkoriščanje tako ekonomskih (gospodarskih), socialnih, okoljskih (prostorskih) ter političnih potencialov. Pri tem je pomembno, da je razvoj vse bolj kompleksen in multidisciplinaren, kar zahteva visoko stopnjo medsebojne usklajenosti, visoko stopnjo fleksibilnosti in visoko stopnjo inovativnosti vseh sistemov.

Zanimiv pristop k opredelitvi pogojev za uspešnost posameznih regij predstavlja tudi model drevesa regionalne konkurenčnosti (Kovačič, 2006, str. 76). Namen drevesa regionalne konkurenčnosti je pomoč pri kreiranju posameznih politik, tako na regionalni kot na nacionalni ravni. Drevo omogoča razložitev, kateri dejavniki omogočajo dosego zelenih ciljev, kot so blagostanje prebivalcev, trajnostni razvoj in kohezija. Model nadalje opredeljuje vhodne dejavnike regionalne konkurenčnosti kot tiste dejavnike, ki določajo, katere so lahko konkurenčne prednosti podjetij na določenem geografskem področju, sooblikujejo investicijsko klimo ter privlačnost za tuje investitorje (talenti, inovativnost, priključenost in podjetništvo). Od teh je odvisno, kakšna sta industrijska struktura ter produktivnost. Sama uspešnost posameznih industrijskih in storitvenih dejavnosti se vidi v zaposlenosti, dobičkih ter v davčnih prihodkih.

## 2.3.2 Ocenitev konkurenčnosti regije

Webster in Muller (2000, str. 6) navajata 3 načine oziroma metode za ocenitev konkurenčnosti regije. To so: analiza regionalne ekonomije, primerjalna analiza (angl. *benchmarking*) ter analiza SWOT. Vsaka ima tako prednosti kakor tudi pomanjkljivosti, katere predstavljam v nadaljevanju.

### 2.3.2.1 Analiza regionalne ekonomije

Z analizo regionalne ekonomije se osredotočamo zlasti na kvantitativno analizo regionalne ekonomije navadno na osnovi časovnih serij podatkov. Proučevane spremenljivke se osredotočajo na ekonomsko strukturo in proizvodne stroške, s poudarkom na transportu in stroških delovne sile.

Analiza regionalne ekonomije ima naslednje prednosti (Webster & Muller, 2000, str. 6):

- učinkovita je pri ocenjevanju konkurenčnosti tradicionalnih industrij, kot je npr. industrija jekla, kjer je proizvod nediferenciran in je tako različna struktura stroškov pomembna pri lokacijskih odločitvah ter pri ocenjevanju delovno intenzivnih industrij, kjer stroški dela predstavljajo pomemben delež stroškov;
- omogoča identificiranje področij, kjer je potrebno spremeniti stroške dejavnikov;
- identificira primerjalne prednosti.

Vendar pa analiza regionalne ekonomije ne daje poudarka na druge pomembne dejavnike konkurenčnosti regije, kot je politična stabilnost, ter prispevke neformalnega sektorja, saj se osredotoča bolj na stroškovni vidik proizvodnje in distribucije.

### 2.3.2.2 Primerjalna analiza ali benchmarking

Obstajajo številne definicije o tem, kaj je primerjalna analiza ali bolj splošno poznan izraz iz angleščine »benchmarking«. Tako Spendolini (1992, str. 9) navaja, da je benchmarking ponavljajoč sistematičen proces ocenjevanja izdelkov, storitev in delovnih procesov, organizacij, ki so prepoznavne kot reprezentativne najboljše prakse za izboljšanje poslovanja organizacije. Benchmarking je tako proces identificiranja, razumevanja in prevzemanja prakse znotraj posamezne organizacije oziroma drugega področja, pri čemer se izboljša trenutno stanje (Cook, 1995, str. 13) ter meri, ocenjuje in spremlja napredek v smeri zastavljenega cilja (Liang, 2003, str. 447). Benchmarking poteka preko 5 korakov (Drew, 1997, str. 429), kjer je najprej potrebno opredeliti cilje raziskave, izbrati izvajalca, zbrati in analizirati podatke, opredeliti izboljšave in implementirati načrt ter opazovati rezultate.

Poznamo 4 tipe benchmarkinga glede na obravnavan subjekt (Cook, 1995, str. 18–20):

- notranji benchmarking, pri čemer organizacije primerjajo poslovanje med različnimi enotami znotraj podjetja;
- konkurenčni benchmarking, pri čemer se primerjajo področja direktno s konkurentom;
- funkcijski benchmarking, kjer se z najboljšo prakso primerjajo specifične funkcije, pri čemer je cilj, da se odkrije najboljša praksa organizacije, ki je vodilni na posameznem področju;
- generični benchmarking, kjer se išče najboljša praksa neodvisno od industrije.

Glede na cilj obravnave pa poznamo (Cook, 1995, str. 70–71):

- benchmarking dosežkov, kjer se identificira, kdo je najbolj učinkovit, pri čemer se uporabljajo vse razpoložljive študije o podatkih konkurentov ter funkcionalnih voditeljev;
- strateški benchmarking, kjer se osredotočamo na značilnosti druge industrije z namenom identificirati trende, ki prinašajo potencialno izboljšanje priložnosti ter izoblikovati strategijo razlikovanja;
- benchmarking razvoja, kjer se išče najboljša praksa preko študij in opazovanj ključnih poslovnih procesov, ne glede na to, kdo je kandidat najboljše prakse.

Benchmarking je metoda za primerjavo in oceno številnih regionalnih dejavnikov in uspešnosti nacionalnih in regionalnih strategij za razširitev njihovega potenciala (BAK Basel Economics, 2007, str. 4). Regije so bolj osredotočene kakor države, zato je potrebno izbrati pravilne lokalne indikatorje, ki bodo zadovoljili potrebe podjetij, kakor tudi posameznikov. Tako lahko benchmarking prispeva k oblikovanju strategij, kar posledično vodi do gospodarske rasti.

Cook (1995, str. 39) vidi uporabno vrednost metode benchmarkinga v tem, da lahko regije z njo oblikujejo cilje, vizije in smernice. Glede na primerjalno regijo/e opazujejo spremembe le-te/teh ter tako predvidijo svojo prihodnost. Pri tem je potrebno identificirati in razumeti potek primerjave, vedeti, kaj primerjati, izbrati potrebne in relevantne podatke, analizirati podatke, načrtovati in predvideti izboljšave ter narediti povzetek.

Prednosti benchmarkinga so naslednje (Cook, 1995, str. 40–41):

- postavlja izvršljive cilje;
- pomaga pri pospeševanju in obvladovanju sprememb;
- prispeva k razvoju;
- omogoča posameznikom, da vidijo preko posameznega področja;
- vzpostavlja razumevanje svetovnih razsežnosti.

Pomanjkljivosti metode pa gre iskati v pomanjkanju osredotočanja na prednosti, pomembnosti, voditeljstva, planiranja ter vztrajnosti. Prav tako opredeljuje odnose med politikami, obnašanjem ter rezultati z regijo, s katero se primerja, vendar ne opredeli postopkov, ki vodijo do ugodnih zaključkov.

### 2.3.2.3 Analiza SWOT

Strateška analiza, t.i. SWOT analiza, pomeni celovito ocenjevanje prednosti (angl. *Strength*), slabosti (angl. *Weakness*), priložnosti (angl. *Opportunity*) in nevarnosti (angl. *Threat*) (Webster & Muller, 2000, str. 7). SWOT analiza zagotavlja vsebinska izhodišča za oblikovanje ciljev in strategij na različnih področjih in se nanaša na pregledovanje področja z različnih zornih kotov. Pri analizi SWOT se upoštevajo prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti za posamezno področje, ki so v našem primeru regije. Prednosti se nanašajo na konkurenčne prednosti in razlikovalne zmožnosti posamezne regije, slabosti pa predstavljajo omejitve, ki ovirajo uresničevanje zadanih ciljev regije.

Proces SWOT analize vključuje (Webster & Muller, 2000, str. 8):

- identificiranje in ocenitev prednosti in slabosti v obravnavanem regionalnem okolju;
- identificiranje in ocenitev zunanjih priložnosti in nevarnosti – regionalnih, nacionalnih ter globalnih;
- opazovanje sprememb pri omenjenem stanju;

V procesu strateške analize regije z metodo SWOT analize je potrebno odgovoriti na naslednja štiri vprašanja:

1. Katere prednosti so se pojavile kot rezultat razvoja?
2. Katere slabosti je potrebno odpraviti?
3. Kakšne so priložnosti za nadaljnji razvoj?
4. Kakšne so nevarnosti za nadaljnji razvoj?

Prednost SWOT analize vidita Webster in Muller (2000, str. 8) v tem, da ne vključuje stalnih ciljev ter uporablja številne informacije iz medijev, intervjujev, vendar je to lahko hkrati tudi slabost metode, saj se takšna analiza spreminja glede na posameznike, ki jo izvajajo.

### 2.3.3 Oblikovanje strategije za izboljšanje konkurenčnosti regije

Regije se srečujejo s številnimi gospodarskimi, demografskimi in okoljskimi težavami, zato morajo izkoristiti svoje razpoložljive potencialne. Le tako lahko izboljšajo svoj konkurenčni položaj in prepoznavnost.

Grah in Bobek (2008, str. 95–99) navajata, da je pri oblikovanju razvojne strategije regije bistveno, da najprej analiziramo stanje, proučimo trenutni položaj regije glede na konkurente regije, oblikujemo razvojno vizijo<sup>6</sup> s strateškimi cilji<sup>7</sup> ter na koncu izberemo pravi pristop, s katerim bomo vizijo v prihodnosti uresničili. Pri tem procesu se moramo osredotočiti na nekaj pomembnih projektov, ki podpirajo strateške cilje in s tem izboljšamo kakovost življenja v regiji.

Regije se morajo najprej zavedati kje se trenutno nahajajo, torej svoje začetne pozicije, zato pa je potrebna analiza stanja regije. Odgovoriti je potrebno na pomembna strateška vprašanja, opredeliti svoje prednosti ter si prizadevati za odpravo pomanjkljivosti. Proučiti je potrebno konkurenčnost regije ter opredeliti njene konkurenčne prednosti, privlačnost lokacije ter pomembnost gospodarskega in družbenopolitičnega okolja. Ko regije izvedejo analizo stanja in ugotovijo, kje se trenutno nahajajo, se morajo odločiti, kje bi se rade videle v prihodnosti, pri čemer morajo poznati in razumeti trende, ki bodo vplivali na smer gibanja v prihodnosti (Grah & Bobek, 2008, str. 96).

Glede na trenutno stanje oblikujemo vizijo, ideje in strategije ter posledično prihodnost regije. Pri tem moramo upoštevati svetovne trende, izkušnje uspešnih regij in državne dolgoročne programe. Pri tem se osredotočimo na ključne razvojne projekte, ki podpirajo strateške razvojne cilje regije, ob čemer moramo upoštevati kazalnike, ki ponazarjajo uspešnost oziroma prednost regije.

Strategija razvoja Slovenije (2005, str. 7) opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije, razvojne prioritete, hkrati pa pomeni tudi prenos ciljev Lizbonske strategije v nacionalno okolje. V Sloveniji je izmed 4 temeljnih ciljev SRS na regionalni ravni smiselno upoštevati sledeče 3 cilje (SRS, 2005, str. 8):

- hiter gospodarski razvoj in povečanje zaposlenosti v skladu s cilji Lizbonske strategije, ki ga je mogoče doseči s spodbujanjem inovativnosti in podjetništva, povečanjem uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije (s kratico IKT), investiranjem v izobraževanje, usposabljanje,... ;
- izboljšanje kakovosti življenja in blaginje prebivalcev, ki ju lahko merimo s kazalniki človeškega razvoja, zdravja, družbene povezanosti (investiranje v kulturo, bivalne pogoje, izobrazbo,...), vključenosti in zaupanja;
- uveljavljanje načela trajnosti na vseh področjih razvoja, vključno s trajnostnim obnavljanjem prebivalstva, ki zahteva, da se potrebe današnjih generacij zadovoljujejo na način, ki ne omejuje možnosti prihodnjih rodov za vsaj enako uspešno zadovoljevanje njihovih potreb.

Eden izmed dolgoročnih razvojnih projektov v Sloveniji je vladna Resolucija o državnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2023, ki vključuje ključne razvojno-naložbene projekte, v katerih bo sodelovala država. Regijam, lokalnim skupnostim in razvojnim partnerstvom daje smernice, v katere vsebine namerava država prednostno vlagati v naslednjem srednjeročnem obdobju.

Pichler Milanović (2005, str. 20) navaja, da ni cilj večje konkurenčnosti regije samo v boljši poziciji regije v nacionalnem in mednarodnem okviru, temveč tudi povečanje specifičnih

---

<sup>6</sup> Razvojna vizija je predstava o regiji v prihodnosti. Je strnjena oblika razvojnih usmeritev in strateških ciljev.

<sup>7</sup> Cilj je kvantificirano želeno stanje, ki se ga želi doseči s programom ali ukrepom.

lokalnih dejavnikov, ki nadalje izboljšujejo ekonomsko konkurenčnost, omogočajo ustrezno kakovost življenja posameznikov in socialnih skupin, povečujejo ekonomsko in socialno kohezijo ter zagotavljajo integracijo regije v regionalne mreže, institucije in združenja.

S pomočjo oblikovane strategije dobi regija odgovore na vprašanja (Grah & Bobek, 2008, str. 95):

- kdo so pomembni nosilci razvoja regije;
- kakšno je stanje po posameznih področjih;
- katere so razvojne priložnosti in kakšni so razvojni primanjkljaji;
- kakšni so cilji in naloge razvoja regije;
- s kakšnimi ukrepi se lahko dosežejo cilji ter
- kateri projekti vodijo do zastavljenih ciljev.

Na koncu je potrebno še merjenje napredka regije, v okviru katerega z izbranimi kazalci sproti merimo uresničevanje razvojne strategije regije.

### **3 KONKURENČNOST GORIŠKE REGIJE**

Na podlagi teoretičnih spoznanj preteklih dveh poglavij specialističnega dela s področja regionalnega razvoja in konkurenčnosti na regionalni ravni, želim v tretjem poglavju spoznanja uporabiti pri ocenitvi konkurenčnosti Goriške (statistične) regije.

V ta namen podam splošne značilnosti Goriške regije, orišem zgodovinski razvoj regije s poudarkom na dogajanju v času po drugi svetovni vojni ter predstavim glavne akterje razvoja Goriške regije. Sledi analiza konkurenčnosti Goriške regije s pomočjo analize regionalne ekonomije na področjih socialnega, gospodarskega in naravnega okolja Goriške regije. Poglavje zaključujem s SWOT analizo Goriške regije, s katero želim opredeliti prednosti, slabosti, priložnosti in ovire razvoja Goriške regije.

#### **3.1 Predstavitev Goriške regije**

##### **3.1.1 Splošno o Goriški regiji**

Goriška regija leži na zahodni meji Slovenije, v porečju reke Soče, med vrhovi Julijskih Alp in Vipavsko dolino. Goriška regija meri 2.326 km<sup>2</sup> ali 11,5 % površine Slovenije in je po velikosti 4. regija v državi. Na zahodu meji na Videmsko in Goriško pokrajino (v Italiji), na vzhodu na Osrednjeslovensko, na jugu na Obalno-kraško in na severu na Gorenjsko regijo. Z naštetimi slovenskimi statističnimi regijami tvori kohezijsko regijo Zahodna Slovenija.

Goriška regija je upravno razdeljena na 13 občin: Ajdovščina, Bovec, Brda, Cerklje, Idrija, Kanal, Kobarid, Miren – Kostanjevica, Nova Gorica, Renče – Vogrsko, Šempeter – Vrtojba, Tolmin in Vipava. Občine se tesneje povezujejo in sodelujejo znotraj 4 geografsko, zgodovinsko prostorsko in upravno zaokroženih entitet oziroma subregij: Zgornje Posočje, Idrijsko-Cerkljansko, Novogoriška subregija in Zgornja Vipavska dolina (Ščančar et al., 2007, str. 7).

Goriška regija je redko poseljena, izjema je le Nova Gorica z okolico. V regiji je decembra 2004 živel 119.622 prebivalcev, kar predstavlja 6 % prebivalcev Slovenije. Število prebivalcev nazaduje in v večini naselij, posebno v hribovskih vaseh, nezadržno upada

(Medved, 2005, str. 5). Poselitveno in zaposlitveno središče regije je Nova Gorica, ki skupaj s Šempetrom in Vrtojbo ter središči upravnih enot (Tolminom, Idrijo in Ajdovščino) oblikuje regionalno sliko poselitve. Nova Gorica skuša prevzemati vlogo regionalnega centra, vendar še vedno ostajajo razvojni centri v ostalih upravnih središčih. Geografske in razvojne razlike ter upravna organiziranost pogojujejo mrežno delovanje regije.

V visokogorskih in hribovskih območjih in še posebej v ožjem obmejnem pasu Zgornjega Posočja se razvojne težave še poglobljajo. Lokalne skupnosti težko zagotavljajo sredstva za osnovno infrastrukturo, posebnih stimulacij za razvoj podjetnosti in kakovosti storitev na teh območjih ni. Zgornje Posočje je leta 2004 ponovno stresel potres, ki je povzročil novo škodo na objektih in gospodarstvu. Država je podaljšala Zakon o popotresni obnovi objektov in spodbujanju razvoja v Posočju do leta 2013 ter s tem Posočju namenila posebna sredstva za vzpostavljanje razvojne infrastrukture, pospeševanje podjetniških vlaganj, odpiranje novih delovnih mest ter usposabljanje in razvoj kadrov. Poseben položaj v Goriški regiji ima tudi Idrijsko-Cerkljanska subregija, ki je že sedaj bolj kot na Novo Gorico vezana na Ljubljano, saj je le-ta prometno lažje dostopna, pa tudi večina družbenih dejavnosti v subregiji ima svoje centrale v Ljubljani.

Za regijo je značilna velika raznolikost tako v geografsko-geološki sestavi, kot tudi v naravni in kulturni ter materialni in nematerialni dediščini. V primerjavi z drugimi regijami ima največ zaščitenih objektov naravne dediščine, 47 % površine regije je vključeno v območja Nature 2000, alpski svet Zgornjega Posočja pa je del Triglavskega narodnega parka (Ščančar et al., 2007, str. 7). Klima je celinska z močnim vplivom mediteranskega podnebja, z veliko količino padavin v Zgornjem Posočju in značilno burjo v Vipavski dolini.

Goriška regija je z vodnimi viri med najbogatejšimi v Sloveniji. Zaradi obilice padavin, geološke zgradbe, oblike površja ter delovanja notranjih sil prihaja do številnih podorov, plazov in usadov. Glede na gospodarski razvoj in povečanje prometa ter stanovanjskih enot se povečuje obremenjenost zraka, ki pa je še vedno na zadovoljivi ravni. Energetska oskrba regije temelji na električni energiji in tekočih, pa tudi trdih gorivih. V regiji so 4 velike in več manjših hidroelektrarn.

Ščančar in drugi (2007, str. 12) ocenjujejo prometno dostopnost regije kot zelo različno razvito. Zaradi goratih Julijcev in predalpskih hribov na prelomnici z dinarskim svetom, globokih grap in ozkih dolin je ves severni del regije težko prehodni in prometno slabo povezan z osrednjo Slovenijo, Gorenjsko, Vipavsko dolino in Italijo. Železniška proga je enotirna in tehnično zastarela. Izrednega pomena za policentrični razvoj je predlog državne cestne povezave, tako imenovane Četrte razvojne osi (v smeri Bovec – Tolmin – Želin – Škofja Loka – Ljubljana in v smeri Želin – Idrija – Logatec) ter cestne povezave sever – jug (soški koridor), s katerima bi znatno izboljšali prepustnost in varnost prometa na tem področju.

### **3.1.2 Zgodovinski pregled razvoja Goriške regije**

Ker menim, da sta sedanje stanje in prihodnji razvoj vsake regije v veliki meri pogojena tudi z razvojem v preteklosti, je poznavanje zgodovine regije pomembno tako za razumevanje sedanjosti kot tudi njene prihodnosti. V nadaljevanju zato podajam najpomembnejše mejnike, ki so v preteklosti zaznamovali področje današnje Goriške.

Marušič (2005, str. 10) navaja, da je bila dežela z imenom Goriška (oziroma Goriško-Gradiška) ena izmed zgodovinskih dežel s slovenskim prebivalstvom v Avstro-Ogrski. Njen sedež je bil v Gorici. Ostale slovenske pokrajine so bile: Kranjska, Trst, Istra, Koroška in Štajerska. Danes je ozemlje nekdanje Goriško-Gradiške dežele razdeljeno med Slovenijo in Italijo. Dežela je dobila ime po njenih največjih urbanih središčih, Gorici in Gradišču ob Soči.

Zgodovinska pokrajina Goriška se je začela oblikovati s prihodom Slovanov na območje vzhodne Furlanije. Slovansko prodiranje na zahod proti Padski nižini se je ustavilo ob t.i. Furlanskem limesu, verigi utrdb, ki so bile postavljene od Karnijskih Alp na severu do Jadranskega morja na jugu. Slovani so ustanovili prve stalne naselbine na tem področju: Gorico, Gradišče ob Soči, Gradež in druge.

Med 7. in 8. stoletjem so Slovani poselili celotno področje Krasa, vse do Furlanske nižine, kar je vzpostavilo etnično mejo med slovanskim in romanskim življenjem, ki se je v veliki meri ohranila vse do današnjih dni. Poskus Slovanov, da bi prodrli še dalje na zahod, v Padsko nižino, se je verjetno končal po njihovem porazu z Langobardi v bitki pri Lauriani v letu 720 (Marušič, 2005, str. 12).

V začetku 13. stoletja so goriški grofje na stičišču Vipavske in Soške doline oblikovali svojo posest, ki je po Gorici dobila ime Goriška grofija. V letu 1521 je Goriška dežela prešla v avstrijsko državno organizacijo. Po priključitvi Gradiške grofije v letu 1754 je nastala Goriško-Gradiška grofija. Vse do leta 1918 je bila ena izmed avstrijskih dednih dežel (Marušič, 2003, str. 22). Ni imela pravih naravnih meja in to je bilo najbolj očitno v Vipavski dolini, ki jo je deželna meja razpolovila na 2 polovici, nenaravna pa je bila tudi meja v furlanski ravnini. Tudi Kras je bil razdeljen na 2 dela. Ustvarjeni so bili manjši upravni sklopi, kot je bila Tolminska, Kras s središčem v Sežani ter ožji okoliš Gorice in njene neposredne okolice.

V 19. stoletju je modernizacija Habsburške monarhije prinesla več upravnih sprememb in nov upravni pojem Avstrijsko primorje. Italija je leta 1915 prvič zasedla predele Avstrijskega primorja. Venezia Giulia ali Julijska krajina je obsegala kraje Avstrijske primorske in tiste dele Kranjske, ki so prišli po Rapalski pogodbi<sup>8</sup> k Italiji. Pokrajina je obstajala dejansko le 3 mesece, med leti 1922 in 1923 (Marušič, 2003, str. 22). Od leta 1927 do leta 1945 je bilo ozemlje Goriške zajeto pod Italijo v Goriški pokrajini (provinci). Med leti 1945 in 1947 je bilo ozemlje regije pod anglo-ameriško vojaško upravo. To upravno razdelitev je ukinila nova državna meja med Italijo in Jugoslavijo leta 1947, ko je bila Primorska pridružena matični domovini. Vse od tega leta naprej Goriška kot pomembna zgodovinska dežela formalno ne obstaja več (Marušič, 1996, str. 15).

Po 2. svetovni vojni je nova italijansko-jugoslovanska meja Goriško razdelila na 2 enoti in v prvih letih obstoja povsem ohromila goriško gospodarstvo. Nanut (1972, str. 7) je mnenja, da je le redkokatero območje po osamosvojitvi doživelo tolikšne pretrese in bilo postavljeno pod takšne preizkušnje kot Goriška, ki je čez noč ostala brez svojega mestnega središča, brez dela industrije, trga za kmetijske pridelke, brez bolnišnic, šolskih zgradb in drugih infrastrukturnih objektov in naprav, ki so nujni za normalno življenje in nadaljnji razvoj. Pretrgane so bile pomembne prometne zveze. Ceste so se končale ob meji. Nova mejna črta je odrezala del mesta Gorica od svoje okolice in zaledja (Soško in Vipavsko dolino, del Goriškega krasa, Brda, Trnovski gozd in Banjšice), ki je bilo z njim stoletja življenjsko povezano, pretrgala je

---

<sup>8</sup> Rapalska pogodba (1920) je določila mejo med Kraljevino SHS in Kraljevino Italijo. Kar tretjina slovenskega etničnega ozemlja, Istra in del Dalmacije je bila dodeljena Italiji, katera je v zameno priznala Kraljevino SHS.

pomembne prometne zveze in odvzela možnosti za tisto svojevrstno prelivanje vplivov ter vrednosti iz mesta na podeželje in nasprotno.

Nove razmere so Slovence leta 1948 privedle do odločitve o gradnji Nove Gorice. Novo mesto je v poznejšem ozračju kljub mnogim oviram navezalo stike z mestnim jedrom, ki je ostalo v Italiji, in si z velikim naporom opomoglo šele proti koncu 50. let prejšnjega stoletja. Odnosi med državama so še naprej ostajali napeti in so se pomirili šele s podpisom Osimskih sporazumov<sup>9</sup> leta 1975.

Vse korekcije, ki so bile uveljavljene po Osimskih sporazumih, so odpravljale nelogičnosti in celo neumnosti začasne meje in so sledile izključno logiki urejanja področja na eni in drugi strani meje ter potrebam življenja prebivalcev.

Po osamosvojitvi leta 1991 se je Slovenija vključila v čezmejno sodelovanje z Italijo, prav z deželama Furlanijo-Julijsko krajino in Venetom, ter tako začela ustvarjati temelje za intenzivnejše sodelovanje območij ob zahodni meji (Šušmelj, 1997, str. 17–18). V istem letu je bil podpisan predlog o zbliževanju obeh mest, Nove Gorice in Gorice. V tem času so bile zgrajene ali posodobljene nekatere cestne povezave in obmejna infrastruktura, še posebej v odročnih obmejnih območjih. Velik del sredstev je bil namenjen izboljšanju infrastrukture okolja, kar je prispevalo h kakovosti pitne vode. Vzpostavljene so bile tudi gospodarske povezave, ki omogočajo obmejno sodelovanje na področju malega gospodarstva, kar je prispevalo k odpiranju novih delovnih mest. Na področju kmetijstva so bila vzpostavljena številna sodelovanja pri oblikovanju vinskih in sadnih poti ter pri izobraževanju kmetov, pa tudi številna sodelovanja na področju turizma in kulture.

Obmejnost pogojuje razvoj Goriške danes bolj kot kdajkoli prej. Uspešno izpeljani projekti, vzpostavljeni skupni bilateralni organi in zavedanje o pomenu sodelovanja brez meja tako predstavljajo odlično izhodišče Goriške za nadaljnji uspešen razvoj in dvig konkurenčnosti.

### **3.1.3 Nosilci regionalnega razvoja Goriške regije**

V skladu z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. l. RS, 93/2005) so ključni nosilci za pripravo in izvajanje regionalnega programa ter drugih nalog regionalnega pomena Goriške regije: Svet regije Severne Primorske (Goriške statistične regije), Regionalni razvojni svet Severne Primorske (Goriške statistične regije) ter Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija (Organi opravljanja razvojnih funkcij v Goriški statistični regiji, 2010).

**Svet regije**, ki ga sestavljajo župani vseh 13 občin, je ključni organ odločanja v regiji. Potrjuje RRP, merila za izbor projektov regionalnega pomena, poročila o izvajanju regionalnega programa in Izvedbene načrte RRP.

**Regionalni razvojni svet Severne Primorske (Goriške statistične regije)** (v nadaljevanju RRS), šteje 30 članov in deluje v okviru 5 odborov: za človeške vire, gospodarstvo, turizem, razvoj podeželja ter okolje, prostor in infrastrukturo. Odbori štejejo 151 članov, med katerimi so predstavniki občin, gospodarstva, območne zbornice Gospodarske zbornice Slovenije, območnih obrtnih zbornic, območnega Kmetijsko gozdarskega zavoda, regionalnega zavoda

---

<sup>9</sup> Osimski sporazumi urejajo predvsem mednarodno priznanje državne meje z Italijo, ki z mirovno pogodbo leta 1947 ni bila določena.

za zdravstveno varstvo, predstavniki izobraževalnih, razvojnih, strokovnih in upravnih institucij, ki delujejo na regionalni ravni, ter predstavniki civilne družbe. RRS je odgovoren za pripravo, spremljanje in vrednotenje izvajanja RRP in izvedbenih načrtov, ki se pripravljajo za krajša časovna obdobja (navadno za 3 leta). Predlaga in spremlja tudi izvajanje ključnih regijskih razvojnih projektov, še posebej strateškega projekta gospodarstva IN PRIME (Ščančar et al., 2007, str. 4–5).

Za izvajanje splošnih razvojno pospeševalnih nalog v regiji in zagotavljanje strokovne, tehnične in administrativne podpore za delovanje Sveta regije in RRS skrbita **Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija** (v nadaljevanju MRRA) in Kolegij direktorjev MRRA. MRRA je bila ustanovljena decembra 2000 na osnovi Pogodbe o sodelovanju razvojnih agencij na nivoju statistične regije Severne Primorske in deluje kot mreža 4 lokalnih razvojnih agencij. Vanjo so vključene naslednje razvojne agencije (Interno gradivo Posoškega razvojnega centra Kobarid, 2005):

- Razvojna agencija ROD iz Ajdovščine,
- RRA Severne Primorske d.o.o. Nova Gorica,
- PRC Kobarid – Posoški razvojni center Kobarid,
- ICRA d.o.o. Idrija – Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija d.o.o. Idrija.

Agencije so med seboj enakopravne in delujejo po principu projektnega sodelovanja in mrežnega vodenja, kar pomeni, da si izmenjujejo vodenje vsaki 2 leti. Vsaka izmed agencij pa je stalno zadolžena za koordiniranje enega izmed področij izvajanja regionalnega razvojnega programa:

- podeželje – Razvojna agencija ROD,
- človeški viri in Sklad dela – Posoški razvojni center,
- okolje, prostor in infrastruktura – Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija,
- gospodarstvo in turizem – RRA Severne Primorske.

S 1. januarjem 2010 je prevzela vodenje MRRA za obdobje 2 let (2010 in 2011) ICRA iz Idrije, po tem, ko je to nalogo 2 leti (2008 in 2009) opravljala razvojna agencija Rod (Organi opravljanja razvojnih funkcij v Goriški statistični regiji, 2010).

Poleg zgoraj predstavljenih so nosilci razvoja v regiji še (RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 68):

- obstoječa in nova podjetja, pri čemer se morajo razvijati tako velike gospodarske družbe, ki imajo razvita jedra, veliko znanja in ustrezne kadre, kot tudi srednje velika in majhna podjetja, kjer je treba spodbuditi razvojno sposobnost, inovativnost in doseči večjo konkurenčnost in internacionalizacijo;
- lokalne skupnosti (občine) in regionalna skupnost ter
- institucije podpornega okolja (izobraževalne institucije, strokovne regijske institucije, tehnološki centri in tehnološki park, sklad za razvoj človeških virov, razvojno-raziskovalna jedra, novi programi izobraževanja in usposabljanja, nevladne organizacije,...).

S povezovanjem vseh nosilcev regionalnega razvoja postaja Goriška regija skupnost, ki nosi v sebi močan razvojni naboj in hotenje ter se oblikuje kot žarišče znanja. Mreža aktivnega sodelovanja ustvarja v regiji ugodne pogoje za oblikovanje kritične mase posameznih znanj,

inovacij, ljudi in sredstev, s katerimi množica povezanih podjetij in institucij povečuje svojo razvojno moč, konkurenčnost, prepoznavnost in uspešnost na globalnem trgu, znotraj regije pa zagotavlja kakovostno življenje prebivalcev.

## **3.2 Analiza konkurenčnosti Goriške regije**

### **3.2.1 Socialno okolje Goriške regije**

#### **3.2.1.1 Demografski kazalci**

Demografska slika Goriške regije se je v zadnjih 15 letih bistveno poslabšala. Ob tem, ko se je po letu 1985 prebivalstvo le malo zmanjšalo (121.035 prebivalcev leta 1985, 120.723 leta 1995, 120.444 leta 2000, 119.622 v letu 2004 in 119.477 v letu 2006), pa je bistveno upadla rodnost prebivalstva, povečuje se delež umrlih v primerjavi z živorojenimi. Ker prebivalci Goriške v povprečju dočakajo najvišje starosti med Slovenci (69,9 let), je tudi delež prebivalcev, starih 65 let in več, največji v državi – za 1,9 odstotne točke je večji od slovenskega povprečja (15,9 %). V omenjeni starostni skupini je v regiji kar 33 % več prebivalcev kot v starostni skupini 0–14 let, kar daje skoraj najvišji indeks staranja v Sloveniji (Slovenske regije v številkah, 2007, str. 50).

Območja z močnimi procesi praznjenja v preteklosti izkazujejo najslabšo demografsko strukturo. Pri tem še posebej izstopa Gornje Posočje, znotraj njega pa Kobariško z Breginjskim kotom, Baška grapa in Trenta, kjer so mnoge mikroregije že doživele demografski zlom ali pa so tik pred njim. V drugih subregijah so ti procesi izraziti v težje dostopnih hribovskih območjih Banjške in Trnovske planote, Kolovrata in vipavskih gričev. Izrazito demografsko ogroženo je celotno obmejno območje ob reki Nadiži in Idriji (v Italiji), kar je v veliki meri posledica meje in politike »železne zaves« po 2. svetovni vojni. Poseben primer sta Mestna občina Nova Gorica in občina Šempeter-Vrtojba, ki kljub rasti števila prebivalstva in kot edini območji, ki imata pozitiven doselitveni saldo, izkazujeta slabo starostno strukturo (Interno gradivo Posoškega razvojnega centra, 2005).

Zaradi staranja prebivalstva in daljšanja življenjske dobe se povečuje obseg storitev na področju zdravstvene in socialne oskrbe. Domovi upokojencev so stalno polno zasedeni, čakalna doba za sprejem v domove pa zelo dolga. Kljub temu, da se usmeritve na področju socialnega skrbstva spreminjajo v smeri uvajanja novih oblik varstva ostarelih (varovana stanovanja, pomoč na domu s strani različnih institucij,...), je v nekaterih občinah izražena potreba po gradnji novih domov.

#### **3.2.1.2 Šolstvo in izobrazba**

Izobraževalni sistem – njegova razvitost in prilagodljivost, je eden ključnih dejavnikov potencialnega razvoja regije in njene konkurenčnosti. Za novo ekonomijo v 3. tisočletju je značilen pomen znanja in izobrazbe v gospodarstvu in družbi. Težišče gospodarskega razvoja prehaja na kvalificirano in visoko izobraženo delovno silo, izobrazbeni minimum postaja srednja izobrazba. Učinkovit sistem izobraževanja in usposabljanja je torej ključ za povečanje in ohranjanje konkurenčnih prednosti države in regij. Pri tem vzbuja skrb dejstvo, da je v pomembnem segmentu visoko izobraženih – raziskovalci z magisterijem in doktoratom znanosti, predvsem zaradi nestabilnega financiranja razvojno raziskovalne dejavnosti v 90. letih prejšnjega stoletja prisoten precejšen odliv v tujino; ta je znašal sredi 90. let 5 % omenjene populacije (Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 1998, 1999, str. 23).

Izobrazbena struktura prebivalstva je zelo pomembna, saj v današnji družbi znanja v veliki meri determinira sposobnost in prilagodljivost delovne sile. Izobrazbena raven prebivalstva, merjena s povprečnim številom let šolanja, je po regijah precej izenačena. Najvišjo izobrazbeno raven, po podatkih v letu 2002, dosega Osrednjeslovenska regija z 11,27 leti šolanja, Goriška regija je z 10,42 leta šolanja pod slovenskim povprečjem (10,64 leta) (Pečar, 2008, str. 61). Podatki o izobrazbeni sestavi prebivalcev v starosti 25–64 let v Goriški regiji v letu 2006 kažejo, da je bil delež prebivalcev s srednješolsko izobrazbo 58,3 %, delež prebivalcev z višjo ali visokošolsko izobrazbo 22,7 % ter delež prebivalcev, ki so brez izobrazbe ali imajo največ osnovnošolsko izobrazbo 19 % (Slovenske regije v številkah, 2007, str. 11). Za vseživljenjsko učenje in krepitev kadrovskih zmogljivosti je pomembna tudi vključenost prebivalcev v programe nadaljnega izobraževanja, s katerimi udeleženci ne pridobijo višje ravni formalne izobrazbe, ampak kvalifikacijo za zaposlitev ali širšo splošno izobrazbo (Pečar, 2008, str. 65–67). Kljub izrednemu pomenu takega načina izobraževanja za splošni dvig kakovosti življenja ljudi, je Goriška regija med zadnjimi po deležu vpisanih v tovrstne programe.

Zniževanje deleža mladih v prebivalstvu in s tem števila otrok do 14 let se odraža tako v vpisu v vrtce kot v zmanjševanju števila šoloobveznih otrok. Ta trend je v nekaterih (manj urbaniziranih) okoljih v preteklih letih že privedel do zapiranja enot oziroma nevarnosti njihovega zapiranja. Podatki o številu otrok, vključenih v vrtce, za obdobje zadnjih 5-ih let kaže upad od 3.913 na 3.509 otrok in to kljub temu, da raste zavest o smiselnosti in potrebnosti vključevanja otrok v vrtce.

Zmanjšuje se tudi število otrok, ki obiskujejo osnovne šole. V regiji je bilo v šolskem letu 1991/92 11.846 osnovnošolcev, v šolskem letu 2006/07 pa le še 9.689, kar seveda zmanjšuje število oddelkov osnovnih šol, vedno bolj pa se postavlja tudi vprašanje obstoja nekaterih podružničnih šol (Slovenske regije v številkah, 2007, str. 50).

Pokritost regije z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami (vrtci, osnovne in srednje šole) je relativno dobra. Praviloma vse se nenehno otepajo s pomanjkanjem finančnih sredstev: predvsem za nove investicije in za vzdrževanje objektov, pa tudi za sofinanciranje dopolnilnih programov in za pokrivanje stroškov šolskih prevozov. Zaradi padanja natalitete se ukinjajo varstveni oddelki in oddelki razrednega pouka na podeželju. Med srednjimi šolami je najbolje zaseden gimnazijski program, kjer se stalno povečuje število dijakov, problem poklicnih in srednjih tehničnih šol pa je upadanje zanimanja in vpisa. Srednješolski programi so najštevilčnejši v Novi Gorici, gimnazije pa so tudi v Tolminu, Idriji, Ajdovščini in Vipavi. V zadnjih letih gospodarstvo izkazuje vse večjo potrebo po sodelovanju z izobraževalnimi institucijami v regiji.

### 3.2.1.3 Zaposlenost

Področje zaposlovanja je izjemnega pomena za razvoj regij, saj je uresničevanje strateških ciljev na področju politike zaposlovanja v Evropski uniji postalo eden ključnih ciljev tudi slovenske politike zaposlovanja<sup>10</sup> (Pečar, 2008, str. 51). Dejavnosti posameznih ukrepov pa niso namenjene samo brezposelnim, temveč tudi drugim aktivnim in neaktivnim posameznikom na trgu dela.

---

<sup>10</sup> Ključni cilji slovenske politike zaposlovanja se poskušajo uresničiti s programi ukrepov aktivne politike zaposlovanja, pripravljene za daljše časovno obdobje (2007–2013) in vsebuje 4 ukrepe s posameznimi dejavnostmi: svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve, usposabljanje in izobraževanje, spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja ter povečevanje socialne vključenosti.

Stopnja aktivnosti oziroma izkoriščenosti človeškega potenciala, ki jo merimo z aktivnostjo delovnega kontingenta (razmerje med aktivnim in delovno sposobnim prebivalstvom), je nezadovoljiva. Ta ocena sicer velja za celotno Slovenijo, najslabša pa je poleg Pomurske prav za Goriško regijo (Pečar, 2008, str. 52–53).

V letu 2005 je bila stopnja delovne aktivnosti zaposlenosti v Goriški regiji najnižja v občinah Kanal, Brda in Kobarid. Na to dejstvo vpliva več faktorjev: delež mladih v vsem prebivalstvu, ki po osnovnem šolanju nadaljuje šolanje (ta delež je v regiji večji kot je povprečen slovenski) in število ljudi (predvsem žensk), ki se ne zaposluje ali pa so se zgodaj upokojili. Pri tem zadnjem gre upoštevati povezanost med aktivnostjo delovnega kontingenta, deležem kmečke populacije, predvsem pa zaposlitvenimi možnostmi v okolju. Te so predvsem v subregiji Zgornje Posočje neugodne, zato ocenjujem, da ženske v večji meri kot v drugih predelih regije, ostajajo doma.

Vpliv na nizko stopnjo izkoriščenosti človeškega potenciala v Goriški regiji gre v določeni meri iskati tudi v bližini meje z Italijo, saj vemo, da veliko ljudi z delom na črno onkraj meje pripomore k izboljšanju družinskega proračuna. Zanimariti pa ne gre niti dejstva, da donedavna dobra situacija v družbi HIT d.d. z nadpovprečnimi plačami zaposlenih, vpliva na dejstvo, da je v nekaterih družinah zaposlen le en član.

#### 3.2.1.4 Brezposelnost

Brezposelnost v Goriški regiji se je, po tem, ko smo dejansko imeli polno zaposlenost, začela kazati v začetku 90. let prejšnjega stoletja, ko je Slovenija stopila na pot samostojnosti in je izgubila nekdanje jugoslovanske trge. Najvišja, okrog 15 %, je bila sredi 90. let, zadnja leta pa upada in Goriška regija je bila vse do konca leta 2008, ko so se začeli kazati prvi znaki gospodarske krize, regija s tradicionalno najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti (s 4,9 % v letu 2007) (Pečar, 2008, str. 42). To kaže, da se je gospodarstvo v veliki meri že prilagodilo novim razmeram, delovati pa so začeli tudi državni ukrepi aktivne politike zaposlovanja. Zadnja leta narašča obseg prijavljenih potreb po delavcih.

V regiji narašča delež brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe (43,7 % leta 1999, 45,4 % leta 2008), ki pa je pod slovenskim povprečjem (47 % in 47,6 % za navedeni leti). Odstotek brezposelnih s VI. in VII. stopnjo izobrazbe v zadnjih 4-ih letih upada (s 6,5 % na 5,9 %), je pa nad slovenskim povprečjem (4,5 % oziroma 4,4 % za navedeni obdobji). Delež mladih med brezposelnimi upada (od 31,1 % na 24,9 %). Če je bil ta delež še leta 1996 pod slovenskim povprečjem, je v zadnjih letih vedno bolj nad slovenskim povprečjem, kar kaže, da v Goriški regiji bolj kot drugje, primanjkuje kvalitetnih delovnih mest. V porastu je tudi delež brezposelnih v starosti nad 40 let (od leta 1999, ko je znašal 37,5 %, je v letu 2008 narasel na 52,6 %), vendar se podobni trendi kažejo v celi državi (od 36,6 % na 51,8 % za isto obdobje). Delež žensk med brezposelnimi je v opazovanih letih nekoliko v porastu (od 52,2 % na 54,5 %) in vsa leta nad slovenskim povprečjem (ta je leta 1999 znašal 48,1 %, v začetku leta 2008 pa 50,5 %) (Poročilo Zavoda RS za zaposlovanje, Območne službe Nova Gorica, za leto 2008, 2009, str. 21–22).

Strukturno neskladje, to je neskladje med izobrazbo delavcev, po katerih delodajalci povprašujejo, in izobrazbo tistih, ki iščejo zaposlitev, je prisotno tudi v Goriški regiji. Tako so delodajalci v letu 2008 največ povpraševali po delavcih s IV. stopnjo izobrazbe. Največ je bilo potreb po prodajalcih, voznikih, natakarijih, zidarjih, voznikih, katerim sledijo potrebe po

delavcih brez izobrazbe, kjer gre za večinoma preprosta dela v predelovalnih dejavnostih in v gradbeništvu (Poročilo Zavoda RS za zaposlovanje, Območne službe Nova Gorica, za leto 2008, 2009, str. 16). Odprava oziroma zmanjševanje takega neskladja zahteva različne ukrepe, ki pa učinkujejo šele čez določen čas. V prvi vrsti gre za povezanost med gospodarstvom in šolstvom, ki omogoča usmerjanje mladih v šolanje za pridobitev poklicev, ki jih bo gospodarstvo regije za svoj razvoj potrebovalo.

### **3.2.2 Gospodarsko okolje Goriške regije**

Če želi biti regija razvita, mora biti predvsem gospodarsko uspešna. Pri tem ima zelo pomembno vlogo struktura gospodarstva, saj je uspešnost podjetij glavni, čeprav ne edini vir življenjskega standarda prebivalstva. Vsaka struktura gospodarstva ima določene posledice, saj so med dejavnostmi razlike v prostorskih zahtevah, v okoljskih vplivih, v tehnološki in kadrovski zahtevnosti, v multiplikativnih vplivih (vpliv na ostale dejavnosti, vpliv na finančno stanje države in občine). Obenem pa ima razvoj regije tudi povratni vpliv na strukturo in uspešnost gospodarstva, čeprav uspešna podjetja niso nujno znak konkurenčnosti posameznega območja (regije, mesta).

Po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije - Območne zbornice za Severno Primorsko (Analiza gospodarskega poslovanja v letu 2009, 2010) je v letu 2009 v Goriški regiji predložilo letno poročilo 2.661 družb, kar je za 4,4 % več kakor v letu poprej. Največ družb je bilo registriranih na področju občine Nova Gorica (37,05 %), sledi ji občini Ajdovščina (14,47 %) in Šempeter-Vrtojba (10,33 %). Gospodarske družbe, ki so oddale letno poročilo, so v letu 2009 zaposlovale 25.560 delavcev, kar je za 6,6 % manj kot v letu 2008.

Pri primerjavi velikostne strukture družb v regiji ugotavljam, da predstavljajo največji delež (kar 91,1 %) t.i. mikro podjetja, sledijo mala (5,2 %) in srednja podjetja (2,0 %). Velika podjetja predstavljajo po številu le 1,7 % vseh družb v Goriški regiji, vendar so v letu 2009 zaposlovala kar 42,7 % zaposlenih in ustvarila 45,8 % vseh prihodkov Goriške regije.

Največja podjetja po številu zaposlenih v Goriški regiji v letu 2009 so: HIT d.d., Iskra Avtoelektrika d.d., Primorje d.d., Eta d.o.o. Cerklje, Rotomatika d.o.o., Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca«, Fructal živilska industrija d.d., Kolektor PRO d.o.o., Elektro Primorska d.d., ITW Metalflex d.o.o., Mlinotest d.d., Salonit Anhovo d.d., AFIT d.o.o., AET d.o.o. in Hidria IMP klima d.o.o..

Za regijo je značilna visoka izvozna usmerjenost. V letu 2007 so v Goriški regiji prihodki od prodaje na tujem trgu predstavljali 29,3 % prihodkov iz poslovanja, kar je 30,5 % nad slovenskim povprečjem. Izvozna usmerjenost je največja v idrijsko-cerkljanski subregiji (prihodki od prodaje na tujem trgu so predstavljali 51,7 % prihodkov iz poslovanja v letu 2005 in 55,6 % v letu 2007) in Zgornjem Posočju (prihodki od prodaje na tujem trgu so predstavljali 42,8 % prihodkov iz poslovanja v letu 2005 in 46,7 % v letu 2007).

Število zaposlenih se povečuje predvsem v gradbeništvu, v dejavnosti proizvodnje električne in optične opreme, dejavnosti nepremičnine, najem, poslovne storitve, trgovini ter dejavnosti druge javne, skupne in osebne storitve (kamor spada tudi dejavnost igralnštva). Zmanjšuje pa se število zaposlenih v nekaterih predelovalnih dejavnostih, predvsem v dejavnosti proizvodnje tekstila (Gospodarska zbornica Slovenije–Območna zbornica za Severno Primorsko, Analiza gospodarskega poslovanja v letu 2009, 2010).

### 3.2.2.1 Industrija

Industrijske dejavnosti igrajo v strukturi gospodarstva pomembno vlogo. Za industrijske dejavnosti so 90. leta pomenila prelomnico, predvsem zaradi razpada jugoslovanskega trga. Najbolj so bila prizadeta podjetja v okolici Nove Gorice in v Posočju.

Pričakovati je, da bo prihodnja rast industrijskih dejavnosti bolj kvalitativna kot kvantitativna v smislu tehnološkega razvoja (inovacije, raziskave in razvoj, tehnološki vložki). Ta smer razvoja bo imela pomemben vpliv na regionalni trg dela. Glede na strukturo in učinkovitost se je gospodarstvo okrepilo, saj deluje v regiji več zelo uspešnih podjetij, ki lahko konkurirajo evropskim podjetjem.

### 3.2.2.2 Storitvene dejavnosti

Konkurenčnost in učinkovitost storitvenega sektorja je pomemben dejavnik gospodarske rasti. Poleg neposrednega vpliva, ki ga imajo storitve na rast gospodarstva zaradi velikega in rastočega deleža v bruto domačem proizvodu, postaja vse pomembnejši tudi njihov neposredni vpliv na konkurenčnost prek vmesen porabe storitev v proizvodnji proizvodov in drugih storitev.

Goriška regija ima velike možnosti v razvoju storitvenih dejavnosti predvsem zaradi ugodne obmejne lege. Ob meji z Italijo so se razvile številne storitve, pogojene s potrebami ob meji, kot na primer transportne storitve, storitve logistike in zastopniške storitve. Te aktivnosti so osredotočene predvsem na območju južnega dela Goriške regije. Zelo pomembno vlogo ima tudi trgovina.

### 3.2.2.3 Turizem

Raznoliko naravno okolje z rekami Sočo, Idrijco, Nadižo in Vipavo, številni sakralni objekti, gradovi, tehnični spomeniki, zgodovinski objekti in ostanki I. svetovne vojne ter Rapalske meje so odlična podlaga za sistematičen razvoj posameznih turističnih dejavnosti. V prihodnosti se v navezavi na navedeno pričakuje porast turističnih produktov, ki jih ponuja kulinarično-vinski turizem, športno-rekreativni turizem, verski turizem, vitalni turizem, igralniški turizem ter turizem, ki temelji na bogati kulturno-zgodovinski dediščini (RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 37).

V regiji se povečujejo turistične nastanitvene zmogljivosti. Število ležišč se je v regiji v letu 2004 glede na leto 1999 povečalo za 18,3 %. Število ležišč se je povečalo na Idrijsko-Cerkljanskem (za 20,4 %) in v Zgornjem Posočju (25,1 %), medtem ko se je na območju Zgornje Vipavske doline število ležišč zmanjšalo za 19,3 % (Ščančar et al., 2007, str. 10). Na podlagi ocene posameznih nastanitvenih objektov in razvojnih nalog je zasedenost turističnih kapacitet v regiji zelo nizka. To kaže na sezonsko turistično ponudbo in njeno premajhno raznolikost.

Struktura namestitvenih kapacitet je raznolika, vendar je več kot 50 % ležišč v kampih, planinskih, delavskih in mladinskih domovih, kar nakazuje relativno nerazvitost turistične destinacije (Ščančar et al., 2007, str. 10).

V letu 2006 je bilo v turizmu Goriške regije zaposlenih 2.113 delavcev ali 7,7 % vseh zaposlenih v regiji (Slovenske regije v številkah, 2007, str. 50). Po okvirni oceni od tega več kot 70 % v igralništvu.

Število domačih in tujih turistov skupaj je na ravni regije v letu 2006 glede na leto 2000 naraslo za 18,7 %, in sicer v novogoriški subregiji za 44,5 %, v zgornjevipavski subregiji za 14,6 %, v idrijsko-cerkljanski subregiji za 9,2 % in v Zgornjem Posočju za 2,1 %. Število nočitev domačih in tujih turistov skupaj je na ravni regije v letu 2006 glede na leto 2000 naraslo za 4,5 % (največ v Zgornji Vipavski dolini (za 43 %) in v novogoriški subregiji (za 28,5 %)). Dolžina bivanja turistov v regiji je kratka, v povprečju malo čez 2 dni. Nekaj daljša je na Idrijsko-Cerkljanskem, med 3 in 4 dni (Ščančar et al., 2007, str. 10). Od leta 2006 se dolžina bivanja obiskovalcev v regiji bistveno ne spreminja.

#### 3.2.2.4 Kmetijstvo

Goriška regija obsega pokrajinsko neenotno, vendar zaokroženo celoto Zgornjega in Srednjega Posočja, za katerega so značilna 4 fitogeografska območja: alpsko območje zgornje Soške doline, predalpsko območje v porečju Idrijce, dinarsko območje Banjske, Črnovrške in Trnovske planote ter nanoškega masiva ter submediteransko območje Srednjega Posočja, Vipavske doline in Brd. Posamezna navedena območja so medsebojno dokaj različna glede na klimatske razmere in mikrorelief, kar pogojuje tudi različne razmere za kmetijsko pridelavo.

Splošni trendi razvoja kmetijstva v Evropi so definirani v smeri, kjer imajo prednost okolju prijazni načini kmetovanja. Obseg ekološkega kmetovanja naj bi se v prihodnje povečal na 20 % obdelovalnih zemljišč, za katera pričakujejo kmetje tudi direktna plačila. S sprostitevijo trga kmetijskih pridelkov so se cene le-teh znižale, kar pomeni zmanjševanje dohodka na kmetijskih gospodarstvih in s tem nujnost povečevanja obsega pridelave za vsaj delno ohranjanje življenjske ravni kmečke družine. Ekološko kmetovanje zato predstavlja gospodarsko alternativo in rešitev iz začaranega kroga nenehnega povečevanja obsega proizvodnje. Pomeni možnost trajnostnega načina kmetovanja, ki je usmerjeno v prihodnost in zagotavlja človeku prijazno in perspektivno delovno mesto. Na kmetijah, ki jih ni mogoče preusmeriti v ekološko kmetovanje, je smiselna preusmeritev v sonaravno rejo živali ali v integrirano pridelavo grozdja, vina, sadja in vrtnin.

Od vseh razpoložljivih kmetijskih površin je v regiji 83 % travnikov (Černilogar, 2007, str. 46). Velik delež travnatega sveta pogojuje na večjem delu Primorske živinorejo kot glavno kmetijsko dejavnost. Sočasno pa prav visok delež travnatega sveta kaže na delovanje naravnih dejavnikov, ki onemogočajo intenzivnejšo rabo tal. Izjema so seveda ožja Vipavska dolina, območje Nove Gorice ter Goriška Brda. Od vseh kmetijskih površin predstavljajo njive in vrtovi 11 %, sadovnjaki 3 % in vinogradi 3 %.

V regiji prevladujejo majhne kmetije. Povprečna velikost kmetij v Goriški regiji je 4,4 ha. Ta se lahko primerja s slovenskim povprečjem, ki znaša 4,8 ha. Povprečna velikost kmetij v EU pa je 17 ha (Černilogar, 2007, str. 46). V Evropski uniji gre trend v smeri povečevanja tistih kmetij, ki imajo velikost nad 50 ha, medtem ko se najbolj zmanjšujejo tiste, ki so v razponu med 10–20 ha.

Dodatno neugodno strukturno značilnost predstavlja velika posestna in zemljiška razdrobljenost. Ta se odraža v velikem številu parcel oziroma obdelovalnih kosov, ki jih obdelujejo posamezna kmetijska gospodarstva. Zaskrbljujoče je, da se trend nadaljnjega

drobljenja kmetijskih zemljišč še ni zaustavil oziroma obrnil v smer koncentracije posesti. S tem je povezano dejstvo, da so gospodarstva premajhna, da bi lahko zagotavljala zadosten dohodek zgolj iz kmetijstva, zato na podeželju Goriške regije prevladujejo mešane kmetije.

Zlasti v zadnjih 10 letih je prišlo do razmaha dopolnilnih dejavnosti na podeželju, predvsem turizma na kmetijah, v glavnem izletniškega (Černilogar, 2007, str. 50). Žal je še vedno veliko pomanjkanje prenočišč in kulinarčne ponudbe, predvsem pa programov, ki bi vključevali širšo, celostno in kakovostno ponudbo (kulinarika, prenočitvene kapacitete, izvenpenzijske aktivnosti,...). Vsekakor pa je predelava osnovnih kmetijskih surovin na domu in direktno trženje velika priložnost za naše kmetije, predvsem v smislu samostojnosti kmetijskega gospodarstva ter možnosti nastopa na trgu s tipičnimi lokalnimi produkti.

Ščančar in drugi (2007, str. 11) uvrščajo med pomembnejše lokalno–tipične kmetijske pridelke sir Tolminc, Bovški sir, Nanoški sir, Kraški ovčji in kozji sir, Šebreljski želodec, vina Vipavskega in Briškega vinorodnega okoliša ter sadje spodnje Vipavske doline: Briška češnja, Budanjska marelica, maron (Vitovlje, Pedrovo, Lig, Brda), Briška pituralka, Goriška sivka, Zelen in Pinela. Ti trenutno predstavljajo pomembno tržno nišo za kmetijstvo in razvoj podeželja.

### **3.2.3 Naravno okolje Goriške regije**

Prostor Goriške regije sestavljajo izredno geografsko, krajinsko in biotsko močno raznolike subregije, za katere je značilna močno različna stopnja razvitosti. Vse razlike se odražajo tudi v teži in strukturi problemov po posameznih obravnavanih področjih prostora.

Večji del odprtega prostora regije zaznamuje pretežno še zdravo okolje in zato ohranjena biotska pestrost. Še je ohranjena visoko vredna krajina in atraktivna kulturna dediščina. Na območju Goriške regije je del posebej zavarovanega območja in sicer del Triglavskega narodnega parka, edinega narodnega parka v Sloveniji.

Velike površine visokega krasa so vodonosniki večine virov pitne vode regije. Kljub občutljivosti kraškega območja pa zaradi tamkajšnje slabo razvite proizvodne in poselitvene dejavnosti še ni v pomembni meri opazen vpliv kemičnega onesnaženja. Ostale obremenitve okolja v regiji izhajajo iz industrijske, kmetijske in poselitvene dejavnosti na posameznem območju.

Zmanjšujejo se emisije v zrak iz proizvodnje, v nekaterih večjih mestih tudi zaradi prehoda na centralizacijo ogrevanja in uporabo plina. Povečujejo se emisije iz prometa, z njim tudi število prometnih nesreč. Bolj opazovano, vendar še vedno nenadzirano, je onesnaževanje tal in okolja zaradi uporabe kemičnih sredstev na območjih intenzivne kmetijske pridelave. Ob meji z visoko razvito in gosto poseljeno Furlanijo Julijsko krajino zahteva varstvo okoljskih vrednot posebno skrb in večjo pozornost lokalnega prebivalstva, občin in institucij države.

Posledice večletnega preseganja dovoljenih vrednosti emisij bolj ali manj nevarnih snovi v okolje se na zdravju človeka pokažejo z večletnim zamikom, v hujših primerih v obliki neinfektivne epidemije. Skoraj vedno pa predstavljajo dodaten negativni vpliv na zdravje posameznika. Goriška regija doživlja v zadnjih dveh desetletjih opazno povečanje obolenj zaposlenih in okoliških prebivalcev kot posledico uporabe azbesta v cementarni Salonit do leta 1995 (le-ta je še vedno prisoten v okolju) ter živega srebra zaradi delovanja rudnika v

Idriji, tudi zaradi neprimerne uporabe in odlaganja odpadnega materiala, katerega vpliv je delno še vedno prisoten.

Področje varovanja okolja, tako poznavanje stanja kot izvedba posebnih aktivnosti, spada pod osnovno dejavnost občinskih strokovnih služb, ki pri tem sodelujejo s pooblaščenimi lokalnimi podjetji za komunalno infrastrukturo. Tu so locirane tudi pomembne regionalne strokovne institucije: Triglavski narodni park, Zavod za gozdove Slovenije, OE Tolmin, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Nova Gorica, Zavod za zdravstveno varstvo Nova Gorica, Visoka šola Politehnika.

### **3.3 Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in ovir razvoja (SWOT11 analiza) Goriške regije**

S SWOT analizo Goriške regije želim ugotoviti, na katerih področjih ima Goriška regija prednosti v primerjavi z drugimi slovenskimi regijami in kje so njene glavne slabosti. Te nadalje narekujejo glavne priložnosti in nevarnosti, s katerimi se bo regija morala soočiti v prihodnosti. Rezultati SWOT analize Goriške regije, podani v Tabeli 2 v nadaljevanju, predstavljajo najpomembnejše izhodišče za oblikovanja glavnih razvojnih usmeritev regije, strateških ciljev, razvojne vizije in programov, s pomočjo katerih poskušamo doseči zastavljene razvojne cilje. Na osnovi rezultatov analize je potrebno za Goriško regijo oblikovati takšno strategijo razvoja, ki bo vsebovala naslednje glavne razvojne prioritete:

- Regija mora izkoristiti svojo strateško lego v evropskem prostoru, obmejnost in bližino velikih tržišč. Spodbuditi je potrebno čezmejno sodelovanje v vseh dejavnostih ter ustvariti okolje, ki bo bolj privlačno za gospodarska vlaganja in inovativne kadre. S tem bi bil gospodarskim družbam omogočen razvoj novih tehnologij in proizvodov, ki bodo konkurenčni na tujih trgih. Istočasno je potrebno ustvariti pogoje za bivanje in delo (stanovanja, infrastruktura, ohranjeno naravno okolje,...), ki bodo privlačnejši in prepričljivejši za mlade, ustvarjalne in podjetne ljudi.
- Boljša transportna odprtost in dostopnost tako znotraj regije kot tudi proti Ljubljani in Evropi bi okrepila razvoj gospodarstva in dostop na tuje trge. To bi pozitivno vplivalo tudi na nadaljnji razvoj turizma in podeželja. Vedno več je ljudi, ki želijo bivati zunaj urbanih centrov, zato je pomembno tudi opremljanje podeželja z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in kakovostnim komunalnim omrežjem.
- Za razvoj prepoznavnih proizvodov, povezovanje in odličnost v turizmu ter razvoj podeželja mora regija izkoristiti svoje naravne danosti, bogato dediščino kulture in zgodovine ter policentrično poselitev in notranjo raznolikost. Posebno pozornost je potrebno nameniti podeželju, ki naj bi se ohranjalo in razvijalo s podporo razvoja podjetništva, povezovanjem kmetijstva in turizma ter primerno rabo naravno in kulturne dediščine. Pomembna je tudi kakovostna infrastruktura in zagotovljena osnovna javna oskrba na podeželju. Še neizkoriščen razvojni potencial so obnovljivi viri energije, okolju prijazno kmetovanje (ekokmetijstvo) ter ohranjena raznolika kulturna, etnološka in zgodovinska dediščina regije.
- Obstoječe izobraževalne institucije in programi premalo sodelujejo med seboj in z gospodarstvom. Potrebno jih je okrepiti tako z vidika prostorskih možnosti, kadrov in

---

<sup>11</sup> SWOT analiza pomeni celovito ocenjevanje prednosti (angl. *Strength*), slabosti (angl. *Weakness*), priložnosti (angl. *Opportunity*) in nevarnosti (angl. *Threat*). Podrobneje je predstavljena v poglavju 2.3.2.3 na str. 24 specialističnega dela.

*Tabela 2: Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (SWOT analiza) za Goriško regijo*

| PREDNOSTI                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | SLABOSTI                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• ugodna zemljepisna in transportna lega – obmejni prostor in hkrati bližina velikih tržišč</li> <li>• ugodne naravne danosti, raznolika neokrnjena narava, obsežni gozdni potenciali</li> <li>• bogata in raznolika kulturno-zgodovinska, etnološka in duhovna dediščina</li> <li>• številne možnosti za razvoj eko-turizma ter ekološkega in sonaravnega kmetijstva</li> <li>• velik interes za ekološko kmetovanje</li> <li>• kakovostni in prepoznavni proizvodi na področjih turizma, kmetijstva in kulturne dediščine</li> <li>• preverjena tradicija v vrsti industrijskih panog.</li> <li>• izvozno usmerjeno gospodarstvo</li> <li>• razvita trgovinska dejavnost</li> <li>• poznavanje trgov bivše Jugoslavije</li> <li>• dobro poznavanje italijanske kulture, jezika in vrednot</li> <li>• možnost sodelovanja z italijanskimi institucijami in podjetji</li> <li>• razvoj in širitev programov dodiplomskega in podiplomskega študija na Politehniki</li> <li>• krepi se zavest o nujnosti pridobitve formalne izobrazbe in usposabljanja</li> <li>• prisotna zavest o nujnosti povezovanja institucij in programov za doseg kvalitativnega preskoka v razvoju</li> <li>• v južnem delu regije razvita prometna infrastruktura</li> <li>• vzpostavljajo se ključne podpirne institucije (inkubatorji, tehnološki parki in centri, raziskovalni inštituti,...)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• slaba demografska slika regije</li> <li>• pomanjkanje zahtevnejših delovnih mest</li> <li>• premajhna prepoznavnost regije</li> <li>• prenizka izobrazbena struktura</li> <li>• mladi kadri se ne vračajo v regijo</li> <li>• neskladje na trgu dela med povpraševanjem in ponudbo</li> <li>• majhno število inovacij</li> <li>• premalo povezovanja v regiji – odsotnost razvojnih sinergij</li> <li>• medobčinska neusklajenost – nesoglasja pri določanju razvojnih priorit</li> <li>• prepočasno odzivanje regije na procese povezovanja in globalizacije</li> <li>• neizkoriščeni potenciali v razvoju turizma in nepovezano turistično gospodarstvo</li> <li>• zaraščanje kulturne krajine zaradi opuščanja rabe kmetijskih zemljišč</li> <li>• razdrobljena posestna struktura</li> <li>• porast negativnih pojavov med mladimi</li> <li>• pomanjkanje različnih programov za različne ciljne skupine (mlade, stare, invalide)</li> <li>• poglobljanje socialnih neenakosti</li> <li>• premajhna osveščenost prebivalstva o novih razmerah na trgu dela (o nujnosti izobraževanja, uveljavljanja nove ekonomije, povezovanja,...)</li> <li>• upadanje gradnje novih stanovanj</li> <li>• prometna zaprtost severnega in vzhodnega dela regije</li> <li>• slabša komunalna in gospodarska infrastruktura v oddaljenih hribovskih krajih</li> <li>• velike razlike v stopnji gospodarske razvitosti posameznih območij regije</li> </ul> |
| PRILOŽNOSTI                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | NEVARNOSTI/OVIRE                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• čezmejno sodelovanje</li> <li>• bližina visoko razvite Furlanije-Juljske krajine</li> <li>• odločitev regije za inovacijsko-tehnološki preskok in preboj na svetovne trge</li> <li>• razvoj turizma in ključnih produktov v turizmu</li> <li>• povezovanje turizma, kmet. in storitvenih dejavnosti</li> <li>• uvajanje ekološkega kmetovanja in dopolnilnih dejavnosti na kmetijah</li> <li>• rast ekološke zavesti na ciljnih trgih</li> <li>• skupna in celovita promocija regije</li> <li>• razvoj podpornega okolja na regionalni ravni</li> <li>• strateško povezovanje podjetij (grozdenje, mrežno povezovanje)</li> <li>• razvoj novih tehnologij pri izkoriščanju obnovljivih virov energije</li> <li>• sredstva skladov EU in drugih mednarodnih institucij</li> <li>• pritok tujega kapitala</li> <li>• povečanje železniško prometne vloge regije</li> <li>• uveljavljanje novih programov za različne ciljne skupine</li> <li>• (usposabljanje, varovanje, ...)</li> <li>• sodelovanje izobraževanja in gospodarstva</li> <li>• razvoj izobraževalnih programov za vse prebivalstvo</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>• šibka podpora inovacijam</li> <li>• centralizacija</li> <li>• počasno odzivanje regije na procese povezovanja in globalizacije</li> <li>• neustrezna in neusklajena zakonodaja</li> <li>• relativno šibak pretok znanja znotraj in med regijami</li> <li>• premalo zunanjih stimulacij za razvoj</li> <li>• premalo sredstev za izvajanje celovitih programov razvoja podeželja in zavarovanih območij</li> <li>• neuravnotežena rast posameznih segmentov turistične ponudbe</li> <li>• posledice vključevanja Slovenije v EU za kmetijstvo, posebno male kmete</li> <li>• onesnaževanje okolja</li> <li>• nestimulativen pristop k zaščiti posameznih zavarovanih območij</li> <li>• vse pogostejše naravne nesreče</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

*Vir: Prirejeno po RRP Severne Primorske 2007–2013, 2006, str. 65.*

novih tehnično usmerjenih programov, kakor tudi stimulirati za razumevanje in upoštevanje razvojnih potreb regije. Izobraževalne programe in programe usposabljanj je

potrebno prilagoditi potrebam gospodarstva ter vzpostaviti agencije za raziskave. Pomemben razvoj je tudi razvoj institucij in programov za vseživljenjsko učenje. Nujni pogoj za preboj Goriške regije je povezovanje gospodarstva in raziskovalno-znanstvenih institucij ter razvoj kadrov s strokovnimi in managerskimi znanji.

- Z razvojnimi agencijami, univerzo, tehnološkim parkom, univerzitetnim inkubatorjem, mrežnim podjetniškim inkubatorjem, tehnološkimi centri, inštituti in tehnološkimi jedri ter drugimi strokovnimi institucijami se oblikuje razvojna mreža regije. To mrežo je potrebno okrepiti in povezati, da bo lahko zagotavljala maksimalno podporo razvoju visokih tehnologij na področju strojne in elektro tehnologije, mehatronike, energetike in razvoj manjših inovativnih podjetij.

## **4 RAZVOJNE PERSPEKTIVE GORIŠKE REGIJE**

### **4.1 Strategija razvoja Goriške regije**

#### **4.1.1 Razvojna vizija Goriške regije**

Razvojna vizija Goriške regije je predstava o tem, kakšna naj bi bila Goriška regija v prihodnosti. Nastala je kot rezultat delavnic odborov Regionalnega razvojnega sveta Severne Primorske (Goriške statistične regije), kjer so se člani dogovorili glede ključnih poudarkov za oblikovanje razvojne vizije regije. Koordinatorji odborov so pripravili skupen predlog vizije regije, katerega so potrdili odbori in udeleženci razvojne konference v juniju 2006. Glasi se (RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 67):

**»Ljudje Severne Primorske (Goriške statistične regije)  
bomo spodbujali  
inovativnost, razvijali svoje kompetence in sodelovanje  
na vseh področjih življenja in dela.  
Okrepili bomo konkurenčnost gospodarstva, zagotovili trajnostni razvoj,  
varovanje in rabo naravnih danosti, ohranili poseljenost podeželja  
ter visoko kakovost življenja  
na ravni razvitih evropskih regij.«**

Za uresničevanje razvojne vizije kot najbolj okvirnega razvojnega cilja regije bo le-ta izvajala splet med seboj povezanih aktivnosti (RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 67):

- s spodbujanjem inovativnosti in ustvarjalnosti ljudi, izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja (razvoj socialnega kapitala);
- s pospešenim prestrukturiranjem in inoviranjem gospodarskih dejavnosti za uspešno tekmovanje na svetovnih trgih v pogojih nove ekonomije, izhajajoč iz razvoja novih proizvodov z visoko dodano vrednostjo ter inovativnih storitev (inovacije v vseh sferah, nove tehnologije, konkurenčnost, mreženje, internacionalizacija, čezmejno sodelovanje);
- s spoštovanjem in upoštevanjem principov trajnostnega razvoja (trajnostna ekonomska rast, socialna kohezija z upoštevanjem lokalnega in ohranjanje okoljskega kapitala),
- s krepitvijo soodgovornosti za razvoj, kar pomeni sodelovanje, povezovanje in zaupanje med vsemi razvojnim akterji v regiji in izven nje (povezovanje, sinergija, združevanje znanja in sredstev, dogovor o skupnih ciljih, javno-zasebna partnerstva);

- z zagotavljanjem kakovostnega življenjskega okolja (fizičnega in socialnega) vseh prebivalcev (načrtovan razvoj v prostoru, enakomerna poseljenost, visoka kakovost bivanja za vse prebivalce, podpora družbenih dejavnostim);
- z razvijanjem skupne identitete in s skupno promocijo regije (interesno in strokovno povezovanje razvojnih akterjev znotraj regije in odprtost navzven, krepitev gospodarske in kulturne identitete ter skupna promocija);
- z izkoriščanjem lastnih razvojnih potencialov v pogojih globalizacije;
- z izvajanjem ukrepov razvojne pomoči na območjih s posebnimi razvojnimi problemi (depresivno obmejno območje, demografsko ogrožena hribovska in gorsko-višinska naselja, razvojna pomoč Zgornjemu Posočju).

#### **4.1.2 Strateški cilji in pričakovani rezultati Goriške regije**

Strateški cilji Severne Primorske (Goriške statistične regije) v programskem obdobju 2007–2013 so v skladu z RRP Severne Primorske (2006, str. 68):

- uresničevanje inovacijsko-tehnološkega preboja regije,
- izboljšanje kadrovskega potenciala regije,
- razvoj odličnosti in konkurenčnosti v turizmu,
- ohranjanje poseljenosti in spodbujanje ekonomske diverzifikacije podeželja,
- optimalno varstvo okolja in skladen prostorski razvoj,
- zagotovitev uravnotežene infrastrukturne opremljenosti regije.
- povezovanje med razvojnimi akterji in oblikovanje regijske identitete.

Pričakovani merljivi rezultati regije v programskem obdobju 2007–2013 so (RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 68):

- dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva z najmanj visoko izobrazbo na približno 23 do 25 % do leta 2013;
- dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva s srednjo izobrazbo na 35 % do leta 2013;
- dvig deleža bruto družbenega proizvoda regije na 5 % na letni ravni po letu 2010;
- dvig stopnje zaposlenosti na 59,5 % do leta 2013;
- dvig prihodka iz poslovanja gospodarskih družb v turizmu za 8 % na leto;
- povečanje števila prebivalcev na podeželju za 2 % do leta 2013;
- vzpostavljen regionalni nivo prostorskega načrtovanja;
- povečanje investicij v infrastrukturno opremljenost regije za 10 %.

#### **4.1.3 Vzporedni cilji regionalnega razvoja**

V procesu priprave razvojnega dokumenta se je oblikovalo prepričanje, da mora načrtovanje razvoja v Goriški regiji vzporedno upoštevati 3 ključna izhodišča (RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 68–69): usmeritev v trajnostni razvoj, okrepiti čezmejno in mednarodno sodelovanje ter organiziranost regije za učinkovito pripravo regijskih projektov in financiranje razvoja. V nadaljevanju podrobneje opredeljujem posamezne vzporedne cilje regije.

- **Uveljavljanje principov trajnostnega razvoja<sup>12</sup>**

Med osnovnimi ukrepi za trajnostni razvoj so: podpora okoljski učinkovitosti podjetij – vzpodbujanje uporabe obnovljivih virov energije in surovin, odprava starih bremen in uvajanje čistejših tehnologij v podjetjih, vzpodbujanje inovativnosti v storitvah in proizvodnji okoljsko sprejemljivejših izdelkov, izobraževanje in ozaveščanje prebivalstva in podjetnikov o trajnostnem razvoju in vplivih na okolje na lokalni ravni, diverzifikacija kmetijske proizvodnje ter uvajanje in širitev ekološkega kmetovanja, organizirana prodaja lokalnih, biološko pridelanih proizvodov, ohranjanje biotske raznovrstnosti, vključevanje javnosti v postopke načrtovanja, priprave in izvajanja razvojnih ukrepov in posegov v prostor, podpora zmanjšanju potreb po potovanjih in podpora javnega transporta, spodbujanje uvajanja informacijsko-komunikacijske tehnologije ter prostorsko načrtovanje, ki bo zmanjševalo negativne vplive na okolje.

- **Spodbujanje čezmejnega in mednarodnega sodelovanja**

Goriška statistična regija meji na razvito italijansko regijo Furlanijo-Julijsko krajino. Vključenost Slovenije v EU prinaša Goriški regiji nove izzive, priložnosti, pa tudi nevarnosti. V interesu regije in države je, da se obmejni prostor povezuje, predvsem v gospodarskem smislu ter pretoku znanj in kapitala. Strateško pomembno je, da se s podporo države regiji izobrazijo kadre in usposobi različne institucije ter podjetja, da bodo odprtost na zahod znale pravočasno in čim bolj izkoristiti. Okrepiti je potrebno izvajanje tekočih skupnih projektov in aktivnosti ter okrepiti pripravo bodočih. Za gospodarska vlaganja, inovativne kadre in bivanje ljudi mora Goriška statistična regija postati privlačnejša kot so razvite regije na zahodu.

- **Regionalna podporna mreža Severne Primorske (Goriške statistične regije)**

Za učinkovito izvajanje RRP mora regija zagotoviti ustrezno mrežo podpornih institucij in sodelovanje med njimi. Prav tako mora usposobiti in zagotoviti dovolj kadrov, skupin strokovnjakov in struktur, ki bodo obvladali projektno in timsko delo, procese upravljanja in vodenja ter pripravo in koordiniranje zahtevnih projektov. Cilj krepitve in povezovanja razvojno-podporne mreže, usposabljanja kadrov in oblikovanja razvojnih timov je povečati sposobnost regije za pripravo usklajenih regijskih projektov, njihovo izvajanje in spremljanje, za zagotavljanje finančnih virov in uspešno črpanje sredstev Evropske unije.

#### **4.1.4 Glavne razvojne prioritete regije**

Razvojna prioriteta je področje razvoja regije, ki se določi za programsko obdobje kot prednostno. Goriška regija bo razvojno vizijo in strateške cilje za obdobje 2007–2013 uresničevala s programi, ukrepi in projekti v okviru 5 razvojnih strategij oziroma razvojnih prioritet.

V Tabeli 3 v nadaljevanju predstavljene razvojne prioritete Goriške regije v programskem obdobju 2007–2013 so: znanje za podjetnost in razvoj (za področje človeških virov),

---

<sup>12</sup> Trajnostni razvoj je model razvoja sedanjih in prihodnjih generacij, ki združuje med seboj naslednje cilje: trajnostno ekonomsko rast, socialno kohezijo z dostopom vseh prebivalcev do zaposlitve in kakovosti življenja, zmanjševanje razvojnih razlik znotraj regije ter povečanje in ohranjanje okoljskega kapitala, ki je pogoj za življenje. Trajnostni razvoj pomeni uravnoteženo izboljševanje ekonomske, socialne in okoljske razsežnosti blaginje ljudi. Vključuje prostorsko in regionalno skladen razvoj, kar pomeni stimuliranje ekonomskega razvoja, ustvarjanje novih delovnih mest in zmanjševanje socialne izključenosti ob večjem upoštevanju okoljskih vidikov in razvojnih razlik med območji.

inovativnost v gospodarstvu (za področje gospodarstva), odličnost v turizmu (za področje turizma), celostni razvoj podeželja (za področje podeželja), trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije (za področje okolja, prostora in infrastrukture).

Operativno se bodo razvojne prioritete uresničevale z usmerjenim programiranjem in organiziranim izvajanjem regijsko pomembnih projektov. Projekti v okviru posamezne strategije, ki imajo podobne cilje, se združujejo v ukrepe, ti pa v programe. Vsebinsko podobni programi se povezujejo v razvojne prioritete.

*Tabela 3: Razvojne prioritete in programi Goriške regije v programskem obdobju 2007–2013*

| RAZVOJNA PRIORITETA                                                                        | PROGRAMI                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Znanje za podjetnost in razvoj</b>                                                   | 1.1. Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov v regiji in njihov nadaljni razvoj<br>1.2. Razvoj vseživljenjskega učenja v regiji<br>1.3. Izboljšanje kakovosti življenja v regiji |
| <b>2. Inovativnost v gospodarstvu</b>                                                      | 2.1. Izgradnja razvojne infrastrukture<br>2.2. Ustvarjanje novih in kakovostnih delovnih mest<br>2.3. Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007-2013 (Soča 2013)                                           |
| <b>3. Odličnost v turizmu</b>                                                              | 3.1. Regionalna turistična destinacija Smaragdna pot<br>3.2. Usposabljanje in izobraževanje v turizmu<br>3.3. Zagotavljanje infrastrukturne opremljenosti regije za turizem                                 |
| <b>4. Celostni razvoj podeželja</b>                                                        | 4.1. Podjetnost in zaposlitvene možnosti na podeželju<br>4.2. Kakovost življenja na podeželju<br>4.3. Trajnostna raba naravnih danosti in ohranjanje kulturne dediščine                                     |
| <b>5. Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije</b> | 5.1. Celovit prostorski razvoj regije<br>5.2. Optimalno varstvo okolja<br>5.3. Uravnotežena in kakovostna javna gospodarska in informacijska infrastruktura regije<br>5.4. Trajnostna energetika            |

*Vir: Prirejeno po RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 70–86.*

## **4.2 Programi in ukrepi za izvajanje strategije razvoja in povečanje konkurenčnosti Goriške regije**

V nadaljevanju povzemam vsebino razvojnih prioritet in programov znotraj posamezne prioritete Goriške regije za obdobje med leti 2007 in 2013 kot izhajajo iz Regionalnega razvojnega programa Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013. Poleg utemeljitev za posamezne programe podajam temeljne cilje, katere zasleduje program in ciljne skupine, katerim je program (prvenstveno) namenjen. Predstavitev posameznih programov je dopolnjen s tabelarnim prikazom ukrepov za doseganje ciljev programa, skupaj z nosilci in najpomembnejšimi projekti, predvidenimi za izvajanje v obdobju med leti 2007 in 2013.

### **4.2.1 Razvojna prioriteta 1 – Znanje za podjetnost in razvoj**

Razvoj človeških virov je eden najpomembnejših elementov, ki prispeva k dvigu konkurenčnosti gospodarstva. Osnovni dejavnik razvoja človeških virov v sodobni družbi je znanje. Težišče razvojnih prizadevanj na področju socialnega okolja Goriške regije je dvigniti izobrazbeni nivo prebivalcev ter zagotoviti pogoje za zagotavljanje take kadrovske strukture v regiji, ki bo zmanjšala strukturno neskladje na trgu dela, gospodarstvu pa v pogojih nove ekonomije omogočila preboj med razvitejše evropske regije.

Na področju družbenih dejavnosti se bodo institucije povezovale zato, da bi s sinergičnimi učinki delovanja na različnih področjih krepili kulturno identiteto regije na meji z EU ter zagotovili kakovostne pogoje bivanja in dela različnim strukturam prebivalstva, predvsem mladim (stanovanja, štipendije, kulturno in športno infrastrukturo, društveno življenje) in posebnim ciljnim skupinam (invalidom, dolgotrajno brezposelnim, mladim kadrom, starejšim prebivalcem).

Najpomembnejša strateška cilja te razvojne prioritete sta nadaljnji dvig znanj in izobrazbene ravni prebivalcev (predvsem zaposlenih) ter dvig socialnega kapitala za nadaljnji razvoj podjetnosti in inovativnosti v gospodarstvu in življenju regije.

#### 4.2.1.1 Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov v regiji in njihov nadaljnji razvoj

Izobrazbena struktura prebivalcev Goriške regije še vedno zaostaja za državnim povprečjem in ni dovolj visoka, da bi se regija lahko razvijala v smeri inovativne regije. Zato je potrebno ustvariti pogoje za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov ter razvijati nove programe in tudi oblike izobraževanja, ki bodo kakovostni ter bodo odgovarjali potrebam gospodarstva, vsestranskemu razvoju prebivalstva in s tem regije kot celote.

**Cilj programa:** Ustvariti pogoje (prostorske, kadrovske,...) za izvajanje obstoječih izobraževalnih programov v regiji in razvijati nove izobraževalne programe, ki jih gospodarstvo regije potrebuje (srednješolske, višje- in visokošolske ter univerzitetne). Z ustvarjanjem pogojev za izvajanje obstoječih in z razvojem novih programov se bo povečal delež mladih, vključenih v šolanje. V regiji bo tako ostalo več mladih, prihajali pa bodo tudi od drugod.

**Ciljna skupina:** udeleženci sedanjih in prihodnjih izobraževalnih programov

*Tabela 4: Predlagani ukrepi za ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov v regiji in njihov nadaljnji razvoj v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                                                 | NOSILCI                                                     | PROJEKTI                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih srednješolskih programov in njihov nadaljnji razvoj v podporo razvoju regije | Gimnazija Tolmin                                            | Uvedba novega srednješolskega programa s področja turizma in gostinstva v Tolminu                                                                                                                       |
| Spodbujanje mladih k šolanju za poklice, ki jih regija potrebuje za svoj nadaljnji razvoj                              | Posoški razvojni center                                     | Štipendijska shema Goriške statistične regije                                                                                                                                                           |
| Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih visokošolskih programov in njihov nadaljnji razvoj                           | Mestna občina Nova Gorica                                   | Visokošolski kampus v Novi Gorici                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                        | Univerza v Novi Gorici                                      | Univerzitetni polikampus Univerze v Novi Gorici                                                                                                                                                         |
|                                                                                                                        | Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske Nova Gorica | Razvoj, izvajanje ter organiziranje visokošolskih programov za potrebe gospodarstva, višanje kvalitete življenja ter večanje prepoznavnosti Goriške kot visokošolskega središča v okviru VIRS Primorske |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 22; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 5.

#### 4.2.1.2 Razvoj vseživljenjskega učenja v regiji

V Sloveniji in v Goriški regiji se povečuje delež mladih, ki po končanem obveznem šolanju nadaljujejo šolanje na srednjih, višjih, visokih šolah ter univerzi. Zavedanje o potrebnosti vseživljenjskega učenja pa je še vedno na nizki ravni. Ker brez stalnega učenja in izpopolnjevanja ni gospodarskega razvoja niti razvoja posameznika, je nujno vzpodbuditi

uvajanje vseživljenjskega učenja na institucionalni in individualni ravni ter na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Poleg ozaveščanja o nujnosti vseživljenjskega učenja je potrebno zagotoviti pogoje za izvajanje različnih oblik, metod in vsebin takega pridobivanja znanj ter povečati vlaganja različnih dejavnikov v te procese.

**Cilj programa:** Razviti in izvajati čim več programov vseživljenjskega učenja, v katere se bo vključevalo vedno več celotnega prebivalstva in še posebno zaposlenih v Goriški regiji.

**Ciljne skupine:** prebivalci regije (posebno zaposleni)

*Tabela 5: Predlagani ukrepi za razvoj in izvajanje ukrepov vseživljenjskega učenja v regiji v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                       | NOSILCI                            | PROJEKTI                                                          |
|--------------------------------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Razvoj in izvajanje ukrepov vseživljenjskega učenja v regiji | Ljudska univerza Nova Gorica       | Center vseživljenjskega življenja Severne Primorske               |
|                                                              | Tehniški šolski center Nova Gorica | MIC - Medpodjetniški izobraževalni center Nova Gorica             |
|                                                              | Gimnazija Jurija Vege Idrija,      | Priprava, organizacija in izvajanje izobraževalnih                |
|                                                              | Čipkarska šola                     | programov na področju klekljanja - Primer vseživljenjskega učenja |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str.22; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije)2007–2009, 2007, str. 5.

#### 4.2.1.3 Izboljšanje kakovosti življenja v regiji

Okolje Goriške regije z vso svojo ponudbo na področju izobraževanja, dela in bivanja nasploh ni tako razvito, da bi zagotavljalo vračanje mladih izobražencev nazaj v regijo ter prebivalcem omogočalo vsestranski razvoj in osebno rast. Da bi trende preteklih desetletij, ko so mladi perspektivni kadri ostajali v centrih izven regije, kjer so se šolali, in ko se je aktivno prebivalstvo nasploh selilo v večje centre, preobrnilo, je v regiji potrebno zagotoviti višjo kvaliteto bivanja in dela.

*Tabela 6: Predlagani ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja v regiji v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                                                      | NOSILCI                                     | PROJEKTI                                                                          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
| Izgradnja novih stanovanj za različne ciljne skupine                                                                        | Občina Ajdovščina                           | Izgradnja kadrovskih stanovanj in izgradnja študentskega doma v občini Ajdovščina |
| Zaposlovanje težje zaposljivih kategorij prebivalstva                                                                       | RRA Severne Primorske Nova Gorica           | Pomoč težje zaposljivim pri vstopu na trg dela                                    |
| Izboljšanje zdravja prebivalcev regije                                                                                      | Psihiatrična bolnišnica Idrija              | Model integriranih služb za duševno zdravje                                       |
|                                                                                                                             | Mestna občina Nova Gorica                   | Preprečevanje in zmanjševanje škode za zdravje zaradi uporabe drog                |
|                                                                                                                             | Zavod za zdravstveno zdravje Nova Gorica    | Zmanjšanje zdravstvenih tveganj in promocija zdravja                              |
| Ustvarjanje pogojev za večje vključevanje prebivalstva regije v kulturne in športne aktivnosti ter aktivnosti prostega časa | občine, krajevne skupnosti, društva, zavodi | ni definiranih regijskih projektov, izvajali se bodo projekti na lokalni ravni    |
| Skrb za starejše in druge specifične kategorije prebivalstva                                                                | občine                                      | ni definiranih regijskih projektov, izvajali se bodo projekti na lokalni ravni    |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 22; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije)2007–2009, 2007, str. 5.

V tem okviru je prebivalcem Goriške regije, posebej mladim, potrebno omogočiti profesionalni razvoj in kreiranje kariere, ustrezne možnosti bivanja in kvalitetnega preživljanja prostega časa. V ta okvir je potrebno vključiti tudi prizadevanja za izboljšanje zdravja in psihosocialne kondicije ljudi. Zdrava in aktivna populacija namreč produktivneje

prispeva k razvoju skupnosti, istočasno pa zahteva manj pomoči na področju socialnega varstva in zdravstva. S tem namenom je smiselno podpirati tudi ljubiteljske (kulturne, športne,...) in društvene dejavnosti ljudi. Vse te aktivnosti je potrebno razvijati v celotni regiji, saj bo le usklajen razvoj vseh območij zagotovil razvoj regije kot celote.

**Cilj programa:** Razviti in izvajati čim več partnersko zastavljenih programov za različne ciljne skupine prebivalstva.

**Ciljna skupina:** vsi prebivalci regije, posebej pa mladi (da bi ostajali oziroma se vračali v regijo), kadri od drugod (ki bodo prišli v regijo in prispevali k njenemu razvoju) in posebne skupine prebivalstva (invalidi, ostareli, osebe s posebnimi potrebami)

#### **4.2.2 Razvojna prioriteta 2 – Inovativnost v gospodarstvu**

Gospodarstvo ostaja osnovno gonilo razvoja regije. Pomanjkanje zavedanja o vlogi inovativnosti je Goriško regijo pozicioniralo kot manj razvito obmejno regijo v Sloveniji, ki še vedno temelji na tradicionalni predelovalni industriji, trgovini in gradbeništvu. Strateška usmeritev regije je odločitev za inovacijski preboj in ustrezno prestrukturiranje gospodarstva. Prehod v družbo znanja, ki bo sposobna neprestanega inoviranja konkurenčnih produktov svetovnega merila, je edina pot k dvigu dodane vrednosti gospodarstva.

Konkurenčnost, rast in kulturo inoviranja zagotavlja le usposobljen in izobražen človek. Zato je potrebno v Goriški regiji investirati v izobraževalne, razvojne in raziskovalne institucije, ki bodo vzgajale in pripravljale nove generacije ustvarjalnega potenciala Goriške, kar bo predstavljalo inovacijski (socialni) kapital regije. Njegov osrednji del so talentirani in usposobljeni ljudje na vseh ravneh (voditelji, raziskovalci, podjetniki, različni tehniki in izobraževalci) ter podporna infrastruktura. Z vzpostavljeno razvojno infrastrukturo, ustreznimi ustvarjalni kadri in spodbudnim socialnim okoljem ter s povezovanjem med institucijami podpornega okolja in gospodarstvom bo vzpostavljeno posebno okolje ustvarjalnosti za globalno ekonomijo.

Ključne razvojne projekte v okviru te razvojne prioritete regija povezuje v programu Inovacijskega preboja Primorske regije (Program IN-PRIME), ki je usmerjen k preboju Goriške regije v inovativno, prepoznavno in spoštovano regijo. Izveden bo z dogovorom ključnih promotorjev inovativnosti z namenom zagotoviti pogoje za izvajanje programa.

Strateška cilja te razvojne prioritete sta spodbuditi inovativnost in hitrejši tehnološki razvoj v gospodarstvu ter povečati globalno konkurenčnost regije.

##### **4.2.2.1 Izgradnja razvojne infrastrukture**

Regija se srečuje s pomanjkanjem urejenih površin za poslovne prostore. V geografsko zaprtih hribovitih delih regije je problem že konfiguracija terena, slaba prometna dostopnost in infrastrukturna opremljenost naselij ter občutljivost naravnega okolja. Nasploh urejanje gospodarske razvojne infrastrukture zavirajo dolgotrajni postopki dopolnjevanja in spreminjanja prostorskih planov, zahtevni postopki urejanja tehnične dokumentacije in pridobivanja soglasij ter pomanjkanje finančnih sredstev za infrastrukturno opremljanje poslovnih površin in za spodbujanje podjetništva. Predmet investiranja v okviru programa bodo objekti, oprema ter programi podjetij in občin, ki bodo omogočili hitrejši razvoj inovativnega in konkurenčnega gospodarstva regije.

Tehnološki parki in inkubatorji postajajo z nastajanjem novih ustvarjalnih podjetij inovativni kapital okolja, v katerem delujejo. S tem ustvarjajo dolgoročno možnost stabilnega gospodarskega razvoja. Eden glavnih praktičnih rezultatov izgradnje razvojne infrastrukture Goriške regije je prenos rezultatov raziskav inštitutov in laboratorijev Univerze v Novi Gorici in drugih znanstveno-raziskovalnih institucij v praktično okolje tehnoloških parkov in inkubatorjev. Nadalje je pričakovati povečan delež ustvarjanj in razvoja R&R oddelkov v podjetjih, in sicer v povezavi z institucijami izobraževanja, raziskovanja in razvoja.

*Tabela 7: Predlagani ukrepi za izgradnjo razvojne infrastrukture v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                                 | NOSILCI                                                | PROJEKTI                                                                                                          |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Investicije v infrastrukturo, opremo in aplikacije                                                     | Občina Šempeter-Vrtojba                                | Komunalno opremljanje in postavitve infrastrukture v poslovnih, obrtnih in industrijskih conah v Goriški regiji   |
|                                                                                                        | Občina Ajdovščina                                      | Priprava dokumentacije za izvedbo komunalne ureditve v poslovnih, industrijskih in obrtnih conah v Goriški regiji |
|                                                                                                        | Mestna občina Nova Gorica                              | Univerzitetni inkubator Univerze v Novi Gorici                                                                    |
|                                                                                                        | Občina Ajdovščina                                      | Mrežni podjetniški inkubator                                                                                      |
| Vzpostavljanje pogojev za uvajanje študentov za aplikativno raziskovanje glede na potrebe gospodarstva | RRA severne Primorske, MSP, občine, gospodarske družbe | Ustanovitev tehnološkega centra                                                                                   |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 23; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 6.

**Cilj programa:** Urejanje novih površin za podjetja, predvsem pa postopna in dolgoročna izgradnja podporne infrastrukture za izobraževalne, raziskovalne in razvojne institucije z namenom, da se zagotovijo pogoji za hitrejšo rast in konkurenčnejši razvoj lokalnega gospodarstva. V navedenih institucijah se bodo vzgajale in pripravljale nove generacije ustvarjalnega potenciala Goriške regije, kar bo predstavljalo inovacijski kapital regije.

**Ciljna skupina:** nosilci gospodarskega razvoja (obstoječi in bodoči), s posebnim poudarkom na Univerzi v Novi Gorici, podjetjih, podpornemu okolju in finančnem sektorju

#### 4.2.2.2 Ustvarjanje novih in kakovostnih delovnih mest

Spremembe v globalnem gospodarstvu, ki so prinesle zaton nekaterih gospodarskih dejavnosti, nas zaradi vse ostrejšje konkurence silijo v iskanje novih možnosti za ohranjanje ali povečanje blagostanja. Prav to iskanje kar kliče po ustvarjanju novih podjetij z novimi pristopi, izdelki in storitvami.

Rezultati naporov v okviru tega programa se bodo odražali v nastajanju dovolj goste prisotnosti tehnoloških podjetij v regiji. Takšna podjetja bodo dolgoročno skrbela za vzgojo in usposabljanje skupin novih podjetnikov, nove tehnologije in izvozno usmerjene izdelke, usmeritve na rastoče mednarodne trge z možnostjo večanja tržnega deleža, prihodkov in dobička, dovolj trdnih in k rasti usmerjenih poslovnih načrtov, več kakovostnih delovnih mest, globalno rast prek razvoja inovativnih izdelkov.

**Cilj programa:** Ustvarjanje novih delovnih mest, s poudarkom na ustvarjanju prevladujočega deleža bolj zahtevnih ustvarjalnih delovnih mest s čim višjo dodano vrednostjo.

**Ciljna skupina:** obstoječa podjetja (javnega in zasebnega sektorja), podporne institucije in občine

*Tabela 8: Predlagani ukrepi za ustvarjanje novih in kakovostnih delovnih mest v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                           | NOSILCI                     | PROJEKTI                                                             |
|--------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| Krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti         | Razvojne agencije in občine | Upravljanje poslovnih, industrijskih in obrtnih con v Goriški regiji |
|                                                  | Primorski tehnološki park   | POPRI                                                                |
| Podpora novim in tehnološko usmerjenim podjetjem | RRA Severne Primorske       | Pisarna za transfer tehnologij in poslovnih modelov                  |
| Postavitev razvojnega sklada                     | Skupina Kolektor            | Aplikativni razvojni programi                                        |
|                                                  | RRA Severne Primorske       | Razvojni sklad IN PRIME                                              |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 23; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 6.

#### 4.2.2.3 Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007–2013 (Soča 2013)

Program zajema območje Zgornjega Posočja, natančneje občin Bovec, Kobarid in Tolmin. Za območje so značilni negativni razvojni trendi: izgubljanje vitalnosti prebivalstva (padanje števila prebivalstva, neugodna starostna struktura prebivalstva, najvišja povprečna starost prebivalstva v Sloveniji, nizka izobrazbena struktura, odliv mladih izobraženih kadrov, zadolženost prebivalstva), slabi ekonomski rezultati (nizek neto dobiček in dodana vrednost na zaposlenega, velika zadolženost podjetij, visok delež dolga v virih), geografska zaprtost območja, omejeni pogoji za kmetovanje in pogoste naravne nesreče z dolgoročnimi posledicami. Po potresu aprila 1998 je bil sprejet Zakon o popotresni obnovi objektov in spodbujanju razvoja v Posočju ter julija 2001 dopolnitve in spremembe tega zakona (Ur. l. RS, št. 57/2001). Na tej osnovi država izvaja popotresno sanacijo objektov in spodbuja gospodarski razvoj območja.

Program ukrepov razvojne pomoči Posočju 2007–2013 (Soča 2013) predstavlja nadaljevanje državne razvojne pomoči Posočju iz obdobja 1999–2001 ter programa spodbujanja razvoja v Posočju v letih 2002–2006. Namenjen je vzpostavljanju razvojne gospodarske infrastrukture, pospeševanju podjetniških vlaganj, razvoju gospodarstva, odpiranju novih delovnih mest, usposabljanju in razvoju kadrov v Posočju.

*Tabela 9: Predlagani ukrepi za program spodbujanja razvoja v Posočju (Soča 2013) v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                  | NOSILCI                 | PROJEKTI                                                                    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| Vzpostavljane razvojne infrastrukture                                                   | Občina Bovec            | Ureditev turistične infrastrukture                                          |
|                                                                                         | Občina Kobarid          | Komunalno urejanje obrtne cone Kobarid                                      |
|                                                                                         | Občina Tolmin           | Dokončanje poslovne cone Poljubinj                                          |
| Pospeševanje podjetniških vlaganj, razvoj gospodarstva in odpiranje novih delovnih mest | Posoški razvojni center | Spodbujanje podjetništva v Posočju                                          |
|                                                                                         | Posoški razvojni center | Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007-2013 (SOČA 2013)                 |
| Usposabljanje in razvoj kadrov                                                          | Posoški razvojni center | Štipendiranje kadrov za pridobitev V., VI., VII. in VIII. stopnje izobrazbe |
|                                                                                         | Posoški razvojni center | Spodbujanje zaposlovanja kadrov z najmanj V. stopnjo izobrazbe              |
|                                                                                         | Posoški razvojni center | Spodbujanje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih                       |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 23; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 6.

**Cilj programa:** Pospešiti gospodarski razvoj in prestrukturiranje gospodarstva, zagotoviti pogoje za nova in zahtevnejša delovna mesta ter dvigniti kakovost življenja do nivoja, da se bodo mladi odločali za življenje v Posočju.

**Ciljna skupina:** podjetja in samostojni podjetniki, dijaki in študentje, iskalci prve zaposlitve in občine

#### 4.2.3 Razvojna prioriteta 3 – Odličnost v turizmu

Turizem predstavlja za Goriško regijo perspektivno gospodarsko panogo, ki posredno in neposredno vključuje številne druge dejavnosti in se z njimi povezuje. Igralništvo poleg doživljajskih športov še vedno predstavlja enega izmed bolj razvitih turističnih proizvodov regije. Vseeno ima regija tudi druge, za razvoj turizma primerne potenciale (naravno okolje in dediščino, vino in kulinariko), ki pa so še premalo izkoriščeni. Pri nadaljnjem razvoju te panoge je treba najti ravnovesje med rabo in varovanjem okolja ter med kulturnimi in socialnimi značilnostmi. Turistični razvoj mora spodbujati aktivnost lokalnega prebivalstva – v smislu povezovanja, kakovosti, promocije in trženja lokalnih produktov, hkrati pa podpreti tudi velike investicije v kongresni, športno-rekreativni (zimski in letni) turizem ter termalni turizem.

Strateška cilja na področju turizma Goriške regije sta težnja k odličnosti v turizmu ter okrepitev konkurenčnost turističnega gospodarstva.

##### 4.2.3.1 Regionalna turistična destinacija Smaragdna pot

Program regionalne turistične destinacije Smaragdna pot predstavlja strateški program razvoja turizma v Zgornjem Posočju, vključuje pa tudi Idrijsko-Cerkljansko območje ter druge zainteresirane lokalne skupnosti. Sodi v projekt Slovenske turistične organizacije z naslovom »Stranske poti so zapeljivejše od glavnih«. Njegov namen je preusmeriti tuje tranzitne in domače potnike z glavnih na zanimive tematske stranske poti. V projekt je vključenih 6 poti. Združujejo vse pomembnejše ponudnike in turistične zanimivosti na način, ki poudarja predvsem izredno raznolikost Slovenije in dostopnost celotne ponudbe na zelo majhnem prostoru. Vsaka izmed poti omogoča drugačna doživetja.

Smaragdna pot ob zahodni meji Slovenije in po dolini Soče od Trente do Idrije in Divače vabi k edinstveni reki Soči in v doline zelenih dragocenosti. S svojo naravnostjo predstavlja programsko vez s preostalim delom Goriške regije in s turistično regijo Julijske Alpe. Naravno okolje ob reki Soči in njenih pritokih je izjemno atraktivno in ohranjeno. Problem pa je razpršenost in razdrobljenost turistične ponudbe ter prometna izoliranost območja. Posledica tega je slabši pretok informacij, manjša prepoznavnost ponudbe in nedoseganje kritične mase za večjo uspešnost na trgu. Primerjalno z drugimi regijami ima območje izjemno veliko zanimivih in raznolikih programov in atrakcij.

Nosilci programa Smaragdna pot želijo povezati obstoječe tematske programe in znamenitosti v turistično pot, ki bo prvovrstna atrakcija in ključni strateški produkt. Osnovni cilj programa Smaragdna pot je oblikovanje »hrbtenice« turistične ponudbe Zgornjega Posočja (Bovec-Kobarid-Tolmin) ter Idrijsko-Cerkljanske regije v zaokrožen in konkurenčno sposoben tržni program. Z uveljavljanjem skupne blagovne znamke se bo povečala konkurenčna sposobnost območja na mednarodnem trgu in doma. Pričakovan rezultat je graditev večje prepoznavnosti na trgu, povečanje števila prihodov in nočitev na območju učinkovitejše povezovanje obstoječih ponudnikov, boljša informiranost gostov, večja potrošnja gostov in lažje komuniciranje z večjimi turističnimi centri (Rejec, 2003, str. 4–6).

**Cilj programa:** oblikovati celovito in razpoznavno turistično destinacijo, ki bo zagotavljala konkurenčno turistično ponudbo.

**Ciljna skupina:** ponudniki turističnih programov na območju Goriške regije, s turizmom povezane institucije, izbrani segmenti turistov na ciljnih trgih

*Tabela 10: Predlagani ukrepi za program regionalne turistične destinacije Smaragdna pot v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                          | NOSILCI                                                       | PROJEKTI                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vzpostavljanje pogojev za koordiniran razvoj turizma v regiji                                   | Mestna občina Nova Gorica                                     | Management turistične destinacije Smaragdna pot                                                                 |
| Razvoj in promocija strateških proizvodov Smaragdne poti                                        | Ustanova "Fundacija Poti miru v Posočju"                      | Poti miru v Posočju                                                                                             |
|                                                                                                 | LTO Sotočje                                                   | Dežela žive vode                                                                                                |
|                                                                                                 | LTO Sotočje                                                   | Po poteh stare meje                                                                                             |
| Pospeševanje malega podjetništva v turizmu                                                      | občine, lokalne turistične organizacije, zasebni investitorji | Več različnih podjetniških iniciativ (investicije, spodbujanje investorjev)                                     |
| Ustvarjanje ugodnega naložbenega okolja, pridobivanje različnih virov financiranja in lobiranje | razvojne agencije, lokalne turistične organizacije            | Ustvarjanje ugodnega in spodbudnega podpornega okolja za naložbe v turistične in s turizmom povezane dejavnosti |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 24; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 7.

#### 4.2.3.2 Usposabljanje in izobraževanje v turizmu

Znanje, informiranost in primerna usposobljenost za kakovost in odličnost v turistični ponudbi, v odnosu do gostov in za primerno promocijo, predstavlja bistveno konkurenčno prednost turističnih ponudnikov. Ti morajo spremljati in upoštevati globalne trende povpraševanja v turizmu. Turisti se bodo vračali v turistična okolja, kjer bodo ustrezno informirani, kjer bodo do njih prijazni tako uslužbenci kot prebivalci in v katerih bodo poskrbeli zanje v skladu s standardi. Usposabljanje zaposlenih v turizmu je nujna in stalna naloga, saj je turizem najhitreje rastoča, vendar pa tudi ena najbolj spreminjajočih se in na zunanje vplive občutljivih gospodarskih panog na svetovnem trgu. Zahteva stalno spremljanje in izobraževanje tako turističnih strategov, pripravljalcev programov in strokovnjakov za trženje v turizmu kot tudi vseh ostalih zaposlenih v tej gospodarski dejavnosti.

*Tabela 11: Predlagani ukrepi za usposabljanje in izobraževanje v turizmu v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                     | NOSILCI      | PROJEKTI                                                                                                        |
|----------------------------------------------------------------------------|--------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Oblikovanje in izvajanje programov usposabljanj in izobraževanja v turizmu | Občina Bovec | Upravljanje znanja za odličnost turizma Goriške regije kot zasnova regionalnega kompetenčnega centra za turizem |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 24; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 7.

**Cilj programa:** Dvigniti izobraženost in usposobljenost zaposlenih v turizmu, zagotoviti kakovosten kader v vseh segmentih turistične dejavnosti in tako usposobiti turistično gospodarstvo v regiji za uspešno tekmo na trgu.

**Ciljna skupina:** zaposleni v turizmu in zainteresirani za podjetniško delovanje v turizmu

#### 4.2.3.3 Zagotavljanje infrastrukturne opremljenosti regije za turizem

Za razvoj turizma in večjo privlačnost območja so bistvenega pomena njegova dostopnost, varnost prometnih in drugih transportnih poti ter kakovost turistične infrastrukture. Geografska zaprtost in slabe cestne povezave severnega dela regije tako do drugih krajev znotraj regije kot do drugih regij (Gorenjska, Osrednjeslovenska, Italija) ovirajo večji obisk in pretok turistov. V zimskem času so nekatere ključne prehodne točke dalj časa neprevozne (prelaz Vršič). Slabe prometne komunikacije (ozke ceste, ukinjanje potniških vlakov) vplivajo tudi na slabši pretok informacij in na težje oblikovanje ter trženje skupnih turističnih produktov. Za izboljšanje pogojev razvoja turizma je potrebno posodobiti transportno infrastrukturo v regiji, predvsem vse prehode v druga območja (Col, Kladje, Petrovo Brdo, Vršič, Predil, vsi mejni prehodi z Italijo od Predila do Nebla), zagotoviti celoletno prevoznost Vršiča, preprečiti ukinjanje potniških vlakov, zagotoviti primerno število avtovlakov na Soškem koridorju in urediti športna letališča.

V okviru turistične infrastrukture je v regiji potrebno posodobiti visokogorsko smučišče Kanin. Nove zasneževalne naprave potrebujejo tudi vsa manjša smučišča. Smučarski center Cerkno, ki je eden najbolj hitro rastočih v Sloveniji, lahko drži korak z razvojem samo s stalno izboljšavo infrastrukture in izboljšanjem kakovosti dodatne ponudbe. Potrebe v regiji so velike tudi na področju kopališke infrastrukture, tako zaprtih bazenov kot primerne urejenosti naravnih kopališč, ki postajajo iz leta v leto bolj obiskana. Precej sredstev bo v naslednjih letih potrebno zagotoviti tudi za urejanje in vzdrževanje kolesarskih in drugih tematskih poti v regiji.

**Cilj programa:** Izboljšati transportne (predvsem cestne in železniške) povezave in navezave na sosednje regije in države ter zagotavljati sredstva za obnovo in razvoj turistične infrastrukture.

**Ciljna skupina:** Družba za avtoceste Republike Slovenije, Slovenske železnice, občine, ponudniki turističnih programov na območju Goriške regije, s turizmom povezane institucije.

*Tabela 12: Predlagani ukrepi za zagotavljanje infrastrukturne opremljenosti regije za turizem v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                              | NOSILCI                   | PROJEKTI                                                                                        |
|---------------------------------------------------------------------|---------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Izboljšanje prometnih povezav znotraj regije in dostopnosti navzven | Občine                    | Ureditev in turistična oprema slemenske ceste na območju Kolovrata (Kobarid–Goriška Brda)       |
|                                                                     | Občina Tolmin             | Urejanje prometne infrastrukture Ljubinj–Planina Razor                                          |
| Investicije v obnovo in razvoj turistične infrastrukture            | Občina Vipava             | Avtokampi                                                                                       |
|                                                                     | Občina Miren-Kostanjevica | Nočitvene kapacitete za varovane ciljne skupine - Mreža mladinskih hotelov in drugih namestitev |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 24; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 7.

#### 4.2.4 Razvojna prioriteta 4 – Celostni razvoj podeželja

Podeželje<sup>13</sup>, z izjemo nekaj mestnih središč, predstavlja življenjski prostor večini prebivalcev Goriške regije, kljub temu pa se je število kmečkega prebivalstva v zadnjih 30-ih letih drastično znižalo. Celostna usmeritev razvoja podeželja ne sme zajemati zgolj razvoja

<sup>13</sup> Kot podeželje je v specialističnem delu obravnavano celotno območje Goriške regije z izjemo središč upravnih enot - naselij Ajdovščina, Nova Gorica, Tolmin in Idrija.

kmetijstva, po drugi strani pa si podeželja brez kmetijstva ne moremo predstavljati, saj je to od nekdaj oblikovalo podeželske prostore in kulturne krajine na določenem območju in prav močno prisotna tradicija kmetovanja je vplivala na ohranitev posebnosti posameznih območij.

Izseljevanje mladih, s tem staranje prebivalstva in problem propadanja mnogih kmetij in celo vasi narekuje organiziran pristop k ohranjanju poseljenosti podeželja. Podeželje je treba ustrezno opremiti za bivanje in za razvoj podjetništva. Slabost podeželja je nizka stopnja informiranosti prebivalcev glede trendov in razvojnih možnosti, ki se ponujajo v okolju, ter nizka usposobljenost za njihovo izkoriščanje. Nerazvita skupna infrastruktura predvsem mladim predstavlja preveliko pomanjkljivost, da bi se odločili za bivanje v odročnejših območjih. Po drugi strani pa so nižje cene nepremičnin in večja varnost bivanja na podeželju prednosti, ki jih velja izkoristiti in z izvajanjem spodbujevalnih ukrepov za mlade družine vplivati na dvig poseljenosti podeželja.

Posebej izpostavljena slabost regije je šibko povezovanje med lokalnim in regionalnim okoljem ter med strokovnimi institucijami in terenom. Oblikovanje partnerstev in sodelovanje pri uresničevanju razvojnih aktivnosti je priložnost, ki jo mora izrabiti tudi podeželje. Turizem je gospodarska panoga v vzponu, priložnost za trajnostni razvoj regije je v ekoturizmu in oblikovanju specifičnih turističnih programov, ki bodo vključevali posebnosti podeželja ter kmetijske pridelave in predelave tega območja.

Strateška cilja razvoja podeželja sta okrepiti ekonomsko moč in ohraniti poseljenost.

#### 4.2.4.1 Podjetnost in zaposlitvene možnosti na podeželju

Kot drugod po Sloveniji se tudi na podeželskem območju Goriške regije soočamo s težavami v smeri pomanjkanja samoiniciativnosti in motivacije podeželskega prebivalstva za aktivno delovanje v smeri lastnega osebnega in poklicnega razvoja, nezadostno razvitega trženja lokalnih pridelkov in izdelkov ter njihovo vključevanje v širšo ponudbo. Pri tem je seveda potrebno upoštevati tudi omejitve, ki jih za gospodarjenje na podeželju prinaša upoštevanje načel trajnostnega razvoja in potreba po ohranjanju okolja. Na drugi strani pa se kažejo priložnosti v razvoju ekoturizma, ki narekujejo potrebo po izvajanju ukrepov, ki bodo ciljno usmerjeni v ustvarjanje novih delovnih mest oziroma različnih oblik zaposlitve in bodo tako izboljševali ekonomsko stanje podeželskega prebivalstva.

*Tabela 13: Predlagani ukrepi za podjetnost in zaposlitvene možnosti na podeželju v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                  | NOSILCI                                                      | PROJEKTI                                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| Usposabljanje in krepitev podjetnosti na podeželju                      | RRA z izvajalci posameznih podprojektov<br>Občina Ajdovščina | Izvedba usposabljanj, izobraževanj in svetovanj<br>Več znanja na podeželju                   |
| Razvoj, povezovanje in trženje lokalnih pridelkov in izdelkov podeželja | Občina Idrija<br>RRA z izvajalci posameznih podprojektov     | Trženje pridelkov in izdelkov s podeželja<br>Investicije v skupne predelovalne obrate        |
| Razvoj naravi prijaznega kmetovanja                                     | RRA skupaj s partnerji                                       | Prijazno do narave                                                                           |
| Razvoj obrtne, turistične in druge ponudbe na podeželju                 | RRA v sodelovanju z lokalnimi razvojnimi agencijami          | Regijska shema (sklad) za podporo malim nastanitvenim in gostinskim kapacitetam na podeželju |
| Konkurenčnost kmetijstva, gozdarstva in agroživilske industrije         | Vinska klet Goriška Brda                                     | Oprema za kondicioniranje prostorov, v katerih bo potekalo sušenje grozdja                   |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 25; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 8.

**Cilj programa:** Aktiviranje podjetniških potencialov na podeželju, krepitev ekonomske moči prebivalstva, oblikovanje tržno zanimivih proizvodov ter preprečevanje izseljevanja mladih in izobraženih prebivalcev.

**Ciljna skupina:** nosilci kmetijskih dejavnosti, obstoječi in potencialni nosilci dopolnilnih dejavnosti na kmetijah ter obstoječi in potencialni nosilci podjetniških idej na podeželju.

#### 4.2.4.2 Kakovost življenja na podeželju

Večina prebivalcev na podeželju se danes ne preživlja več s kmetijstvom. Kljub nekaterim negativnim demografskim trendom postaja po drugi strani podeželsko okolje privlačnejše za življenje, delo in sprostitev. Dejstvo pa je, da podeželje brez ustrezne infrastrukture ne more izkoristiti prednosti, ki jih ima v primerjavi z urbanim okoljem.

Program je oblikovan z namenom, da se s pomočjo nujno potrebnih investicij v infrastrukturo ustvari potrebne pogoje za nadaljnji razvoj in višjo kvaliteto bivanja ter dodatne možnosti za delo na podeželju. Obenem pa vključuje tudi ukrepe investiranja v infrastrukturo, ki bo omogočila ohranjanje perspektivnih kmetijskih dejavnosti posameznih območij v regiji.

Društvena, ljubiteljska dejavnost, ki je v regiji dobro razvita, predstavlja pomembno gonilo dogajanj na podeželju. V ta namen so v okviru programa predvideni ukrepi, s pomočjo katerih bodo društva in civilna družba dobili še večjo vlogo pri oblikovanju celostnega razvoja podeželja.

**Cilj programa:** zagotoviti na podeželju stimulativno klimo za bivanje in delo, zagotoviti investicije v gradnjo, obnovo in vzdrževanje infrastrukture ter spodbujati družabne in društvene aktivnosti.

**Ciljna skupina:** prebivalstvo na podeželju in institucije, kot so društva, krajevne skupnosti, občine

*Tabela 14: Predlagani ukrepi za kakovost življenja na podeželju v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                 | NOSILCI                                                          | PROJEKTI                                                                  |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|
| Obnova in ureditev vasi ter posodabljanje in vzpostavljanje lokalne infrastrukture     | RRA in partnerji                                                 | Infrastruktura na podeželju                                               |
| Večnamenski objekti, informacijsko-komunikacijska tehnologija, telecentri na podeželju | RRA in partnerji                                                 | Večnamenski objekti na podeželju                                          |
| Vzpostavitev oskrbnih funkcij naselij                                                  |                                                                  | Ni projektov regionalnega pomena                                          |
| Vzpodbijanje kulturnih in društvenih dejavnosti                                        | RRA v sodelovanju z lokalnimi razvojnimi agencijami in izvajalci | Krepitev socialnih odnosov in podpora društvenim dejavnostim na podeželju |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 25; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 8.

#### 4.2.4.3 Trajnostna raba naravnih danosti in ohranjanje kulturne dediščine

Obstoječa kulturna krajina, bogata naravna in kulturna dediščina ter gozdno bogastvo nedvomno pomenijo identiteto, na kateri mora podeželje Goriške regije graditi svojo podobo in s pomočjo sodobne organizacije uresničevati svoje priložnosti. Velika potreba se kaže po zaščiti in ohranjanju kulturne krajine, k čemer lahko pomembno prispeva kmetijstvo, zlasti kozjereja in ovčereja. Prav tako je potrebno strokovno gospodarjenje in zaščita gozdov ter

primerna raba lesne mase. Brez kmetijstva, gozdarstva in ozaveščenih ljudi, ki bodo za svoje delo tudi finančno stimulirani, se proti procesu zaraščanja krajine ni mogoče uspešno boriti.

Vse kar nam ponuja narava, kakor tudi ustvarjene kulturne danosti, je potrebno v soglasju z načeli trajnostnega razvoja vključiti v obstoječo ponudbo in ponuditi obiskovalcem. Razvijati je potrebno identiteto, izkoristiti prisotnost zavarovanih območij ter stalno skrbeti za ohranjanje ekološkega ravnovesja. Kulturna krajina, naravna in kulturna dediščina so pomembne prednosti in priložnosti za podeželje Goriške regije.

**Cilj programa:** ohranitev in trajnostna raba naravne in kulturne dediščine, ohranitev okolja ter optimizacija stroškov bivanja na podeželju.

**Ciljna skupina:** strokovne institucije, občine, krajevne skupnosti, društva, muzeji, nosilci kmetijskih dejavnosti, lastniki gozdov in potencialni investitorji v izkoriščanje obnovljivih virov energije.

*Tabela 15: Predlagani ukrepi za trajnostno rabo naravnih danosti in ohranjanje kulturne dediščine v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                                             | NOSILCI                                       | PROJEKTI                                                                               |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
| Trajnostna raba obnovljivih virov energije                                                                         |                                               | Ni projektov regionalnega pomena                                                       |
| Izboljševanje gospodarske vrednosti gozdov                                                                         |                                               | Ni projektov regionalnega pomena                                                       |
| Revitalizacija objektov in spomenikov kulturne dediščine ter ohranjanje ljudskega izročila in identitete podeželja | RRA in partnerji<br>Mestna občina Nova Gorica | Ohranjanje in vrednotenje naravne in kulturne dediščine<br>Dediščina za danes in jutri |
| Ohranjanje narave in kulturne krajine                                                                              | RRA in partnerji                              | Kulturna krajina za danes in za jutri                                                  |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 25; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 8.

#### 4.2.5 Razvojna prioriteta 5 – Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije

Primerjalne prednosti Goriške regije na področju okolja se kažejo v izredno bogati biotski in krajinski raznolikosti. Ustrezno ohranjanje, varovanje in obnavljanje naravnih in krajinskih danosti posameznih občutljivih območij bodo uspešni le z načrtnim in sistematičnim upravljavskim pristopom. Za doseganje pomembnega dela ciljev varstva okolja je nujno vzpostaviti učinkovit regijski sistem ravnanja z odpadki. Regija se mora povezovati na okoljevarstvenih vsebinah z namenom uveljaviti načela trajnostnega razvoja regije.

Prometna dostopnost Goriške regije je z vidika ocene razvojnih možnosti slovenskih regij ocenjena kot manj ugodna. Cestno prometno omrežje je sorazmerno razvejano, ne zagotavlja pa ustreznih potovalnih hitrosti in varnosti. Za doseganje načrtovanega ekonomskega razvoja in povečanje privlačnosti bivanja je nujna izboljšava notranjih prometnih povezav in navezav na sosednje in čezmejno regijo.

Z usklajenim regijskim prostorskim načrtovanjem bo Goriška regija maksimalno izkoristila strateško lego v širšem evropskem prostoru. Razvojna prioriteta je namenjena izboljšanju pogojev za bivanje in delo prebivalcev Goriške regije ter zagotavljanju takih razmer v njej, da bo zanimiva in privlačna za bivanje ter prijazna obiskovalcem od drugod.

Strateški cilji regije na tem področju so optimalno varstvo okolja in skladen prostorski razvoj ter zagotovitev uravnotežene infrastrukturne opremljenosti regije ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja.

#### 4.2.5.1 Celovit prostorski razvoj regije

Sistem prostorskega planiranja niti na nacionalnem nivoju ni zgrajen do mere, da bi zagotavljal celovite in vsestransko usklajene posege v prostor. Odsotno je regijsko prostorsko razvojno načrtovanje, ki bi v ključnih segmentih povezovalo socialno, ekonomsko in prostorsko načrtovanje.

Območje Goriške regije je izredno raznoliko in se deli na 4 subregije s subregijskimi središči. V prostorskem planu opredeljena hierarhija naselij se v praksi ne izvaja na način, ki bi zagotavljal enakomeren razvoj celotne regije in vsaj približno enak splošni standard življenja vsem prebivalcem. Politika razvoja določenih dejavnosti in funkcij naselij ter družbene in fizične infrastrukture na različnih nivojih ni dorečena. Posledica je praznjenje podeželja, intenzivna urbanizacija ob večjih središčih ter koncentracija vseh ključnih javnih služb in ustanov v regijskem središču.

Za uveljavljanje enakomernega razvoja celotne regije je potrebno v procesu priprave regionalnega prostorskega načrta najprej opraviti analizo sedanjih vlog in funkcij posameznih naselij ter vlogo in pomen posameznih infrastrukturnih omrežij. V nadaljevanju pa je potrebno, upoštevajoč strateške usmeritve iz državnega in regionalnega razvojnega programa, opredeliti pomen in funkcije občinskih centrov, subregijskih središč, kjer so sedeži upravnih enot ter regijskega središča.

Funkcije urbanih središč (občinskih, subregijskih in regijskega) morajo biti tako razporejene, da bodo zagotavljale enakomeren razvoj celotne regije, optimalno izkoriščanje razvojnih virov subregij in primerljivo kakovost javnih uslug vsem prebivalcem (tako v odročnih krajih kot v urbanih središčih). Glede na raznolikost in veliko oddaljenost posameznih naselij od upravnih in regijskega središča, je smiselno da subregijska urbana središča zadržijo vsaj vse obstoječe funkcije, in da se temu primerno uredi tudi njihovo financiranje.

V regijskem prostorskem načrtu bo potrebno reševati tudi probleme, ki jih v prostoru povzročajo neusklajene trase in koridorji ter razvoj prometnega omrežja. Znano je, da je severni del regije prometno težko dostopen v smeri proti Gorenjski, proti Italiji in proti Ljubljani, Idrijsko in Cerkljansko pa tudi proti Novi Gorici. Kritične točke bi morali sanirati in jih urediti za varen promet, strokovno oceno in presojo pa zaslužijo tudi predlogi rešitev predorske povezanosti proti Gorenjski.

*Tabela 16: Predlagani ukrepi za celovit prostorski razvoj regije v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                              | NOSILCI                                             | PROJEKTI                                                                                                                                                 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vzpostavitev in delovanje regijskega prostorskega načrtovanja ter geoinformacijskega sistema regije | Občina Idrija                                       | Regionalno prostorsko planiranje in geoinformacijski sistem regije                                                                                       |
|                                                                                                     | RRA                                                 | Četrta razvojna os – umeščanje dejavnosti in investicij v prostorske in izvedbene dokumente                                                              |
| Večanje kakovosti bivanja v naseljih s poudarkom na načelih trajnostnega razvoja                    | Občina Ajdovščina v sodelovanju z občinami v regiji | Urejanje javnega prostora – priprava celovitega programa razvoja javnih odprtih prostorov mest, trgov in vasi, ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 26; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 9.

**Cilj programa:** zagotoviti in uresničevati celovito regionalno prostorsko planiranje z namenom celovitega prostorskega razvoja regije.

**Ciljna skupina:** strokovne institucije, lokalne skupnosti, občine

#### 4.2.5.2 Optimalno varstvo okolja

Izhodišče programa je v prednostnih ciljih nacionalnega varstva okolja in v strateški odločitvi regije k trajnostno usmerjenemu razvoju. Okolje na območju Goriške regije je pretežno neonesnaženo, prostor zaznamuje biotska pestrost, še ohranjena krajina in atraktivna naravna dediščina. Pokrajinska odprtost regije pa hkrati pomeni tudi široko odprtost za vplive na okolje.

*Tabela 17: Predlagani ukrepi za optimalno varstvo okolja v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                              | NOSILCI                                                                                                                       | PROJEKTI                                                                                                               |
|---------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Varstvo in razvoj okoljskega kapitala</b>                        | Zavod za zdravstveno varstvo Nova Gorica                                                                                      | Sonaravni razvoj okolja                                                                                                |
|                                                                     | Zavod za zdravstveno varstvo Nova Gorica                                                                                      | Zdravo in čisto okolje – ozaveščanje prebivalstva, izobraževanje in promocija                                          |
|                                                                     | Občina Idrija/Rudnik živega srebra v zapiranju                                                                                | Celovit program okoljske sanacije za odpravljanje posledic rudnika živega srebra                                       |
|                                                                     | Konzorcij občin                                                                                                               | Program odstranjevanja azbestnih materialov iz okolja                                                                  |
|                                                                     | Občine Zgornjega Posočja                                                                                                      | Odpravljanje posledic potresa                                                                                          |
|                                                                     | Konzorcij občin                                                                                                               | Preventivni ukrepi in sanacije pred zemeljskimi plazovi in podori                                                      |
| <b>Varovanje, razvoj in upravljanje varovanih območij</b>           | Posoški razvojni center                                                                                                       | Integralno upravljanje porečja reke Soče                                                                               |
|                                                                     | Občina Ajdovščina (Idrija, Nova Gorica)                                                                                       | Regijski park Nanos-Timovski gozd (vzpostavitev in delovanje)                                                          |
|                                                                     | Triglavski narodni park                                                                                                       | Ustvarjanje pogojev za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter skrb za razvoj dejavnosti na območjih |
|                                                                     | Občina Komen – medregijsko sodelovanje                                                                                        | Razvoj orodij za celovito varstvo zavarovanih območij s poudarkom na Krasu                                             |
| <b>Varovanje vodnih virov in vodooskrba s kakovostno pitno vodo</b> | Vodovodi Gorica (MO Nova Gorica, Ajdovščina, Brda, Kanal)                                                                     | Vodooskrba Timovsko-Banjske planote in Vipavske doline                                                                 |
|                                                                     | Konzorcij občin SZ dela regije (Komunala Tolmin)                                                                              | Čista Soča – Zagotavljanje kvalitetne oskrbe s pitno vodo                                                              |
|                                                                     | Zavod za zdravstveno varstvo                                                                                                  | Vzpostavitev celovitega sistema upravljanja in varovanja vodnih virov in vodovodnih sistemov                           |
|                                                                     | Občina Idrija                                                                                                                 | Povezava naselij z daljinskim vodovodom                                                                                |
| <b>Odvajanje in čiščenje odpadne in padavinske vode</b>             | Vodovodi Gorica v sodelovanju z občinami Nova Gorica, Ajdovščina, Vipava, Šempeter-Vrtojba, Miren-Kostanjevica, Renče-Vogrsko | Študija o vzrokih za onesnaženje reke Vipave in njenih pritokov s pripravo predlogov za saniranje stanja               |
|                                                                     | Konzorcij občin SZ dela regije (Komunala Tolmin)                                                                              | Celovito urejanje odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda v porečju reke Vipave                                 |
|                                                                     | Konzorcij občin SZ dela regije (Komunala Tolmin)                                                                              | Čista Soča – Odvajanje in čiščenje odpadnih voda                                                                       |
| <b>Gospodarno ravnanje z odpadki</b>                                | Konzorcij občin Severne Primorske (koordinator Komunala Nova Gorica)                                                          | Regijski sistem ravnanja z odpadki – RSGO – odlagališče                                                                |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 26; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 9.

Svoj vpliv na okolje imajo točkovni onesnaževalci (industrija,...) in potrošniški način življenja (razpršena stanovanjska gradnja, večanje prometa, večanje količin odpadkov,...). Z okoljskega vidika je še posebej pomembna bližina intenzivno razvite italijanske dežele Furlanije-Juljske krajine, ki povzroča dodatno onesnaženost posameznih sestavin okolja regije.

Glavni vzrok oblikovanja programa je zavedanje regije o pomenu skupnega obravnavanja, priprave in izvajanja varstva okolja.

**Cilj programa:** optimalno varstvo okolja, sonaravno upravljanje z vodnimi viri, ohranjanje biotske raznovrstnosti in raznolikosti kulturne krajine ter izboljšanje stanja degradiranega okolja in kakovosti bivanja v sodelovanju z okolju prijaznim gospodarstvom.

**Ciljna skupina:** izobraževalne institucije, strokovne institucije, lokalne skupnosti, občine, podjetja

#### 4.2.5.3 Uravnotežena in kakovostna javna gospodarska in informacijska infrastruktura regije

Prometna dostopnost Goriške regije je z vidika ocene razvojnih možnosti slovenskih regij ovrednotena kot manj ugodna glede na ostale regije (zlasti njen severni del). Cestno omrežje je sorazmerno razvejano, vendar ne more zagotavljati primerne hitrosti in varnosti. Posebej problematične so navezave na sosednje regije in kvaliteta medobčinskih povezav. Zahtevno je tudi vzdrževanje lokalnih cest. Velikega pomena je zagotovitev povezav in navezav na evropsko pomembne prometne koridorje.

Železniški promet v regiji izgublja pomembno vlogo, vozni park in proga so zastareli, ukinjajo se vlaki, prevoz potnikov že dolgo ne pokriva funkcionalnih stroškov. Za zagotavljanje razvoja gospodarstva, turizma in podeželja je potrebno vzpostaviti integriran prometni sistem znotraj regije, do drugih regij ter kvalitetne navezave na evropski koridor.

Pomemben vidik trajnostne naravnosti v prometu regije je spodbujanje nemotoriziranih oblik prometa, kot sta pešačenje in kolesarjenje, z namenom izboljšati kvaliteto bivanja prebivalcev in razvoj turizma.

*Tabela 18: Predlagani ukrepi za uravnoteženo in kakovostno javno gospodarsko in informacijsko infrastrukturo regije v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                                                                   | NOSILCI                                                                                                              | PROJEKTI                                                                                                                             |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vzpostavitev uravnoteženega omrežja cestnih povezav med poseljenimi območji znotraj regije ter navezavami na sosednje in čezmejno regijo | Občina Idrija                                                                                                        | Ceste povodja reke Soče; Izboljšanje cestnega omrežja na območju SZ dela Severnoprimske regije                                       |
| Participativno načrtovanje državne prometne infrastrukture in daljinskih kolesarskih poti                                                | Mestna občina Nova Gorica<br>Občina Renče-Vogrsko                                                                    | Načrtovanje in izgradnja daljinskih kolesarskih povezav<br>Projektiranje in izvedba primarnega cestnega omrežja v južnem delu regije |
| Izboljšanje in razvoj železniške infrastrukture in prometa ter infrastrukture za zračni promet                                           | MO Nova Gorica, občine Šempeter-Vrtojba, Miren-Kostanjevica, Renče-Vogrsko<br>Občina Bovec in Aero klub Josip Križaj | Študija o dolgoročni uporabnosti železniške povezave v Goriški regiji<br>Posodobitev in razvoj športnih letališč                     |
| Razvoj informacijsko-komunikacijske infrastrukture                                                                                       | Občina Šempeter-Vrtojba<br>Operaterji omrežij                                                                        | Goriška e-regija<br>Vzpostavitev širokopasovne infrastrukture za prenos podatkov in informacij                                       |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 26; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 9.

Neustrezne informacijske povezave zunaj regionalnega in občinskih središč ne zagotavljajo zadovoljivega prenosa podatkov in informacij. Možnosti, ki jih informacijsko-komunikacijska tehnologija ponuja, so neizkoriščene (e-delo). Manjša je učinkovitost poslovnih in javnih subjektov.

**Cilj programa:** uravnotežena in kakovostna infrastrukturna opremljenost regije (gospodarska in informacijska infrastruktura) s poudarkom na izboljšanju prometnih povezav (zlasti cestnega omrežja), ter vpliva na načrtovanje in dinamiko gradnje državnega prometnega omrežja.

**Ciljna skupina:** lokalne skupnosti, podjetja, svetovalne institucije, zavodi

#### 4.2.5.4 Trajnostna energetika

Dolgoročno bodo obnovljivi viri energije zelo pomemben domači strateški vir primarne energije. Energetska politika se bo usmerjala v povečanje energetske rabe biomase, geotermalne, sončne in vetrne energije, pa tudi v porabo odpadne toplote. Razvoj obnovljivih virov je po svetovnih izkušnjah sicer odvisen tudi od cene nafte in drugih neobnovljivih virov, vendar bo njihova poraba strateško spodbujana. Slovenija bo sledila ciljem EU v prihodnjem desetletju in skušala podvojiti delež obnovljivih virov energije v bilanci primarne energije.

V Goriški regiji je nizka izraba biomase in obnovljivih sekundarnih virov energije. Posek lesa zaostaja za prirastom. Regija ima še neizrabljene možnosti rabe površinskih voda v energetske namene. Mnoga večja naselja bi lahko s plinifikacijo ali ogrevanjem z alternativnimi viri močno znižala onesnaženost zraka, posebno v kurilni sezoni. Na področju raziskovanj izrabe vetrne energije v Vipavski dolini ni pomembnejših premikov. Onesnaženost okolja, ki se večja, narekuje učinkovito rabo in proizvodnjo okolju prijazne energije.

Program trajnostne energetike rešuje pomanjkanje električne energije in energentov v Goriški regiji z izboljšanjem izkoristkov in zmanjšanjem izgub ter s povečano rabo obnovljivih virov energije.

*Tabela 19: Predlagani ukrepi za trajnostno energetiko v obdobju 2007–2013*

| UKREPI                                                                                                                                                           | NOSILCI                                   | PROJEKTI                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| Kakovostna oskrba z električno energijo, raba obnovljivih virov energije in uvajanje novih tehnologij za boljši izkoristek oziroma boljše parametre v energetiki | GOLEA-Goriška Lokalna Energetska Agencija | Učinkovita raba energije v praksi                       |
|                                                                                                                                                                  | GOLEA-Goriška Lokalna Energetska Agencija | Uvajanje obnovljivih virov energije                     |
|                                                                                                                                                                  | Občina Šempeter-Vrtojba                   | Sončne elektrarne ob hitri cesti Podnanos - MMP Vrtojba |

Vir: Prirejeno po R. Ščančar et al., RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013: povzetek, 2006, str. 26; Izvedbeni načrt RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2009, 2007, str. 10.

**Cilj programa:** zagotavljanje večje energetske samostojnosti regije, povečanje deleža energije, pridobljene iz obnovljivih virov, izboljšanje izkoristka in zmanjšanje izgub toplotne energije.

**Ciljna skupina:** svetovalne institucije, zavodi, lokalne skupnosti, javni in privatni sektor

### 4.3 Spremljanje uresničevanja programov

Za usmerjanje, spremljanje in nadzor izvajanja RRP je zadolžen Regionalni razvojni svet (RRS). Pri tem ni pomembno, ali gre za projekte RRP, ki bodo financirani s sredstvi mednarodnih, nacionalnih oziroma zasebnih virov. Pomembno je, da so projekti regijsko pomembni in usklajeni ter da uresničujejo strateške cilje razvoja regije. Pogoj za uspešno izvajanje programov je učinkovita regionalna podporna mreža in sodelovanje ključnih organov regije z lokalnimi skupnostmi, gospodarstvom, razvojnimi agencijami in civilno družbo.

Razvojne projekte izvajajo razvojne agencije, občine, gospodarski subjekti in druge pristojne institucije. Regijska razvojna agencija je zadolžena za koordinacijo izvajanja projektov iz

RRP, strokovno pomoč pri pripravi in iskanju finančnih virov za realizacijo (Ščančar et al., 2007, str. 32). O izvajanju posameznih programov, usklajenosti z letnim izvedbenim načrtom in opravljanju drugih regionalnih nalog RRA poroča RRS in Svetu regije. Na državni ravni izvajanje RRP spremljata in ocenjujeta Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalni razvoj ter Svet za strukturno politiko.

Vrednotenje programov je skupaj s spremljanjem bistveni del procesa uresničevanja programov. Osredotoča se na oceno doseganja ciljev programa v skladu s 5 kriteriji vrednotenja (Colnar Leskovšek et al., 2005, str. 35–36):

- Ustreznost: V kakšni meri so cilji programa prilagojeni potrebam in prioritetam na nacionalni ravni in ravni Evropske unije?
- Učinkovitost: Kakšni so rezultati glede na porabljen sredstva?
- Uspešnost: Ali program dosega specifične in splošne cilje?
- Koristnost: Ali je program zadovoljil potrebe ciljne skupine?
- Trajnost: Koliko časa po koncu programa bodo še vidni učinki programa?

Uresničevanje zastavljenega programa lahko ogrozijo kritična tveganja, ki izhajajo iz lokalnega, regionalnega in širšega okolja:

- pomanjkanje finančnih sredstev;
- pomanjkanje znanj ključnih oseb zadolženih za realizacijo programa;
- socialne ovire: nezaupanje v nove ideje, mlade in nove ljudi, nepripravljenost za tveganje in prevzemanje odgovornosti za lasten razvoj;
- nesposobnost dialoga med politiko in podjetniškim sektorjem.

Posebno pozornost je potrebno nameniti izvajanju programov z vidika učinkovitosti porabe finančnih sredstev in doseganja ciljev programov, ukrepov in projektov. Za kvantitativno spremljanje uresničevanja in nadzor programov so opredeljeni ključni kazalniki, na podlagi katerih se vrednotita napredek in učinek ukrepov. Nabor kazalnikov za spremljanje in nadzor zastavljenih ciljev je prikazan v Tabeli 20 v nadaljevanju.

V preteklem programskem obdobju (2002–2006) MRRA Severne Primorske ni sistematično spremljala v RRP navedenih kazalnikov za merjenje uresničevanja strateških ciljev in posameznih programov, temveč je učinke izvajanja RRP ocenila bolj v obliki komentarja izvajanja posameznih programov RRP. Tako za predstavitev in oceno konkretnih rezultatov, merjenih s fizičnimi kazalniki, za preteklo programsko obdobje ni sistematično zbranih podatkov.

Tudi druge regionalne razvojne agencije po Sloveniji so Agenciji RS za regionalni razvoj sicer pošiljale letna poročila o izvajanju regionalnih nalog, ki pa so bila povsem vsebinske narave. Izvedba fizičnega merjenja kazalnikov je bilo predvideno v okviru informacijskega sistema Agencije RS za regionalni razvoj, vendar ta sistem ni zaživel, kot je bilo zamišljeno. V prihodnje bi bilo zato smiselno razmišljati, da regija v okviru RRA vzpostavi sproti sistem spremljanja uspešnosti izvajanja svojega RRP, saj je to pomemben korak za uresničevanje razvojne strategije regije in merilo o uspešnosti izvajanja ukrepov.

*Tabela 20: Kazalniki za merjenje napredka regije*

| KAZALNIKI ZA PODROČJE ČLOVEŠKIH VIROV                                                                                    | KAZALNIKI ZA PODROČJE GOSPODARSTVA                                       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| Izobrazbena struktura prebivalcev                                                                                        | Število komunalno opremljenih poslovnih, industrijskih in obrtnih con    |
| Število študentov, vključenih v visokošolske izobraževalne programe v regiji                                             | Število novih zgradb za podporne institucije                             |
| Število podeljenih štipendij znotraj regijske štipendijske sheme po šolskih letih                                        | Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu                          |
| Letno število vključenih v svetovanje in informiranje v informacijska središča za izobraževanje odraslih (ISIO) v regiji | Število hitro rastočih podjetij v regiji                                 |
| Letno število vključenih v centre za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS) v regiji                                 | Število registriranih raziskovalnih skupin in raziskovalcev              |
| Število novih stanovanj, zgrajenih po letih                                                                              | Število zaposlenih v razvojno-raziskovalnih oddelkih podjetij            |
| Število težje zaposljivih prebivalcev, vključenih v različna usposabljanja                                               | Število inštitutov                                                       |
| Število oskrbovancev v domovih upokojujencev                                                                             | Število tehnoloških centrov                                              |
|                                                                                                                          | Število gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov                    |
|                                                                                                                          | Število zaposlenih v gospodarskih družbah in pri samostojnih podjetnikih |
|                                                                                                                          | Neto dodana vrednost                                                     |
|                                                                                                                          | Delež delovno aktivnega prebivalstva z najmanj visokošolsko izobrazbo    |
|                                                                                                                          | Delež delovno aktivnega prebivalstva z najmanj srednješolsko izobrazbo   |
| KAZALNIKI ZA PODROČJE TURIZMA                                                                                            | KAZALNIKI ZA PODROČJE PODEŽELJA                                          |
| Število obiskov                                                                                                          | Število registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah                 |
| Število nočitev                                                                                                          | Število oblikovanih skupnih blagovnih znamk proizvodov podeželja         |
| Novi matični visokošolski turistični programi in specializirane turistične visoke šole oz. fakultete                     | Število kmetijskih gospodarstev, ki izvajajo kmetijsko-okoljske ukrepe   |
| Izobrazbena struktura zaposlenih v turizmu                                                                               | Število zaščitenih kmetijskih in drugih proizvodov podeželja             |
| Število novih turističnih kapacitet                                                                                      | Število društev                                                          |
| Število novih ležišč                                                                                                     | Dolžina gozdnih cest                                                     |
| Število kongresnih kapacitet (sedežev)                                                                                   | Površina vseh kmetijskih zemljišč v uporabi                              |
| KAZALNIKI ZA PODROČJE OKOLJA, PROSTORA IN INFRASTRUKTURE                                                                 |                                                                          |
| Število regionalnih strokovnjakov, vključenih v regijsko prostorsko načrtovanje                                          |                                                                          |
| Delež vključevanja lokalnih skupnosti                                                                                    |                                                                          |
| Število programov in planskih/načrtovalskih regionalnih projektov                                                        |                                                                          |
| Višina sredstev za projekte/investicije v okoljsko infrastrukturo in projekte                                            |                                                                          |
| Delež prebivalcev, priključenih na javni kanalizacijski sistem                                                           |                                                                          |
| Delež prebivalcev, priključenih na čistilno napravo                                                                      |                                                                          |
| Število okoljevarstvenih regionalnih projektov v izvajanju                                                               |                                                                          |
| Delež zavarovanih območij glede na celotno površino regije                                                               |                                                                          |
| Obseg oziroma višina izdatkov za preventivne in sanacijske projekte potresov, plazov in erozij                           |                                                                          |
| Delež prebivalcev, priključenih na javni vodovodni sistem                                                                |                                                                          |
| Delujoč regijski sistem ravnanja z odpadki                                                                               |                                                                          |
| Dolžina obnovljenih lokalnih cest                                                                                        |                                                                          |
| Dolžina posodobljenega in novozgrajenega državnega cestnega omrežja                                                      |                                                                          |
| Dolžina urejenih daljinskih kolesarskih poti                                                                             |                                                                          |
| Število izdelanih strokovnih podlag in načrtovalskih dokumentov regionalnega pomena                                      |                                                                          |
| Število novih objektov za proizvodnjo obnovljivih virov energije                                                         |                                                                          |
| Delež obnovljivih virov energije                                                                                         |                                                                          |
| Izdelane energetske zasnove                                                                                              |                                                                          |

Vir: Prirejeno po RRP Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013, 2006, str. 99–155.

## SKLEP

Regionalna politika je imela v preteklosti predvsem politične in socialne motive. Z uveljavitvijo novega pristopa k vzpodbujanju regionalnega razvoja pa postaja tudi ekonomsko potrebna, saj postaja ravno raven regij vir rasti nacionalne ekonomije v celoti. Z ustrezno vodeno politiko regionalnega razvoja skušamo na eni strani prek spodbujanja konkurenčnosti in inovativnosti poskrbeti za večjo gospodarsko rast, na drugi strani pa odpraviti ali vsaj ublažiti posledice tržnega gospodarstva, ki povzročajo razlike med regijami in zaradi katerih nekateri deli države uživajo prednosti, drugi pa so zapostavljeni, njihov razvoj stagnira ali celo nazaduje. Regionalna politika tako postaja hkrati tudi nacionalna razvojna politika in zmanjševanje razlik med posameznimi območji v državi ni več njen edini cilj.

Regije se v zadnjih letih soočajo s številnimi gospodarskimi, demografskimi in okoljskimi težavami, zato je vse večje osredotočanje na regionalno konkurenčnost nujno z namenom izkoristiti razpoložljive potencialne, izboljšanje svojega konkurenčnega položaja in prepoznavnosti.

Pri oblikovanju razvojne strategije regije je pomembno najprej analizirati stanje, proučiti trenutni položaj regije glede na konkurente regije, oblikovati razvojno vizijo s strateškimi cilji ter na koncu izbrati pravi pristop, s katerim želimo vizijo v prihodnosti uresničiti (Grah & Bobek, 2008, str. 95–99).

V svojem specialističnem delu sem sledila cilju, da na podlagi podrobne proučitve dejavnikov socialnega, gospodarskega in naravnega okolja Goriške regije, podam oceno konkurenčnosti Goriške regije ter razvijem strategijo razvoja regije s potrebnimi mehanizmi in ukrepi za povečanje konkurenčnega položaja Goriške regije. Pri tem procesu sem se osredotočila na nekaj pomembnih projektov, ki podpirajo strateške cilje in s tem izboljšajo kakovost življenja v Goriški regiji. Ključne ugotovitve, pridobljene v okviru izdelave specialističnega dela, podajam v nadaljevanju.

**Vizija** Goriške regije je, da postane prepoznavna kot regija uspešnih podjetij, ustvarjalnih ljudi, ohranjene narave, bogate naravne in kulturnozgodovinske dediščine, poseljenega podeželja, po ekonomskih kazalcih pa primerljiva z uspešnimi evropskimi regijami ter prijazna do lastnih prebivalcev in obiskovalcev. Za doseganje razvojne vizije kot svojega najbolj okvirnega razvojnega cilja bo regija izvajala splet med seboj povezanih aktivnosti, podprtih z zunanjimi ukrepi. Namen takega strateškega delovanja je odprava razvojnega zaostanka in konkurenčno pozicioniranje regije v segmentih poslovanja (delovanja), ki so povezani z znanjem za podjetnost in razvoj, inovativnostjo v gospodarstvu, odličnostjo v turizmu, celostnim razvojem podeželja in trajnostnim okoljskim in prostorskim razvojem ter infrastrukturno opremljenostjo regije. V ta namen je oblikovanih 5 glavnih razvojnih prioritet za človeške vire, gospodarstvo, turizem, podeželje ter okolje, prostor in infrastrukturo.

**Razvoj človeških virov** je eden najpomembnejših elementov, ki prispeva h konkurenčnosti gospodarstva. Osnovni dejavnik razvoja človeških virov v sodobni družbi pa je znanje. Okolje Goriške regije s svojo ponudbo na področju izobraževanja, dela in bivanja nasploh ni dovolj razvito, da bi zagotavljalo ustrezne pogoje za vračanje mladih izobraženih kadrov nazaj v regijo ter prebivalcem omogočalo vsestranski razvoj in osebno rast. Izobrazbena struktura prebivalcev regije zaostaja za državnim povprečjem in ni dovolj visoka, da bi se regija razvijala v smeri inovativne regije, tudi zavedanje o potrebnosti vseživljenjskega učenja je še vedno na nizki ravni. Zato predlagam, da se v regiji zagotovijo pogoji za kakovostno bivanje in dela različnim strukturam prebivalstva, zlasti mladim (stanovanja, štipendije, kulturna in športna infrastruktura, društveno življenje) z namenom dviga znanj in izobrazbene ravni prebivalcev za nadaljnji razvoj podjetnosti in inovativnosti v gospodarstvu in življenju regije.

**Gospodarstvo** ostaja osnovno gonilo razvoja regije. Vendar pa je pomanjkanje zavedanja o vlogi inovativnosti Goriško regijo pozicioniralo kot manj razvito obmejno regijo v Sloveniji, ki še vedno temelji na tradicionalni predelovalni industriji, trgovini in gradbeništvu. Regija se srečuje s pomanjkanjem urejenih površin za poslovne prostore in pomanjkanjem tehnoloških podjetij, ki bi ustvarjala nova kakovostna delovna mesta z višjo dodano vrednostjo. Negativni razvojni trendi so izraziti zlasti na območju Zgornjega Posočja, na katerem se s pomočjo ukrepov v okviru programa spodbujanja razvoja v Posočju (Soča 2013) vzpostavlja razvojno gospodarsko infrastrukturo (obrtne in poslovne cone), pospešuje podjetniška vlaganja, razvoj

gospodarstva ter pomaga pri odpiranju novih delovnih mest ter usposabljanju in razvoju kadrov v Posočju. Menim, da je pot k dvigu dodane vrednosti goriškega gospodarstva mogoča le s preходом v družbo znanja, ki bo sposobna neprestanega inoviranja konkurenčnih produktov svetovnega merila. Zato je potrebno v Goriški regiji investirati v izobraževalne, razvojne in raziskovalne institucije, ki bodo vzgajale in pripravljale nove generacije ustvarjalnega potenciala Goriške, kar bo predstavljalo inovacijski kapital regije.

**Turizem** je gibalno razvoja celotne družbe regije, saj se neposredno ali posredno vključuje oziroma vpliva na številne druge dejavnosti. Najbolj razvit turistični proizvod regije predstavlja igralništvo. Vendar pa ima regija tudi druge, za razvoj turizma pomembne potencialne, ki so še premalo izkoriščeni. S tem mislim na čisto naravno okolje, ohranjeno kulturno dediščino, vino in kulinariko. Strateška cilja na področju Goriške regije sta težnja k odličnosti v turizmu ter okrepitev konkurenčnosti turističnega gospodarstva. Za področje Zgornjega Posočja predstavlja strateški program razvoja program regionalne turistične destinacije Smaragdna pot, katerega cilj je oblikovati celovito turistično destinacijo doline reke Soče. Dvig kakovosti turistične ponudbe je potrebno uresničiti s spodbujanjem aktivnosti lokalnega prebivalstva, hkrati pa podpreti tudi velike investicije v kongresni, športno-rekreativni turizem ter termalni turizem. Pomembno je dvigniti izobraženost in usposobljenost zaposlenih v turizmu, neizogibno pa dvigniti kakovost turistične infrastrukture, vključno z izboljšanjem cestne in železniške povezave Goriške regije s sosednjimi območji.

**Podeželje** predstavlja življenjski prostor večini prebivalcev Goriške regije, čeprav se je število kmečkega prebivalstva v zadnjem obdobju močno znižalo. Čeprav celostna usmeritev razvoja podeželja ne sme zajemati zgolj razvoja kmetijstva, pa si podeželja brez kmetijstva ne moremo predstavljati, saj je ravno kmetijstvo od nekdaj oblikovalo podeželske prostore in kulturne krajine na določenem področju. Problemi, s katerimi se srečujemo na podeželju Goriške regije, so podobni kot v drugih slovenskih regijah. To so: izseljevanje mladih, staranje prebivalstva, propadanje kmetij, celo vasi. Poleg teh se soočamo s pomanjkanjem samoiniciativnosti in motivacije podeželskega prebivalstva za aktivno delovanje, nezadostno razvitim trženjem lokalnih pridelkov in izdelkov ter slabo infrastrukturno opremljenostjo. V tem okviru predlagam, da podeželje Goriške regije izkoristi svoje prednosti v okviru oblikovanja specifičnih turističnih programov, ki bodo vključevali posebnosti podeželja ter kmetijske pridelave in predelave tega področja. Priložnost za trajnostni razvoj regije pa je tudi v ekoturizmu.

**Naravna in kulturna krajina** Goriške regije se kaže v izredno bogati biotski in krajinski raznolikosti ter kot neonesnaženo. Pokrajinska odprtost regije pa hkrati pomeni tudi široko odprtost za vplive na okolje. Ustrezno ohranjanje, varovanje in obnavljanje naravnih in krajinskih danosti posameznih občutljivih območij bodo uspešni le z načrtnim in sistematičnim pristopom. **Osnovna prometna infrastruktura** Goriške regije je ovrednotena kot manj ugodna glede na ostale regije v Sloveniji (zlasti njen severni del). Cestno omrežje je sorazmerno razvejano, vendar ne nudi ustrezne hitrosti in varnosti. Železniški promet v regiji izgublja pomembno vlogo, vozni park in proga so zastareli, ukinjajo se vlaki, prevoz potnikov ne pokriva funkcionalnih stroškov. Javni transport je relativno slab in v mnogih bolj oddaljenih predelih redek, kar povzroča slabšo mobilnost delovne sile. Pomemben vidik trajnostne naravnosti v prometu regije predstavljajo nemotorizirane oblike prometa (pešačenje, kolesarjenje) z namenom izboljšati kakovost bivanja prebivalcev in razvoj turizma. Delež izrabe **obnovljivih virov energije** v Goriški regiji je še vedno nizek. Tako posek lesa zaostaja za prirastom, neizrabljene so možnosti rabe površinskih voda v energetske namene, na področju izrabe vetrne energije v Vipavski dolini ni pomembnejših premikov.

Program trajnostne energetike tako rešuje pomanjkanje električne energije in energentov v Goriški regiji z izboljšanjem izkoristkov in zmanjševanjem izgub ter s povečano rabo obnovljivih virov energije.

Programi razvoja Goriške regije, ki sem jih predstavila v svojem specialističnem delu nakazujejo glavne smernice, ki so potrebne za nov razvojni zagon in povečanje konkurenčnosti regije. Samo oblikovanje razvojnih strategij pa ni dovolj. Bistvena je kakovostna izvedba posameznih projektov v okviru predlaganih programov ter spremljanje in nadzor učinkov s pomočjo nabora kazalnikov za merjenje napredka regije.

## LITERATURA IN VIRI

1. Adlešič, G., Beranek, M., & Erjavec, I. (2002). *Veliki slovar tujk*. (1. izdaja). Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Agencija RS za javnopravne evidence in storitve, izpostava Nova Gorica. (2010). *Informacija o poslovanju gospodarskih družb in zadrug v Goriški regiji v letu 2009*. Nova Gorica: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve, izpostava Nova Gorica.
3. Armstrong, H., & Taylor, J. (1993). *Regional Economics and Policy*. New York: Harvester Wheatsheaf.
4. Buckley, P.J., Pass, C., & Prescott, K. (1988). Measures of international competitiveness: A critical survey. *Journal of Marketing Management*, 4(2), 175–200.
5. Bučar, B. (1993). *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Bugarič, B. (1998). Ekonomski vidiki regionalizma. *Zbornik Regionalizem v Sloveniji* (str. 121–130). Ljubljana: ČZ Uradni list.
7. Chiaietta, A. (2007). *Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF in IMD za leto 2006*. Ljubljana: UMAR.
8. Cohen, J.B. (1990). The political Economy of International Trade. *World Peace Foundation and the MIT*, 44 (2), 261–281.
9. Colnar Leskovšek, T. et al. (2005). *Strokovne podlage za pripravo nove generacije regionalnih razvojnih programov za programsko obdobje 2007–2013: Drugi del: Priročnik za pripravo RRP*. Ljubljana: Center za mednarodno konkurenčnost.
10. Cook, S. (1995). *Practical benchmarking*. London: Kogan Page.
11. Černilogar, G. (2007). *Dopolnilne dejavnosti na kmetijah kot oblika podjetništva in vloga v razvoju podeželja Severno-primorske regije* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. Damijan, P.J. (1999). So ekonomske cone lahko učinkovit instrument spodbujanja regionalnega razvoja v Sloveniji?. *IB Revija*, 33 (2/3), 105–116.
13. Drew, A.W. (1997). From knowledge to action: the impact of benchmarking on organizational performance. *Long range planning*, 30 (3), 427–441.
14. Dunning, J. (1992). *The Competitive Advantage of Countries and Activities of Transnational Corporations*. London: Transnational Corporations.
15. European Commission. (2004). *The Third Report on Economic and Social Cohesion by the European Commission-Summary*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/3Kohaesionbericht.en.pdf>
16. Farič, M. (1999). *Nove zamisli regionalnega razvoja kot podlaga za oblikovanje sodobne regionalne politike* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
17. Feurer, R., & Charabaghi, K. (1994). Defining Competitiveness: A Holistic Approach. *Management Decision*, 32 (2), 49–58.
18. Gilligan, C., & Hird, M. (1993). *International Marketing, Strategy and Management*. London: Routledge.
19. Glas, M. (2000). Elementi strategije in razvoj politike do malega gospodarstva. V M. Glas & V. Pšeniničny (ur.), *Podjetništvo – izziv za 21. stoletje* (str. 45–63). Ljubljana: Gea College PIC d.o.o..
20. Gospodarska zbornica Slovenije, Območna zbornica za Severno Primorsko. (2010). *Analiza gospodarskega poslovanja v letu 2009*. Nova Gorica: Gospodarska zbornica Slovenije, Območna zbornica za Severno Primorsko.
21. Grah, P., & Bobek, V. (2008). Strateško načrtovanje gospodarskega razvoja mest in regij. *Naše gospodarstvo*, 54 (1/2), 95–100.

22. Gulič, A., & Praper, S. (1998). Regionalni razvoj, regionalizem in regionalizacija Slovenije. *Zbornik Regionalizem v Sloveniji* (str. 51–94). Ljubljana: Uradni list RS.
23. *Izveček iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije*. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem naslovu [http://www.sentjerne.si/gradiva/dokumentacija/prostorski\\_razvoj/2008/opn\\_08/3\\_PRILOGE/priloga\\_1/IZVLECEK\\_SPRS\\_PRS.pdf](http://www.sentjerne.si/gradiva/dokumentacija/prostorski_razvoj/2008/opn_08/3_PRILOGE/priloga_1/IZVLECEK_SPRS_PRS.pdf)
24. Javornik, M., Voglar, D., & Dermastia, A. (1996). *Enciklopedija Slovenije* (2. izdaja). Ljubljana: Mladinska knjiga.
25. Kavaš, D., Bevc, M., & Gulič, A. (2000). *Priprava strokovnih podlag za strategijo regionalnega razvoja Slovenije*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
26. Kavaš, D., Strmšnik, I., & Pečar, J. (2000). Reforma slovenske regionalne politike: oblikovanje slovenske regionalne strukturne politike. V M. Špes (ur.), *Regionalni razvoj v Sloveniji* (str. 83–132). Geographica Slovenica. Ljubljana: Inštitut za geografijo.
27. Keating, M. (1998). Is there a regional level of government in Europe? V *Regions in Europe* (str. 11–29). London: Routledge.
28. *Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji – NUTS*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/reg/NUTS%20pojasnilo.doc>
29. Kovačič, A. (2004). *Globalna konkurenčnost Slovenije v času njenega vključevanja v Evropsko unijo* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
30. Kovačič, A. (2005). *Konkurenčnost slovenskega gospodarstva in dolgoročni razvojni dejavniki*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
31. Kovačič, A. (2006). Konkurenčnost na regionalni ravni. *Naše gospodarstvo*, 52 (5/6), 73–82.
32. Kovačič, A. (2008). Spremenjen model konkurenčne rasti. *Naše gospodarstvo*, 54 (1/2), 129–136.
33. Kukar, S. (1989). *Pospeševanje skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji. Rezultati, problemi in nadaljnje usmeritve*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
34. Kukar, S. (1995). Regionalni razvoj v Sloveniji. V S. Kukar et al. (ur.), *Strategija gospodarskega razvoja Slovenije. Prostor, okolje, socialna varnost* (str. 7–22). Ljubljana: Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj.
35. Lah, A. (1975). Vidiki policentričnega razvoja Slovenije s posebnim ozirom na Posočje. V *Zgornje Posočje. Zbornik 10. zborovanja slovenskih geografov* (str. 48–63). Ljubljana: Geografsko društvo Slovenije.
36. Lajh, D. (2006). *Evropeizacija in regionalizacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
37. Liang, W. (2003). The analytic hierarchy process in project evaluation. *Benchmarking. An International Journal*, 10 (5), 445–456.
38. Makovec Brenčič, M. (2000). *Soodvisnost cenovnih in necenovnih dejavnikov konkurenčnih prednosti podjetij v mednarodnem poslovanju* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
39. Marušič, B. (1996). *Na Goriškem ob koncu prve svetovne vojne. Na obrobju*. Nova Gorica: Primorski dnevnik.
40. Marušič, B. (2003, 4. januar). Regionalizacija zahodne Slovenije skozi čas. *Primorske novice*, 22.
41. Marušič, B. (2005). *Pregled politične zgodovine Slovencev na Goriškem*. Nova Gorica: Goriški muzej.
42. Medved, R. (2005). *Študija izvedljivosti poslovnih con v Goriški statistični regiji: povzetek*. Kobarid: Posoški razvojni center.
43. Ministrstvo za gospodarstvo, Agencija RS za regionalni razvoj. (2001). *Strategija regionalnega razvoja Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, Agencija RS za regionalni razvoj.

44. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2006). *Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
45. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo. (2004). *Strategija prostorskega razvoja Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje, prostor in energijo. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem naslovu [http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/sprs\\_slo.pdf](http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/sprs_slo.pdf)
46. More, M. (1985). *Regionalni modeli rasti v teoriji in jugoslovanski praksi* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča.
47. Mrak, Mojmir, Mrak, Maruša & Rant, V. (2004). *Kohezijska politika Evropske unije*. Ljubljana: samozaložba.
48. *Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2006–2010. Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010*. (2005). Ljubljana: Državna založba.
49. Nacionalni program varstva okolja. (1999). *Uradni list RS* št. 83/1999.
50. Nanut, C. (1972). Ob 25–letnici najmlajšega mesta ob naši zahodni meji. *Srečanja*, 5 (45/46), 7–14.
51. Nared, J. (2007). *Prostorski vplivi slovenske regionalne politike*. Ljubljana: Založba ZRC.
52. Navodilo o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnega razvojnega programa. *Uradni list RS* št. 52/2000.
53. Omoregie, M.E., & Thomson, J.K. (2001). Measuring regional competitiveness in oilseeds production and processing in Nigeria: a spatial equilibrium modeling approach. *Agricultural Economics*. 26 (3), 281–294.
54. *Organi opravljanja razvojnih funkcij v Goriški statistični regiji*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu [http://www.rarod.si/index.php?option=com\\_content&view=article&id=65&Itemid=58](http://www.rarod.si/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=58)
55. Paasi, A. (1986). *The Institutionalization of Regions: A Theoretical Framework for Understanding the Emergence of Regions and the Constitution of Regional Identity*. London: Fennia.
56. Pečar, J. (1997). Regionalna razvojna politika v EU in Sloveniji. *IB Revija*, 31 (9/10/11), 79–88.
57. Pečar, J. (2001). *Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2000)*. Ljubljana: UMAR.
58. Pečar, J. (2005). *Regije 2005 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*. Ljubljana: UMAR.
59. Pečar, J. (2008). *Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*. Ljubljana: UMAR.
60. Pečar, J., & Farič, M. (2001). *Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1999*. Ljubljana: Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj.
61. Pichler Milanović, N. (2005). How can Central European Cities in the Alps-Adriatic region improve their competitiveness through active cooperation and institutionalisation of the »EU regions«?. V R. Giffinger (ur.), *Competition between Cities in Central Europe: Opportunities and Risks of Cooperation*. Bratislava: ROAD.
62. Plut, D. (1997). *Slovenija na križpotju: Slovenija na okoljsko-razvojnem in povezovalnem križpotju Evrope*. Ljubljana: Mihelač.
63. Plut, D. (1998). Slovenija in sonaravna regionalna evropska politika. V C. Ribičič (ur.), *Regionalizem v Sloveniji* (str. 33–50). Ljubljana: Uradni list RS.
64. Podlesek, T. (2007). *Regionalna politika in regionalni razvoj Slovenije* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
65. *Področje regionalnega razvoja*. Najdeno 11. julija 2010 na spletnem naslovu [http://www.svlr.gov.si/si/delovna\\_podrocja/podrocje\\_regionalnega\\_razvoja/?type=98](http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_regionalnega_razvoja/?type=98)

66. Porter, M. (1990). The Competitive Advantage of the Nations. *Harvard Business Review*, 1990 (3/4), 73–93.
67. Porter, M. (1998). Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*, 1998 (5), 29–125.
68. Porter, M. (1999). *Microeconomic Competitiveness: Findings from the 1999 Executive Survey*. Davos: World Economic Forum.
69. Posoški razvojni center Kobarid. (2005). *Interno gradivo Posoškega razvojnega centra Kobarid*. Kobarid: Posoški razvojni center Kobarid.
70. Ravbar, M. (1997). Dileme in cilji regionalne politike v luči oblikovanja pokrajin. *IB Revija*, 31 (9/10/11), 3–5.
71. Ravbar, M. (2000). Regionalni razvoj slovenskih pokrajin. V M. Špes (ur.), *Regionalni razvoj v Sloveniji* (str. 9–71). Geographica Slovenica. Ljubljana: Inštitut za geografijo.
72. Ravbar, M. (2005). Dejavniki regionalnega razvoja v pokrajinski členitvi Slovenije. *IB Revija*, 39 (1/2), 34–49.
73. *Regionalni razvojni program Severne Primorske 2007–2013*. Najdeno 10. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.pososki-rc.si/intro>
74. Rejec, L. (2003). Smaragdna pot. *Epicenter*, 4 (1/2), 4–6.
75. Ručinska, S., & Ručinsky, R. (2007). *Factors of regional competitiveness*. Košice: Faculty of Economics.
76. Senjur, M. (2002). *Razvojna ekonomika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
77. Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija. (2006). *Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007–2013*. Nova Gorica: Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija.
78. Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija. (2007). *Izvedbeni načrt Regionalnega razvojnega programa Severne Primorske (Goriške statistične regije) za obdobje 2007–2009*. Nova Gorica: Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija.
79. Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija. (2010). *Izvedbeni načrt Regionalnega razvojnega programa Severne Primorske (Goriške statistične regije) za obdobje 2010–2012*. Nova Gorica: Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija.
80. Slovenski regionalno razvojni sklad. (2010). *Slovenski regionalno razvojni sklad*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.regionalnisklad.si/o-nas/splosno-o-nas>
81. Služba Vlade RS za evropske zadeve. (2000). *Pogajalska izhodišča RS za pogajanja o pristopu k Evropski uniji*. Ljubljana: Služba Vlade RS za evropske zadeve.
82. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2006). *DRP - Državni razvojni program 2007–2013 ter na njem temelječi strateški dokumenti*. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem naslovu [http://www.svlr.gov.si/si/delovna\\_podrocja/podrocje\\_regionalnega\\_razvoja/drzavni\\_razvojni\\_program/](http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_regionalnega_razvoja/drzavni_razvojni_program/)
83. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2006). *Državni razvojni program RS za obdobje 2007–2013 – osnutek*. Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
84. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2008). *Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013*. Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
85. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2008). *Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013*. Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

86. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2008). *Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007–2013*. Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
87. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2010). *Regionalna politika*. Najdeno 9. julija 2010 na spletnem naslovu [http://www.svlr.gov.si/si/delovna\\_podrocja/podrocje\\_regionalnega\\_razvoja/regionalna\\_politika/](http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_regionalnega_razvoja/regionalna_politika/)
88. Spendolini, M. (1992). *The Benchmarking Book*. New York: AMACOM.
89. Sruk, V. (1995). *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
90. Stanovnik, P. et al. (2000). *Gospodarstvo in dolgoročni prostorski razvoj Slovenije*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
91. Statistični urad RS. (2007). *Slovenske regije v številkah*. Najdeno 17. junija 2008 na spletnem naslovu [http://www.stat.si/doc/pub/slovenske\\_regije\\_2007\\_koncna\\_pdf](http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2007_koncna_pdf)
92. Ščančar, R. et al. (2007). *Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške statistične regije) za obdobje 2007–2013 (povzetek)*. Kobarid: Posoški razvojni center.
93. Šmidovnik, J. (1995). *Lokalna samouprava*. Ljubljana: Agencija RS za lokalno samoupravo.
94. Špes, M. (2000). *Regionalni razvoj v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za geografijo.
95. Šušmelj, J. (1997). Odpiranje meje: Sodelovanje med Novo Gorico in Gorico. V *Nova Gorica – Gorica: izzivi in možnosti sobivanja* (str. 9–28). Nova Gorica: Mestna občina Nova Gorica.
96. Tipurić, D. (1999). *Konkurentska sposobnost poduzeća*. Zagreb: Sinergija.
97. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2005). *Strategija razvoja Slovenije*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
98. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (1999). *Poročilo o človekovem razvoju–Slovenija 1998*. Ljubljana: UMAR.
99. Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot. (2000). *Uradni list RS* št. 28/2000.
100. Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot. (2000). *Uradni list RS* št. 9/2007.
101. Vrišer, I. (1989). Policentrizem v Sloveniji. *IB Revija*, 23 (5), 11–17.
102. Vrišer, I. (1999). Regionalni razvoj slovenskih pokrajin in občin. *IB Revija*, 33 (2/3), 47–67.
103. Webster, D., & Muller, L. (2000). *Urban competitiveness assessment in developing country urban regions: the road forward*. Washington. D.C.: The World Bank. Najdeno 3. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/166856/UCMP/UCMP/Documents/competitiveness.pdf>
104. Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji. (1975). *Uradni list SRS* št. 29/1975.
105. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. (1999). *Uradni list RS* št. 60/1999.
106. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. (2005). *Uradni list RS* št. 93/2005.
107. Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Nova Gorica. (2009). *Poročilo Zavoda RS za zaposlovanje, Območne službe Nova Gorica, za leto 2008*. Nova Gorica: Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Nova Gorica.